

יוצא לאור לקראת סוכות תשפ"ו הבעל"ט

קונטרס

אאלפך חכמה

בלבבי משכן אבנה

אוצר האותיות

ערך אורח

תורה לשמה

תורת שעשועים

לא מונה כלל

נשמח לקבל הערות והארות,
וכן תוספות קצרות על
הקונטרס, על מנת לתקן
ולחוסף אזרחורה הבאה
בע"ה.

כמו כן, המעוניין לסייע להגיה
את הקונטרס כל שבוע לפני
צאתו, יפנה למערכת.

להאזנה לשיעור בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקיימים: כוכביות [*]
סולמית [#] -<
[מספר שיעור] -<
סולמית [#]

© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור קונטרס
'אאלפך חכמה',
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
(דרך המייל/פקס)
ישלח בקשה במייל
bilvavi231@gmail.com
מדרכי הקדושה עדיף לשלוח בקשה
דרך הפקס
03-5480529

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים, ניתן ליצור קשר
עם מערכת
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

תוכן העניינים

"בא אל התיבה"

ערך אזהרה

עבודה

בלבביפדיה עבודת ה' אזהרה..... ז

מחשבה

בלבביפדיה מחשבה אזהרה..... יט

אוצר האותיות אזהרה - זריחה..... לו

סוגיות במחשבה אזהרה - זריחה..... מז

ר"א שערים

צירוף א-ז / א-ר / ח-א / ז-ר / ח-ז / ר-ח..... נא

קבלה

בלבביפדיה קבלה אזהרה..... נט

מילון ערכים בקבלה אזהרה..... סד

ארמית

מילון ערכים בארמית אזהרה - יציבא..... סז

מדור עבודה

בלביפדיה עבודת ה'
אזרח

בלבביפדיה עבודת ה' אזרח

גר - זהו "גר ותושב אנכי עמכם".

לעומת כך ביצחק אבינו, הרי הקב"ה אומר ליצחק "אל תרד מצרימה גור בארץ הזאת", דלא כאברהם ודלא כיעקב שיצאו מא"י, והיינו משום שיצחק הוא עולה תמימה משעת העקידה ואילך, ומכח כך הוא נמצא קבוע בתוך ארץ ישראל ואיננו יוצא מארץ ישראל, והוא הוא התושב, האזרח, בה"א הידיעה.

וא"כ, אצל אברהם אבינו מתגלה דבר והיפוכו, "גר ותושב", וכך הם סדר חייו, הוא לא נולד בארץ ישראל אלא הוא עולה בתחילה מחוץ לא"י ולאחמ"כ הוא יוצא מארץ ישראל ושוב הוא חוזר לארץ ישראל, כסדר כל מה שמבואר בקרא, -וזהו "גר ותושב אנכי עמכם", כלומר, יש לו צד של קביעות בארץ ישראל אבל גם יש בו צד של יציאה מארץ ישראל, ולכן גם כאשר הוא נמצא בארץ ישראל, הוא לא קבוע גמור.

אבל מאידך אצל יצחק אבינו שהוא עולה תמימה מתגלה בעיקר מדרגת ה"אזרח", שהרי ישיבתו היא בגדר קביעה וקיימא במדרגתו של ארץ ישראל.

מהות מדרגתו של משה רבינו

שמכחה הוא מפריש את ערי המקלט

דוגמא נוספת להמחיש את הדברים, הרי במשה רבינו נאמר "אז יבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש", וע"ז דורשת הגמ' במכות "מזרחה שמש הזרחת שמש לרוצחים", וא"כ, ממה שנאמר כאן "אז יבדיל וגו' מזרחה שמש" עולה א"כ, שאזרח הוא נוטריקון אז -

אזרח - שם תואר שנאמר על אברהם אבינו כמו שדורשת הגמ' בפ"ק דב"ב משכיל לאיתן האזרחי, שכיון שנאמר באברהם אבינו "מי העיר ממזרח צדק" לפיכך הוא נקרא "איתן האזרחי" משום שהוא הזריח שמו של הקב"ה בעולמו.

אבל מאידך, מה שמתגלה בשם תואר אזרח - אזרח הוא בגימטריא גבורה שזהו מידתו של יצחק אבינו שנאמר בו "פחד יצחק אבי היה לי", וכידוע - מידתו של אברהם אבינו הוא חסד ומידתו של יצחק אבינו הוא גבורה, וא"כ אזרח שעולה בגימטריא גבורה זהו מידתו על יצחק אבינו, לבד ממה שאזרח נאמר על אברהם אבינו.

ה'אזרח' שמתגלה באברהם וה'אזרח' שמתגלה ביצחק

שרשי הדברים, הכח שמתגלה אצל אברהם אבינו זהו מה שנאמר בו ביחס לדיבורו עם בני חת "גר ותושב אנכי עמכם" והיינו שמתגלה בו שני צדדים, מצד אחד הוא גר בא"י ומצד שני הוא תושב, ולפי"ז, ביחס לשם תואר אזרח - הרי התרגום מתרגם את המילה אזרח "יציבא" כלומר שהאזרח הוא יציב וקבוע במקומו, והיפך מציאותו של אזרח הוא גר שאינו קבוע במקומו כמו שנאמר כמה וכמה פעמים בלשונות הפסוקים "הגר והאזרח", וא"כ מה שנאמר באברהם אבינו "משכיל לאיתן האזרחי" שהוא נקרא אזרח, אצל אברהם אבינו מתגלה בו אזרח כצד אחד של מטבע, מצד אחד הוא אזרח שמקביל ללשון "תושב", שהוא יציב וקבוע במקום, אבל מצד שני הוא

שוכב עם אבותיך וקם" וכמו שדורשת הגמ' בסנהדרין מכאן לתחיית המתים מן התורה מהסמיכות של "הנך שוכב עם אבותיך וקם" שמשו רבינו עתיד לקום אבל בעומק ה'וקם' של משה כדברי חז"ל כידוע מאד שמשו רבינו מתגלגל בכל דור ודור וזהו מדרגת משה שבדור שע"ז הרי נאמר בש"ס "משה שפיר קאמרת", ומה שבכל דור ודור משה רבינו מתגלגל "גלגוליא דמשה רבינו" כלומר - זה משום שכל הווייתו היא שאין לו מקום של קבע במקום שבו הוא נמצא, וכמו שנתבאר שכך היתה צורת לידתו מעיקרא במצרים, ובהמשך הוא בבית פרעה, בלכתו למדין, בחזרתו למצרים, ביציאה ממצרים למדבר, כסדר, הוא לא נמצא במקום של קביעות.

ולכן הוא זה שמפריש את ערי המקלט לרוצחים שצריכים לגלות ממקום למקום שזה גופא הגדר של גלות שאין להם מקום של קביעות, כי זה הווייתו, זו מציאותו, -ה"הזרחת שמש לרוצחים" זהו מכח ה"פני משה כפני חמה", והוא מזריח את השמש לרוצחים מכח מדרגה של הסתלקות והעדר קביעות במקומו, וזה גופא האזרח שהוא מזריח.

שלימות המדרגה - הארת ה'אזרח' גם למי שהוא גר

ולפי"ז, ההגדרה ביתר עומק - הרי כמו שנתבאר בראשית הדברים ביחס למדרגתו של אברהם אבינו שאמר "גר ותושב אנכי עמכם" ש"תושב" זהו "יציבא" שקבוע בארץ, והיפוכו הוא המציאות של גר, ולפי"ז, מה שנאמר במדרגתו של משה רבינו, "הזרחת שמש לרוצחים" כי ב"הזרחת שמש לרוצחים" מתגלה שהוא מאיר את ההארה של אזרח למי שהוא במדרגה של גר,

-וזה גופא עומק המדרגה שמתגלה באברהם

זרח, וה'הזרחת שמש לרוצחים' זה נאמר דייקא ביחס למשה רבינו כלומר - אע"פ שהשלוש שבעבר הירדן אינם קולטות עד שיקלטו שלושת הערי מקלט שבארץ ישראל, ומשה רבינו לא נכנס לא"י ולא הכניס את בני ישראל לא"י, והרי שלא היתה האפשרות שהשלוש שבארץ ישראל יקלטו בחייו, אפילו הכי הוא הפריש בעבר הירדן שלוש ערי מקלט, והרי כל עניינה של עיר מקלט היא, שהיא נועדה לקלוט את מי שגולה ממקום למקום, יש את הששה ערי מקלט ומוסף עליהם מ"ב ערי הלויים, וכל מי שנמצא בעיר מקלט [מדין ה"עיר מקלט" שבו, ולא כמו הלויים שגרים בקביעות בערי מקלט] הגדרתו היא שהוא בבחינת גר במקום, הוא היפך התושב - האזרח אלא כל הווייתו שמה אינה אלא כמציאות של גר.

והשורש של בחינת הגר שבעיר מקלט מתגלה אצל משה עצמו שהרי כשמשו רבינו נולד במצרים, מיד בלידתו נאמר בו "ותצפנהו שלושה ירחים" שאינו במקום של קביעות, ולאחר מכן "ותקח תיבת גומא", ושמו אותו בסוף ומשם הוא מגיע לבית פרעה, וכך כסדר, לאחמ"כ הוא בורח למדין, חוזר למצרים ושוב יוצא ממצרים למדבר, וכן לבסוף הוא איננו מגיע לעולם למקום של קביעות שזה עיקר הגילוי במה שאין לו כניסה לארץ ישראל,

וברור הדבר שבעומק מה שמשו הפריש את הערים הללו קודם מיתתו, משום שעצמותו של משה רבינו הוא במציאות של גלות, הוא מן הלויים שעריהם הם ערי הלויים שקולטות, אבל הוא עצמו, אין לו מקום של קביעות אלא כולו מציאות של גלות.

ויתר על כן משה רבינו אומר לעם ישראל "כי ידעתי כי אחרי מותי השחת תשחיתון וגו' הנך

הפרקי דר' אליעזר, וכשעלה ברצונו לברוא את עולמו, כביכול הוא יצר מקום שבו הוא סילק גילוי משם, ועי"כ נעשה מקום קיום לנבראים, והמקום הזה, זה החלל שבתוכו אנחנו נמצאים ושם קיומינו, זה הבית קיבול שיש לנו, ומקום החלל הזה זהו המקום של כל דבר,

-וזה א"כ צד אחד של הדבר, והגדר הוא שמתחילה הוא יתברך שמו היה במקום ההוא, וכביכול לצורך מציאות נבראיו, הוא סילק את עצמו ונתן מקום לאחרים להיות שם, לנבראים.

אבל מאידך, הצד השני של המטבע כמו שהרחיב שם הנפש החיים בשער ג' כידוע מאד, שמצידו יתברך שמו "לית אתר פנוי מיניה" וכמו שהיה קודם, זה גם מה שיש השתא, היה הוה ויהיה "אני הו"ה לא שנית" ואין שום נקודת השתנות.

וכאן בעומק הושרש א"כ, שני המהלכים ביחס למדרגת מקום, האם הדבר הוא קבוע או שהדבר הוא בר השתנות שהוא נע ממקום למקום, אלו הם שני המהלכים הללו השרשיים של כל קומת הבריאה,

מדרגת האי עלמא, יסודה ועיקרה הוא ההסתלקות, כלומר, שהדבר אין לו קביעות במקומו דיליה.

ומדרגת עולם הבא שהיא מדרגת האז דלעתיד לבוא, שם עיקר המדרגה היא באופן של קביעות שהדבר איננו בר שינוי אלא הוא "יציבא", הוא אזרח,

מהות מדרגתו של יצחק

וזה מדרגת יצחק שנקרא גם ישחק על שם "אז ימלא שחוק פינו", כי הוא מאיר את ההארה דלעתיד לבוא,

וזה ברור לכל בר דעת - מה שביצחק אבינו

אבינו שנאמר בו "גר ותושב אנכי עמכם", כלומר, הוא לא גר כפשוטו, והוא לא תושב כפשוטו, אלא הוא גר שמאיר בו האור של האזרח.

וזה ביאור הדרשא שמבוא בגמ' לגבי סוכה "כל האזרח לרבות את הגרים", כלומר - הרי מצד אחד מתגלה, בסוכה בחינה של דירת קבע, ומאידך מתגלה שסוכה היא דירת עראי, והרי יש את מחלוקת התנאים הידועה בריש סוכה ובעוד מקומות שם אם סוכה דירת עראי בעינן או דירת קבע בעינן, ומובא בגמ' שם שיש חבל תנאים שסוכה דירת קבע בעינן, וא"כ, סוכה יש בה צד של קבע בבחינת יעקב [-שסוכות הוא כנגד יעקב אבינו] ויש בה צד של עראי בבחינת גר כמו שנאמר בקרא "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", ומצד כך, מה שבפועל המצוה נאמרה על האזרח - "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" היינו שמתגלה שאור האזרח מזריח ומאיר למי שהוא גר, וכמו שנתבאר זהו העומק של "הזרחת שמש לרוצחים" שמתגלה מכחו של משה רבינו.

והרי, שעומק שלימות המדרגה, היא לצרף את מדרגת הגר עם מדרגת האזרח, להזריח את האזרח אצל מי שהוא במדרגה של גר, זהו "כל האזרח כל לרבות את הגרים" כמו שדורשת הגמ', ועל ידי כן נעשה ההזרחה ממקום הקביעות של ה"יציבא בארעא" למי שנמצא במדרגה של גר.

שורשי ב' המהלכים במדרגת מקום

אבל בהבנה השורשית יותר של הסוגיא, שורש הדברים הדק הוא בנפש החיים שער ג' כידוע עד מאד, מצד אחד יש את המהלך הפשוט שסידרו רבותינו, שקודם שנברא העולם היה הוא יתברך שמו לבדו כלשון

ששורש כל דבר אין בו נקודת השתנות אלא הוא עומד על עומדו במקומו, [כמובן ההיקף הוא רחב יותר אבל בערך שמדובר בו השתא, היחס הוא יחס של מקום] - זהו "אפרו של יצחק צבור ע"ג המזבח" באותו מקום, וזה מה שיצחק אינו יוצא מארץ ישראל לחוצה לארץ בערך של מקום,

א"כ, עומק התפיסה המתגלה מכח מדרגתו של יצחק שיש לו קביעות בתוך אותו מקום, וזה מה יצחק נקרא "עולה תמימה" כלומר שאם הוא עולה כליל לפניו יתברך שמו, א"כ הוא מעין הבורא יתברך שמו שאין בו כביכול שום נקודת השתנות, וזה מה שאומרת הגמ' בסוף פ"ק דב"ב שלושה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין עולם הבא, אברהם יצחק ויעקב, כלומר - סופי תיבות של אברהם יצחק ויעקב עולה בידינו קמ"ב שהוא גימטריא של נצב, כמו שמתרגם התרגום אזרח - יציבא שזהו נצב כי הוא קבוע, וזהו הקביעות שהיא המדרגה של האבות, והיינו שמכח ה"הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין עולם הבא" מתגלה אצלם גם בעולם הזה שהוא עראי ומשתנה, מדרגת העולם הבא שהוא קבוע לנצח נצחים, - זהו במהלכי זמן, ובמהלכי מקום זהו מה שהדבר עומד על עומדו מהשורש של "מקומו של עולם" שאין בו נקודת השתנות.

שורש מה שהקב"ה השרה שמו על יצחק בחייו

אבל, על אף שזה מתגלה גם במדרגתם הכוללת של שלושת האבות אברהם יצחק ויעקב, אבל בעומק, זה מתגלה ביתר התגלות, בעיקר במדרגתו של יצחק אבינו, - יש מהלך שזה מתגלה בפרטות מכח יעקב שנאמר בו "ויעקב נסע סוכותה", בבחינת דירת קבע שנאמר על סוכה שזה עוד גילוי, אבל בערך

כתוב "אל תרד מצרימה גור בארץ הזאת" שיש לו קביעות בארץ ישראל והוא לא יוצא ממנה, זה לא פרט שנאמר ביצחק ביחס לארץ ישראל, אלא זה ניצוץ של ההתגלות שמגלה על עומק נקודת התפיסה שמונחת במדרגתו של יצחק שהוא בבחינת ישחק מל' "אז ימלא שחוק פינו" כמו שנתבאר, היינו שמתגלה מכחו של יצחק מדרגה של קביעות במה שהוא אינו יורד למטה למצרים כלומר, זוהי מדרגה שאיננה יורדת למצרים, לא חל בה מיצר וצמצום ולא חל בה מציאות של הסתלקות, זה עומק המדרגה של יצחק שאינו עוזב את ארץ ישראל אלא הוא קבוע במקומו.

וברור ופשוט הדבר - הרי יצחק שלא יוצא מארץ ישראל, כמו שמפורש בפסוק זהו משום שהוא עולה תמימה, אבל מצינו עוד לשון בחז"ל - "אפרו של יצחק צבור על גבי המזבח", כלומר - מה שהוא לא יוצא מארץ ישראל מכח שהוא עולה תמימה וה"עולה תמימה" שבו היינו שהוא דלא כמו כל אפר שטבעו להתפזר ברוח אבל אצל יצחק נאמר המדרגה שהאפר קביעא במקומו, "אפרו צבור ועומד על גבי המזבח", זה עומק מדרגתו של יצחק, - אותו יצחק שנאמר בו שהוא לא יוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ כי הוא קבוע בארץ ישראל משום שהוא עולה תמימה, השורש של הדבר זהו מה שנשאר מהעולה תמימה, גם לאחר ההסתלקות של מציאות העקידה והרי זה הכח שחבוק בתוכו, זהו אפרו שהוא צבור על גבי המזבח, כלומר - אם האפר צבור ע"ג המזבח היינו שהדבר עומד במקומו והוא איננו בר שינוי, וזה המדרגה של יצחק גופא שהוא אינו יוצא מארץ ישראל,

וחידוד הדברים - הנידון כאן הוא ביחס למדרגת מקום ומצד כך, עומק הדבר שאפרו צבור על גבי המזבח, הגדרתו כמו שנתבאר,

יש רק סילוק אלוקות ולהיפך כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה שבארץ ישראל יש גילוי אלוקות, אלא עומק ההגדרה הוא שונה - בארץ ישראל מתגלה שמעולם לא נסתלק הקב"ה אלא הוא נשאר שם כמו שהוא היה קודם לכן זהו הגילוי דארץ ישראל, והיינו שזה לא רק שבארץ ישראל יש השראת השכינה כמה שנאמר בקרא "ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה", זו המדרגה התחתונה של ארץ ישראל, אבל המדרגה העליונה של ארץ ישראל, שהיא אותה ארץ שמעולם לא היה שמה סילוק של אלוקות.

ולפי"ז לעניינא דידן - יצחק אבינו שנעשה עולה תמימה, הרי כהו עיניו מראות כמו שמבואר בפסוקים ובטעם הדבר יש כמה שיטות בדברי חז"ל, והצד העליון שבהם, שזהו מחמת הדמעות של המלאכים שבכו כידוע, והיינו שאין לו ליצחק גילוי של ראייה בהבחנה הפשוטה, ומה שאין לו גילוי של ראייה, זהו משום שהוא נכלל בראייה העליונה של "ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה", -ולכן הוא גם לא יוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ, כי הוא נכלל ב"עיני ה'".

אבל בעומק, ההגדרה היא יותר גבוהה - הוא עולה למעלה ממדרגה של "עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה" ולכן הוא נעשה סגי נהור, כלומר - לא רק שהוא יוצא ממדרגת הראייה שלו ונכנס לראייה העליונה של "ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה" שזה הצד התחתון במדרגתו של יצחק, אלא המדרגה של יצחק בצד העליון היא שהוא נכלל באותה מדרגה של ארץ ישראל שמעולם לא נסתלק משם הקב"ה.

והבבואה של המדרגה הזו, זה מה שנאמר

דין השתא, הגילוי הוא במדרגתו של יצחק אבינו, וכדברי חז"ל שעל אף שהקב"ה אינו משרה שכינתו על הצדיקים בחייהם משום "הן בקדושו לא יאמין", אבל על יצחק הקב"ה השרה את שמו גם בחייו מחמת שהוא היה סגי נהור, כלומר -הגם שהוא נמצא כאן בעולם, אבל הוא לא נמצא בתפיסה שמקומו הוא כאן בעולם, אלא הוא נמצא בתפיסה של העולם העליון גם כשהוא נמצא כאן, וכפשוטו ההגדרה היא שהוא התעלה למדרגה יותר עליונה, אבל בדקות של ההגדרה, לפי מה שנתבאר - אצל כל אדם ואדם יש מהלך של השתנות, הוא נמצא כאן ולאחר מכן הוא הולך לעולם אחר כמו שנאמר בפסוק "כי האדם הולך אל בית עולמו" שהוא הולך מעולם לעולם, אבל ביצחק שמדרגתו היא שהעולם הבא נמצא אצלו כבר כאן, הקב"ה משרה שמו עליו בחייו, כלומר - מדרגתו של יצחק היא שאין השתנות בין המקום שהוא נמצא בו עכשיו למקום שהוא נמצא לעתיד, וכבר עכשיו הוא נמצא באותו מקום שהוא נמצא לעתיד לבוא, -וזה העומק, שכמו שאצל כל צדיק הקב"ה משרה עליו שמו במיתתו כשהוא נמצא כבר בעולם העליון, כך אצל יצחק, כיון שגם כאן בעולם הזה, הוא נמצא במציאות של העולם העליון, לכן בעומק הקב"ה משרה עליו שמו גם בעוה"ז, והיינו מחמת שכל הויתו היא עולה תמימה, ומכח כך הוא נכלל ב"לית אתר פנוי מיניה" כביכול ששם אין נקודת השתנות - זה עומק הגילוי שמתגלה במדרגתו של יצחק אבינו.

ובלשון אחרת והיינו הך כדברי הגמ' בסוף כתובות כל הדר בחז"ל דומה כמי שאין לו אלוה, והיינו שיש את מדרגת ארץ ישראל בגילוי האלוקות לעומת מדרגת ארץ העמים, כלומר - אין הגדרת הדבר שבארץ העמים

מציאות של הסתלקות שזה צד מערב שהוא מקום שקיעת החמה כשנראה שהדבר נשתנה, ואפילו הכי, בפנימיות עדיין גנוז באותו מקום גילוי השכינה, זה הגדר של מקום השכינה במערב דייקא כמו שנתבאר.

ולפי"ז, נתבונן להבין את עומק ההגדרה של מה שנתבאר ביחס למה שאומר אברהם אבינו לבני חת "גר ותושב אנכי עמכם" שזה לא רק כפשוטו, או גר או תושב, -אם תרצו אני גר ואם תרצו אני תושב שזה מהלך אחד כמו שאומרים חז"ל, אלא עומק נקודת הדברים היא להאיר את אור האזרח בגר, שזה המהלך שמתגלה במשה רבינו כמו שנתבאר, -"אז יבדיל משה שלוש ערים מזרחה שמש הזרחת שמש לרוצחים" שהוא הזריח שהוא הולך לגלות למי שהוא גר את אור האזרח, אבל עומק נקודת הדברים היא שהאור שהיה הוא אור שמעיקרא לא נסתלק.

וברור ופשוט הדבר - יש לנו ששה ערי מקלט שקולטות ויש לנו עוד מ"ב ערי הלויים שקולטים, ומצד כך, כאשר משה רבינו בא להפריש את הערי מקלט, הוא מפריש אותם מכח יסוד הדבר שמה רבינו הוא לוי, ובמושכל ראשון היינו שכיון שהוא לוי ומ"ב ערי הלויים קולטות, על אף שיש הבדל ביניהם שערי מקלט קולטים בין לדעת בין שלא לדעת וערי הלויים אין קולטות אלא לדעת כמו שאומרת הגמ' אבל השורש של כח הקליטה שהוא כח שמתחדש מכחו של משה רבינו, הוא מכח כך שמה רבינו הוא לוי והוא שייך למ"ב ערים הללו.

ולהבין עמוק, הרי שורש מדרגת הלויים שמכח כך הם קיבלו את קדושתם, זה היה לאחר חטא העגל ככל סדר הדברים - משה רבינו אמר "מי לה' אלי" ואז "ויאספו אליו

על הכותל מערבי ששכינה לא זזה משם מעולם, כלומר, מתגלה שעל אף שכל הבית כולו הכל נחרב והכל בטל, [בלי להיכנס לגדרי הדין של מקום הבית כשהוא בחורבנו שזה סוגיא בפני עצמה], אבל בכותל מערבי כדברי חז"ל הידועים, לא זזה משם שכינה מעולם, ועומק נקודת הדבר - זה לא רק שהיא "לא זזה" כפשוטו, אלא עומק דברי חז"ל הוא שמתגלה בה אותה מציאות שמעולם לא היה הסתלקות אלוקות מאותו מקום, זוהי מדרגת כותל מערבי ששכינה לא זזה משם.

עומק מה שהשכינה במערב

ובמקום הזה מתגלה עומק נקודת הדבר דייקא במה שהוא נכותל מערבי, וכפשוטו משום ששכינה במערב כמב' בסוגיא בבבא בתרא דף כ"ה ששורש השכינה במערב, אבל מהו עומק הדבר ששכינה במערב? -הרי כידוע, יש לנו שני צדדים עיקריים שהם מזרח ומערב, ולעומת כך דרום וצפון הם לעולם נקראים צדדי המשנה ביחס למזרח ומערב, אבל במזרח ומערב גופא לכאוף העיקר היה צריך להיות מזרח שזה מקום של ה"הזרחת", מקום האזרח ומה הסיבה ששכינה במערב? -כי מערב הוא מקום של השקיעה והרי שבמערב מתגלה נקודת ההשתנות, ומצד כך, כשנאמר שכינה במערב, עומק ההגדרה היא שביחס למקום שנראה כמקום שמציאותו היא שקיעה שזה מה שחמה שוקעת במערב -שם השכינה שורה, כלומר, שם בעומק אין נקודת השתנות -זה עומק נקודת הדבר ששכינה במערב.

כשהשכינה נמצאת כביכול במזרח במקום שהחמה זורחת או כשהיא בצהרים בצד דרום כלשון חז"ל שהשמש דרה שם, שם ברור שיש את הגילוי שכינה בפועל, אבל עומק הגילוי שכינה נמצא בעיקר באותו מקום שנראה שיש

תדיר והוא מזומן לנבואה תדיר, עומק ההגדרה היא שמכח ה'ואתה פה עמוד עמדי' מאיר לו עצמות האור של ה"מקומו של עולם" שמעולם לא נסתלק, מאיר לו ה"לית אתר פנוי מיניה" שמעולם לא חל בו אופן של צמצום, והסתלקות, כמו שהרחיב שם הנפש החיים בשער ג' - זה המדרגה שמכחה משה רבינו משיג את נביאותו.

נמצא שכאשר התקיים ה"ואתם שובו לכם לאהליכם", שבזה היה שורש הפרישה של עם ישראל ממדרגת הר סיני, כלומר - אף שבפועל הם חטאו רק לאחר מכן בעגל, אבל בדקות השורש של תחילת הפרישות ממדרגת הר סיני היה בזה שהם חזרו לאהליהם. -והרי הקדושה שהיתה בהר סיני היא היתה קדושה לשעתו כמו שנאמר בקרא "במשוך היובל המה יעלו בהר", והרי שיש כאן מקרא מלא שאף שמתחילה הם נאסרו לעלות להר אבל לאחר מכן "במשוך היובל המה יעלו בהר", אבל יתר על כן, לא רק שהם יכולים לעלות בהר, אלא "ואתם שובו לכם לאהליכם", כאן היה סדר הירידה שהם יורדים ממדרגת הר סיני, והאחרית של הירידה זהו ה"אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", העגל בפועל, אבל זה מתחיל מזה שקדושת מדרגת ההר פוקע לאחר מתן תורה וכן הקדושה שהיה להם שהם נצטוו שלושת ימים לפרוש מן האשה, פוקע לאחר מכן והם עוזבים את מדרגתם.

אבל אצל משה רבינו, הרי מעיקרא היה מותר לו לגשת אל ההר, והיינו שההר לא היה דבר המופקע בערכו, מעיקרא הוא יכל לגשת וגם לאחר מכן הוא יכל לגשת וא"כ, לעומת מה שכלפי בני ישראל היה בהר קדושה שפקעה, כלפי משה רבינו הקדושה הזו איננה חלה עליו להפקיע משהו, ולכן היא גם אינה פוקעת

כל בני לוי" וכפשוטו, מכח כך הם זכו באמת למדרגת לוייה ומדרגת כהונה, אבל בעומק ההגדרה היא שונה.

עומק מדרגת נבואתו של משה רבינו -הרי כמו שאומרת הגמ' בשבת משה רבינו עשה שלושה דברים מדעתו והסכימה דעת השכינה לדעתו, ואחד מהם זה מה שהוא פירש מן האשה כמו שמביאה שם הגמ' את המקור שלכל כנסת ישראל נאמר "ואתם שובו לכם לאהליכם" ולמשה רבינו נאמר "ואתה פה עמוד עמדי" שמכאן ילפינן שהסכימה דעת השכינה לדעתו. מה כוונת הדבר "ואתה פה עמוד עמדי"? -אז כפשוטו, כיון שהוא ראוי כל הזמן לדיבור של שכינה והוא אינו יודע מתי הוא יזכה לנבואה, לכן הוא צריך תמיד להיות פרוש,

אבל עומק ההגדרה לפי המתבאר -זה הרי ההבדל בין מדרגת שאר הנביאים למדרגת משה, ששאר הנביאים הנבואה שלהם היא בדרך מקרה, ומשה רבינו הוא קבוע בנבואה, ועל אף ש"ויקרא" כתוב בא' קטנה וכמו שדורשים שם חז"ל, אבל הוא קבוע בנבואתו, ועומק ההגדרה של קביעות נביאותו של משה רבינו שזה ה"ואתה פה עמוד עמדי", היא שהשגתו של משה רבינו היא מהאור של ה"לית אתר פנוי מיניה" שקיים עוד לפני ההסתלקות כביכול, של הקב"ה שהיה בצמצום, -אצל כל נביא ונביא כביכול, מעיקרא היה גילוי אלוקות שחל בו הסתלקות, ואחר ההסתלקות, גדר הדבר שפעם זה מתגלה ופעם זה אינו מתגלה, כלומר, כיון שזה שורש הגילוי שהיה אור שהסתלק, לכן הוא לא מזומן תמיד לנבואה, אלא פעם הוא מקבל את ההארה ופעם ההארה מסתלקת.

אבל אצל משה רבינו שנבואתו היא נבואה

בערכו, וא"כ המדרגה שנאמר בה "במשוך היובל המה יעלו בהר" היא לא קיימת כלפי משה, כי כלפי משה אין שום נ"מ.

וכמו כן כלפי הנ"מ של איסור הפרישה ג' ימים מן האשה שפקע לאחר מכן ב"ואתם שובו לכם לאהליכם", אצל משה רבינו נאמר "ואתה פה עמוד עמדי" וכמו שנתבאר, מכאן דורשים חז"ל שפירש מן האשה והסכימה שכינה לדעתו של משה, כלומר - אצל משה רבינו ההארה של מדרגת הר סיני מעולם לא פקעה, הוא נשאר במדרגה של הר סיני, וזה הלשון "משה קיבל תורה מסיני" דהיינו שהוא לא קיבל תורה מסיני רק בעבר וההארה הזו נסתלקה, אלא אצל משה רבינו הוא עדיין עומד בחורב,

והרי לגבי כל ישראל נאמר "היום באתם - כל יום יהיה בעיניכם כאילו היום שמעתם את התורה מסיני", כמו שאומרים חז"ל, ושורש ה"יהיו בעיניכם כאילו היום קיבלתם כי אצל כל ישראל ה"היום הזה" נסתלק ולכן צריך ש"יהיה בעיניך כאילו היום", אבל השורש של הדבר נמצא באיתגליא אצל משה רבינו כי משה רבינו עדיין נשאר באותו מקום ואצלו המקום הזה לא נסתלק, הוא עומד על עומדו באותו מדרגה כמו שהוא היה, ומכח מה אנחנו יכולים לחזור ולהאיר את ההארה של "כאילו היום" - כי יש מי שהוא במדרגה הזו שזה משה רבינו שהוא השורש של הכל שאצלו לא היה נקודת השתנות, ומ"מ א"כ, זה שורש מדרגת נבואתו של משה רבינו שעומק הנבואה של משה רבינו היא מאותו אור שמעולם לא נסתלק.

"מי לה' אלי" - צירוף הלויים למדרגתו של משה רבינו

ולפי"ז לעניינא דידן, שורש מה שערי הלויים קולטות, כי הלויים הם אלו שמשה רבנו אומר להם "מי לה' אלי", ומה כוונת הדבר "אלי" -

לצרף אותם למדרגה שלו שמעולם אין בה נקודה של הסתלקות, האור הזה מאיר בלויים, כהנים בעבודתם ולויים בשירים ובזמרים ככל סדר חלוקת עבודתם - זה האור שמכחם יש להם את קדושת העבודה, האור של "מי לה' אלי", "אלי" דייקא - הכח להצטרף למשה רבינו שמעולם לא היה במדרגתו נקודה של הסתלקות ומכח כך הם נשארים ב"מעין" של מדרגת מתן תורה, - זה קדושת הלויים, כלומר - הם לא התקדשו בקדושה חדשה אלא בעומק, הוא מאיר להם מהאור של מדרגת הר סיני שאצל משה הוא לא נסתלק אלא נשאר, ומאותו אור הוא אומר להם "מי לה' אלי" כמו שחודד, דייקא "אלי", ומכח שהם מצטרפים אליו, מאירה הארת הלויים.

ולכן משה רבינו שנאמר בו "הזרחת שמש לרוצחים" הוא מבדיל ג' ערים שהם בבחינת המ"ב ערי הלויים שקולטים,

ויתר על כן, מ"ב ערי הלויים עצמם הן מקבילות למ"ב מסעות שהלכו בני ישראל במדבר, והרי המ"ב מסעות שהיו במדבר, מכח שהם היו עפ"י ה' זה לא נחשב הליכה ממקום למקום אלא 'כבמקומו דמי' כמו שאומרת הגמ' בשבת, זה עומק הקליטה שמתגלה במ"ב ערי הלויים, - כמו שכאשר הם היו הולכים במדבר, סתירת המשכן נחשב סותר ע"מ לבנות במקומו ש"על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" שלכן זה נחשב "כבמקומו דמי", כמו"כ מ"ב ערי הלויים שקולטים זה מכח מ"ב מסעות, כי זה הרי כל תפיסת הדבר שמשה רבינו שהוא שורש הלויים כמו שהובא בראשית הדברים, שבפועל הוא הולך כסדר ממקום למקום שאין לו מצד הסדר הטבעי מקום של קביעות כי כלפיו זה חשיב 'כבמקומו' מכח מדרגת ה"ואתה פה עמוד עמדי" שמצד כך זה נחשב באותו מקום, ומכח כך הוא גם מפריש את ערי הלויים שהם מ"ב דייקא כמו שנתבאר, שזה נחשב באותו מקום מעין המ"ב מסעות, ומכח כך

ו"בשגם" בצד התחתון זהו מלשון שגגה, אבל בצד העליון זה מל' "באהבתה תשגה תמיד" דייקא, -זה משה רבינו שמאיר את האור של המדרגה העליונה במדרגה התחתונה, ובכל מי שרוצח בשגגה, מכח משה רבינו מאיר בו התיקון של ה"באהבתה תשגה תמיד", ודייקא תמיד כי אצל משה רבינו מתקיים התמיד של "באהבתה תשגה תמיד", וההארה הזו מתגלה ברוצח מכחו של משה רבינו שהוא שוגג בה תמיד, והיינו שכשהוא שוגג בה במציאות של תמיד מתגלה עומק ההארה שמה שנמצא בעתיד נמצא בהווה, זה המדרגה של משה שנאמר בו "ואתה פה עמוד עמדי", הוא תמיד, לפני ה' - "שויתי הוי"ה לנגדי תמיד", הוא תמיד נמצא לפניו יתברך שמו, הוא עומד בעין, הוא לא דבק רק במדרגת עבר הוה ועתיד, היה הוה ויהיה, אלא הוא דבק במדרגת "הוה תמיד", זה עומק מדרגתו של משה רבינו במדרגת האורח, כמו שנתבאר.

וא"כ, מכחו של משה רבינו מאיר אותו שלימות של הארה שמה שנמצא במציאות של עתיד נמצא כאן במציאות של האי עלמא.

מדרגת משה לעומת מדרגתו של יצחק

וההבדל בין מדרגתו של יצחק למדרגה של משה רבינו, לפי המתבאר - במדרגה של יצחק, הוא "עולה תמיד" הוא מאיר את האור של הלעתי, אבל הוא אינו יוצא לחוץ לארץ, הוא לא עושה פעולה של גלות, אלא הוא מאיר את האור במקומו בארץ ישראל, שיהיה ה"מעין" של האור שהיה מעיקרא שמעולם לא נסתלק, "אורא דארץ ישראל מחכים" וכמו שמתרגם התרגום "בראשית - בחכמתא" שהחכמה שהיתה נשאר, גלויה שם.

אבל מכחו של משה רבינו שהוא יורד

מאיר הארת האורח גם בגר, זה הגדר של ערי הלויים, שהם אלו שנאמר בהם "מי לה' אלי" כמו שנתחדד. זה שלימות ההארה של מדרגתו של משה רבינו

מדרגת ה'תמיד' של משה רבינו - הארת העתיד גם בהווה

ולפי"ז - להבין ברור מה שנאמר "אז ישיר משה את השירה הזאת", כפשוטו היינו שהוא שר את כל השירה כפי שהיא כתובה, זה הפשטות של הפסוקים וזה הפשטות של דברי חז"ל, אבל הרי כל אז קאי על הלעתי, וא"כ לכאור' כלפי מה קאי השירה של משה רבינו, האם היא כלפי יציאת מצרים בקריעת ים סוף או שהיא כלפי הלעתי לבוא מכח שנאמר אז שכל אז הוא ע"ש העתיד? -ביאור הדברים להמתבאר, משה רבינו כאשר הוא האיר את אותה הארה של השירה שהוא עתיד לשיר באז לעתיד לבוא, השירה הזאת זה אותו שירה שכבר היתה באותו מקום של קריעת ים סוף, כלומר - ההארה של קריעת ים סוף שמכחה נולד המציאות של ה"אז ישיר משה" שירת משה רבינו, זה ודייקא מכח שמה שרבינו מאיר את ההארה שמה שנמצא בעתיד, קיים כבר במציאות של ההווה,

וא"כ, ה"הזרחת שמש לרוצחים", שזה מדרגה של רוצח בשגגה, השורש של זה לא התחיל בערי מקלט שנועדו לקלוט רוצח בשגגה, אלא זה התחיל במדרגתו של משה רבינו עצמו.

ובדקות, לשון שגגה שמונח ברוצח בשגגה, הצד התחתון שלו זה שוגג שהוא היפך של מזיד, אבל הצד העליון של שגגה זה מלשון "באהבתה תשגה תמיד" כל' הפסוק 'שגין לדוד', וכמו שאומרת הגמ' "משה מן התורה מנין שנאמר בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה",

שמאיר בהארת הגר, -מאותו כח הוא הוציא אותם מה"כי גרים הייתם בארץ מצרים" ע"י שהוא האיר את ההארה הזו במצרים במדרגת הגרים שהיה להם אז, והוא ממשיך ומאיר את ההארה הזו במי שיוצא במצרים והולך במדבר.

משה רבינו שנשמתו היא המגולגלת ביותר שיש, ההינו שהוא בא להאיר בכל הגלגולים הללו את שלימות תוקף נקודת הקביעות של ה"ציבא".

זהו שלימות הארת האזרח להאיר בכל הפרטי פרטים של התנועות שיש בבריאה, להאיר את ה"ציבא" באופן ברור, שהגילוי השלם של האור הבלתי משתנה יאיר במקום ההשתנות, "אני הוי"ה לא שנית" ואז "ואתם בני יעקב לא כליתם", -זהו שלימות ההארה של 'היה הוה ויהיה' ויתר על כן, 'הוה תמיד'.

למקומות השפלים להאיר את אותה הארה, -היפך מיצחק שנאמר לו "אל תרד מצרימה" משה רבינו יורד למצרים, ולא רק שהוא יורד למצרים, אלא הקב"ה אומר למשה רבינו "אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם", הוא הוא זה שנכנס ללוע הארי, הוא יורד דייקא למקום השפל, והוא מאיר שם את אותו הארה.

וכפי שנתבאר כבר בכמה מקומות, אותו "אנכי ה' אלקיך" שהתגלה במתן תורה, אותו מדרגה נאמר במצרים "אנכי יוצא בתוך ארץ מצרים", זה אותו "אנכי", מדרגת ליל פסח ומדרגת יום דמתן תורה יש להם שורש של הארה אחת שוה כידוע עד מאד בדברי רבותינו, כלומר הוא מאיר את ההארה במקום השפל ביותר, זהו המדרגה של האזרח, וההארה הזו האירה בכל לכתם במדבר, "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות - לרבות את הגרים" כמו שהובאו דברי הגמ', כלומר, מכחו של משה רבינו, כל הימים שהם הולכים במדבר, הם לא הולכים מדין גר, אלא הם הולכים בבחינת "כבמקומו דמי" מכח הארת ה"אזרח"

א-ז אזרח בלבביפדיה עבודת השם
מספר שיעור בקול הלשון 1132936

מדור מחשבה

בלבביפדיה מחשבה

אזרח

אוצר האותיות

אזרח - זריחה

סוגיות במחשבה

אזרח

בלבביפדיה מחשבה

אורח

בפירוש אורח וגר, ובהדיא כי אורח לאו היינו גר. והענין מבואר מתוך לשון התרגום שתרגם 'אורח' - 'יציבא'. ויציבא היינו דבר יציב. ולכך אין הגר בכלל, כי הגר אין בו מציאות של יציבות. ולפיכך כסדר כאשר באה תורה לכוללו לגר עם ישראל ולחייבו כמותם, נאמר הלשון, 'כגר כאורח', וכע"ז עוד לשונות. וזהו שורש הדבר למ"ש בגמרא, שבמצוות הסוכה שבה לא נזכר אלא לשון אורח, הרי צריך היה להיות לכאורה שרק ישראל יהיו חייבים, שהם נקראים אורח, היינו יציבא בארץ. אבל גר היה צריך להיות פטור, לפי שאינו בכלל אורח. וזהו א"כ מה שלמדו בגמרא, שישנו מקור ריבוי של חיוב אף לגר, שהוא ג"כ חייב בסוכה, והוא מדכתיב 'האורח' בה"א הידיעה.

ונמצא תכלית הענין אם כן, שלשון אורח מפקיע עכו"ם, וכפי שלמדנו מתוך דברי הגמרא במנחות הנזכרת, ולשון אורח מפקיע גם גר, כמבואר בתורה בכמה מקומות, וכמבואר מתוך דברי הגמרא בסוכה הנזכרת. ואך שבפרשת סוכה עצמה למדנו ילפותא חדשה, ה' לרבות את הגר.

יסוד הדברים. ידוע מאוד בדברי רבותינו*, שישנם ג' מדרגות לקיום, והם עולם, שנה, נפש. מדרגת עולם ענינה - התקיימות הדבר בבחינת מקום, מדרגת שנה ענינה - התקיימות הדבר בבחינת זמן, ומדרגת נפש ענינה - קיום הדבר באדם.

והנה, שורש ענינה של סוכה היא דירת ארעי, [כמבואר בסתמא דגמרא סוכה דף ב' ע"א, והגם דפלוגתא היא לקמיה ז' ע"ב, מ"מ הכי קי"ל כמבואר שם.] כי

כתיב (ויקרא כג' מב'), 'כל האורח בישראל ישבו בסוכות'. הרי, מטבע הלשון שנאמרה לגבי הישיבה בסוכה היא 'אורח'.

והנה, בגמרא מנחות (עג' ב') למדו מלשון 'אורח' האמור גבי נסכים (במדבר טו' ג'), שדייקא ישראל מביא נסכים, אבל עכו"ם, הגם שמביא קרבנות, אינו מתנדב נסכים כשלעצמם.

וחזי', ששם 'אורח' משתייך לישראל ולא לעכו"ם.

והנה, במצוות סוכה כשלעצמה מובן שלא הוצרכו למעט עכו"ם מ'אורח', שהרי עכו"ם לאו בר חיובא. אמנם מבואר בסוגיא ע"ז ג' א'), שלעתיד לבא יעמיד הקב"ה מצוה קלה לאוה"ע וסוכה שמה. והגם כי רשעי אוה"ע ייצאו מן הסוכה, כמבואר שם, מ"מ חזי' שישנו ענין לעכו"ם במצוות סוכה. עוד מבואר בנביא (זכריה יד' טו'), שהאומות שיישארו לעת"ל יעלו לירושלים ויעשו סוכות. אולם הנה כ"ז לעת"ל, אבל השתא בוודאי שעכו"ם אין לו יסוד לחיוב מצוות סוכה, ואין צורך ללמוד 'אורח' לאפוקי עכו"ם.

והנה, בגמרא סוכה (כח' א' וב') האריכו בביאור מ"ש בתורה 'אורח', ומסקנת הגמרא, דמקרא ד'כל האורח בישראל ישבו בסוכות', למדנו חיוב לכל ישראל לישב בסוכה, ומתוספת הלשון, שאמרה תורה 'האורח', נתרבה 'גר' לחיוב מצות סוכה. והענין, כי בכמה מקומות בלשון תורה מצינו דאורח לאו היינו גר בכלל, וכמו בפסח (שמות יב' פס' כט' מה' מט'), וביום כיפור (ויקרא טז' כט'), ועוד, שנקבה תורה

* ספר יצירה פרק ו' משנה א' "וראיה לדבר עדים נאמנים עולם שנה נפש".

בחג הסוכות ספר קהלת^א, כי יסודו של ספר קהלת הוא ללמדנו כי העולם הזה הבל, נעדר קיום יציב, בבחינת ארעי, וזהו סודו של חג הסוכות. וכבר אמרו חז"ל (קה"ר פ"א ג') לפרש 'הבל הבלים' אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל' (קהלת א' ב'), אלו הם שבעה הבלים שאמר שלמה המלך שהם הבל, שהמה מכוונים כנגד שבעה ימי בראשית כמו שאמרו חז"ל. והנה זהו ג"כ נרמז בסוד הסוכה, שהלא שיעורה של סוכה הוא ז' על ז', כנגד ז' ימי בראשית. וכנגד כך הרי אמר שלמה המלך הבל הבלים ז' פעמים.

עוד יש רמז בסוכה למעשה בראשית, והיינו במה ששיעור סוכה הוא בי' טפחים, והוא מכון כנגד מעשה בראשית שיש בו י' מאמרות.^ב ולפיכך, הבל הבלים שאמר קהלת היינו ז' פעמים הבל על מעשה בראשית שנברא לו ימים ונאמר בעשרה מאמרות, הוא מקביל לשיעור סוכה ז' על ז' שגובהה י'.

הנה נתבאר כי ענין הסוכה הוא בחינת ארעי הן בבחינת מקום, היינו בבחינת דירת ארעי. והן בבחינת זמן, שיש בה ו' קצוות כנגד מדרגת הזמן הארעי, היינו ו' אלפין, שהם יחרבו לבסוף. ובזה הראינו לדעת ענין קריאת קהלת.

והנה מדרגת ארעי במדרגת נפש, הלוא זוהי ממש מדרגת הגר. וכדאיתא בדברי חז"ל

הסוכה במהותה דירת ארעי היא, ונמצא א"כ שהסוכה מבטאת מהות הארעי במדרגת עולם כי הרי יש בניין של קבע, ויש בניין של ארעי. וסוכה יסודה ומהותה הוא מה שהיא בניין של ארעי. נרמז בסוכה אף מדרגת הארעי במדרגת זמן - שנה.

ביאור הענין. כי הנה הסוכה יש לה שישה צדדים, מזרח, מערב, דרום, צפון, מעלה ומטה. [והגם שלדינא קיי"ל שבדפנות מהני שניים ועוד, אבל יסוד סוכה שלימה הוא בד' צדדים, רק שסגי בדפנות אלו כדי להגדיר בזה ד' צדדים לסוכה.^ג] כי להכשר הסוכה מוכרח שיהא לה קרקע, סכך, וכאמור, שלימותה היא כאשר יש לה את כל הד' דפנות, הרי נמצאו בזה שישה צדדים לסוכה.

ועתה נבין, כי הנה ענין ארעי במדרגת שנה, הוא מ"ש חז"ל (סנהדרין צ"ז א') 'שית אלפי שנים הוי עלמא אחד חרוב'. ובפנימיות הדבר למדנו מכאן, שכל מציאות העולם, היינו עצם מדרגת קיום העולם בכל השית אלפי שנים שהעולם קיים, הוא קיום במדרגת ארעי, ובמהותו הוא מציאות של ארעי, שלאחריו מגיע חורבן, הפסד וכילוי. וכנגד כך הוא שהסוכה בכללותה יש לה ו' קצוות, שהם מכוונים כנגד השית אלפין שנים, היינו כנגד אותה מדרגת מציאות זמנית של העולם.

וזוהו הרי לפי פשט הענין מה שקוראים

^א כמוש"כ השל"ה בתולדות אדם חתימת ההקדמה, ובמסכת סוכה שלו בחלק נר מצוה, דודאי מצוה מן המובחר לעשות לסוכה ד' דפנות. ועי"ש עוד מה שהביא ממטה משה סי' תתצג', שג"כ משמע שישנו מצוה בזה לעשות ד' מחיצות שלימות. ומבואר דעכ"פ ישנו שייכות לד' רוחות לסוכה.

^ב וכן משמע בפע"ח שער חג הסוכות פ"ג, שו"ק יש בסוכה כנגד בחי' ו"ק, שהם סוד מידת ו' דכללות, הכוללים ו' ספירות, הכוללים ו' אלפין שנים בעומק הדברים.

^ג הנה הרמ"א בדרכי משה (או"ח תצ' סק"א) כתב הטעם מפני שכתוב בה תן חלק לשבעה וגם לשמונה ודרשוהו חז"ל על ז' ימי החג. ובדרשות ר"י אבן שועיב (דרשה ליום א' דסוכות ד"ה ומה) כתב הטעם מפני שבמוצאי חג השמיטה היה הקהל בחג הסוכות, וזהו מה שהיה שלמה מלמד דעת את העם אז, ולפיכך קוראים אותו ג"כ בסוכות. אבל המג"א (שם סק"ח) כתב הטעם מפני שסוכות הוא זמן שמחתינו ובקהלת כתיב ולשמחה מה זו עושה, ואחריו נמשכו רוב הפוסקים שם. ובספרי חסידות נתבאר דברי המג"א (עי' צדקת הצדיק אות רב), ובמראה יחזקאל דרשת שבת שובה, ובשפ"א סוכות תרגם ד"ה איתא לולב), שחג הסוכות הוא זמן השמחה האמיתית, ובזה לימדנו קהלת שהשמחה האמיתית אינה באה משמחת עוה"ז, ובזה נתעורר לבקש תיקון הנפש. וע"ד דבריהם נתבאר בפנים.

^ה כן איתא בליקוטי מוה"רן תורה מח' שהסוכה היא בבחינת עשרה מאמרות שבהם נברא העולם.

הענין, כי באמת הסוכה כוללת ב' ענינים, כי יסוד הדבר לומר שסוכה דירת ארעי, הנה הוא במה שנאמר 'האזרח' בה' הידיעה לרבות את הגר, וכמו שנתבאר. ולעומת זה יסוד שיטתו של מ"ד סוכה דירת קבע, הנה הוא בלשון 'אזרח' שאמרה תורה שענינו הוא יציבא, שהוא קבוע.

וכך הוא עומקו של ענין, כי יש לנו להבין שעצם מציאות מדרגת הסוכה, יש לה שני פנים. האחד הוא בסוד האמור בישעיה (פרק ד' פס' ו') 'וסוכה תהיה לצל יומם, ולהציל מזרם וממטר'. ועיקרה של הסוכה נקראת סוכה על שם מה שיש בה צל, וכדברי רש"י הידועים בריש סוכה (ב' א'). ובבחינה זו הנה הסוכה מבטאת הן מדריגת 'מתתא לעילא', והן 'מלעילא לתתא'. והוא פנימיות מה שמצינו בגדר המחיצות עצמן ב' פנים אלו, והוא שנוהג בהם דין גוד אסיק (סוכה ד' ב'), וגוד אחית (שם יח' ב'), והנה ב' דינים אלו, תוכנם היינו לרומם דבר מלמטה למעלה, ולהיפך, להוריד דבר מלמעלה למטה. ואמנם ביסודם לא נאמרו כמובן רק בדיני מחיצות סוכה דוקא].

והנה, סוכה מצד אחד היא דירת ארעי, שענינה היא באה לעקור ולבטל את מה שקדם לכך. מצד זה היא הבחנת הסוכה כפי שהיא אמורה בקרא ד'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים' (ויקרא כג' מג'). שהנה בפנים הללו, הרי עצם מציאותה של סוכה היא מה שהיא מבטלת את מה שקדם לכך, וזהו שאמרה תורה, כיון שהיתה מציאות מצרים, והיא היתה מקום ישיבת בני ישראל במשך ארבע מאות שנה. הנה 'בהוציא אותם מארץ מצרים', לומר שנעקרה ונתבטלה ביציאה זו כל מה שקדם לכך, היינו ישיבת בני ישראל במצרים.

ונמצא, כי מה שנאמר 'צא מדירת קבע, ושב

בכל מקום (עירובין ט' א', ובכמ"ק) בלשון תמיהה, 'יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא', נמצא ש'גר' הוא הבחנת מציאות של ארעי. כי לשון יציבא, שהוא תרגומו של אזרח, הוא מבטא הקביעות בארץ, קבוע במקום. אבל מדרגת גר עצם ענינה הוא מה שאין לו יציבות וקביעות, וכל מהותו אינו אלא ארעי.

אם כן כשנבוא לסכם ענין ארעי במדרגת עולם, מדרגת שנה, ומדרגת נפש, הנה במדרגת עולם, זהו סוכה. ובמדרגת זמן, הנה זהו כל ימות עולם שית אלפי שנים, שהם מהות של ארעי. ובמדרגת נפש, הנה זהו גר, וכפי שנתבאר שעצם מציאותו של הגר הוא ארעי.

ומעתה ברורים דברי הגמרא הנ"ל, שלמדו מלשון האזרח, בה' הידיעה, שאף גר חייב בסוכה, כי גר מצד עצמותו ומהותו הרי הוא מקביל למהות הסוכה. שכשם שהסוכה היא דירת ארעי מבחינת המקום, כך גם מציאותו של גר, הוא ארעי במהותו בבחינת עצם הנפש. ומה שגר אם כן חייב בסוכה, הנה עצם מציאות הסוכה תובעת את הדבר שהגר יישב בתוכה.

הנה נתבאר לנו היטב כי עצם מציאותה של סוכה בכל הקומה כולה הוא מושתת על יסוד הארעי, והאופן של הארעי שבה הוא יסוד ענינה וצורתה. ברם מעתה הרי יש לנו להבין מפני מה מטבע הלשון שנאמר בתורה של חיוב ישיבה בסוכה הוא בהיפוך, 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות' (ויקרא כג' מב'), הרי נאמר בזה לשון אזרח דייקא, ומהו טעם הענין, אחר שאזרח ענינו הוא קבוע ויציב ולעומת זאת ענין הסוכה הרי הוא מושתת על יסוד הארעי.

ואמנם ראשית בכללות, הנה כפי שהזכרנו בראשית הדברים, נחלקו בזה רבותינו (סוכה דף ז' ע"ב), אם סוכה דירת ארעי בעינן או דירת קבע בעינן. ויסוד הפלוגתא לפי פנימיות

היא תכונה אחת שבסוכה 'מתנתא לעילא'.

לעומת זאת מתגלה בסוכה גם שהעליון משתלשל למציאות של תחתון. וסוד הדבר, כי בסוכה מתגלה הארה עליונה, ומתגלה אל התחתונים שלא לפי ערך מקומם ושעתם. ומצד הפנים הללו הנה עומק מדרגת הסוכה, הוא מה ששמים בה סכך של 'תהיה לצל' (ישעיה ד' ו'), כי מחמת ריבוי ההארה העליונה שיוורדת, דהצרכנו לשים סכך שיהיה הוא לצל. ולפי פנימיות הענין הנה הוא מעין מה שמשה רבנו שם מסווה על פניו כאשר ירד מן ההר וקרן עור פניו, וכמבואר בקרא שסיבת הדבר היינו משום 'ויראו מגשת אליו' (שמות לד' ל'), שלא יכלו בני' להסתכל בפניו של משה. ומעין כך היא הסוכה, שלפי שזהו זמן של תוקף הארה עליונה, לפיכך, על מנת שיהיה בית קיבול לקבל את אותו האור הנעלה, אנו בונים את הסוכה. ומצד זה הנה הסוכה היא בבחינת 'סוכת שלומך', וכמו"ש (עוקצין ג' יב') 'לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום', שהכלי הגמור ענינו הוא שלום. מצד זה הרי הסוכה שהיא בחינת כלי קיבול לקבל על ידה את האור העליון, היא 'סוכת שלומך'. ומצד פנים אלו שבסוכה הוא שאמרה תורה 'כל האזרח בישראל יישבו בסוכות'.

ונרמז בזה ג"כ, כי 'אזרח' היינו 'אור' - 'זורח'. זריחה ענינה השפעת האור מלמעלה למטה. וזהו א"כ ההבחנה ההפוכה של צל הסוכה בבחינת המסווה על פניו של משה רבנו. ובעומק יותר יש לרמז כי הנה אל"ף במילוי, א' ל' פ', עולה 'ק"א', ו'מסוה' אף הוא עולה 'ק"א', ונמצא כי אזרח האמור רומז על ענין

בדירת ארעי' (סוכה ב' ב'), הנה הוא מקביל ממש לאותה ההבחנה של 'צא מדירת קבע' - היינו ישיבת בני ישראל במצרים ד' מאות שנה, ו'שב בדירת ארעי' - 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים'. והנה הקבלה זו גמורה ומוחלטת היא, כי מהותה של הסוכה הוא מהות ארעי, וכפי שנתבאר, והן הם הסוכות שישבו בהם ישראל בצאתם ממצרים, שהיו ביטול של מה שקדם לכך, ושם גופא היתה כניסה לענני כבוד, היינו ע"י יציאתם מארץ מצרים לבחינת מדבר.

הבחנה זו של סוכה, מבטאת תנועה של מתנתא לעילא. ולפיכך הוא מקביל לעלייתם ממצרים, כי היציאה ממצרים נקראת עליה, 'אשר העלית מארץ מצרים' (שמות לב' ז' ולג' א'), כי המעבר ממצרים לארץ ישראל היא עליה במהותה, וזהו לפי עומקו של ענין מה שאמרו שאר"י גבוהה מכל הארצות כולם (קידושין סט' ב). ומזה נובע ענין ביטול ישיבת מצרים, ובין תבין, כי כל תפיסה של עליה, היא בשורש הדברים כטבע האש העולה מלמטה למעלה, והוא הוא כח הכילוי שבאש, כי בעלייתה מעלה היא מבטלת את החוצץ מפני מעלה, היינו את אותה המציאות הקודמת לעלייתה.

וזהו עומק מה שיש לנו ללמוד ממה שהגדירה תורה, ששלימות יציאת בני ישראל ממצרים הייתה על ידי ישיבתם בסוכה גופא, 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים'. שהסוכה היא עליה 'מתנתא לעילא', ומכח תכונת העליה הטבועה בה היא מבטלת את ישיבת מצרים.

א"כ נתבאר שיציאת בני ישראל ממצרים

¹ וכדא' בשער הכוונות דרוש ד' דחג הסוכות, ענין הסכך של הסוכה כי הדפנות הם נה"י דאי' מבחי' אור המקיף כנו' אמנם הסכך הוא בחי' חצי התחתון דת' דאי' מן החוזה שלה ולמטה אשר הוא כעין סכך ע"ג ג' דפנות דנה"י שבה. ונודע כי בחי' הת'ת הזה שהוא עצמו כתר דז"א הוא בחי' סכך הסוכה אשר הוא סוכך ע"ג זו"ן היושבים תחתיו כי כל כתר הוא בחי' א"מ מלשון כותרת. והוא הוא הבחנה זו שהסוכה היא המשכת אור עליון ליושב בה מלמעלה למטה, כי העמיד בזה גוף ענין הסוכה בהיות הסכך סוכך על זו"ן. ויש בזה גם שורש להבנת הענין בבחינת מסוה, כי ענין הסכך ע"ג ג' דפנות נה"י שנזכר כאן בדרך קצרה הנה הוא ענין הפרסה שבע"ח שער יז' פרק א', שכללות ענינו להיות שורש ההנהגה נעלם על ידו, ע"מ שתתגלה ההנהגה בבחינה היותר מותאמת להנהגת התחתונים. וכע"ז כתב בשער הפסוקים סוף פרשת כי תשא לבאר ענין המסוה אשר נתן משה על פניו.

המסווה, כי שמים את האל"ף, שהוא המסווה, ע"מ שיהיה יכולת לקבל את אור הזריחה של האזרח.

ועתה נשוב לאשר נדברנו בענינו של גר, כי שני החלקים הללו שנתבארנו במדרגת הסוכה, והם מדרגת מתתא לעילא המקבילה ליציאת מצרים, ומדרגת מלעילא לתתא, שמצד זה היא הארה עליונה היוורדת מלמעלה למטה. הרי יש בזה הקבלה מוחלטת למדרגת האזרח ולמדרגת הגר.

דהנה, נאמר בגר 'וגר לא תונה כי גרים הייתם בארץ מצרים' (שמות כב' כ'). ושמענו בזה, כי עצם מדרגת הגר ביטויה הוא מה שבני ישראל היו במצרים ויצאו ממצרים. וזוהי גופא ההבחנה הנקראת גר, כי ביציאתם ממצרים נתקנה בזה מדרגת הגר וע"י כך גופא יצאו ממצרים. וז"ש 'כי גרים הייתם', היינו תכלית היותכם שם הוא ע"מ לצאת ולתקן את מדרגת הגר.

ומצד הפנים הללו, הנה זהו ענין מה שבני ישראל יושבים בסוכה ביציאתם ממצרים, כי עצם ישיבתם בסוכה היא פנימיות עלייתם ממצרים לארץ ישראל בבחינת 'אשר העלית'. וזהו ממש גדר ישיבתו של גר בסוכה. כלומר, שבישיבה זו הוא מבטל את כל מה שהיה לו קודם לכן. כי עומק גר שנתגיייר עניינו ניתוק מכל מציאות החיים שקדמה לו, ובא לידי התחלה חדשה שהיא במדרגת 'כנולד דמי' (יבמות מח' ב'). וזה עומקו של חג הסוכות בפנים הללו, שבהם הישיבה בסוכה היא במדרגה של גר, שמתבטל על ידה כל מה שקדם לכך.

ומן הצד השני של ישיבה בסוכה, שענינה הוא מלמעלה למטה וכמו שנתבאר, הנה זו המדרגה הנקראת 'אזרח'. כי אזרח היושב בסוכה,

ענינו הוא מה שהוא מזריח את האור העליון, ומשלשל אותו מלמעלה למטה, עד שהאור העליון גופא מגיע עד המדרגה הנקראת סוכה. ומצד זה נקראת ישיבת בני ישראל במדבר בסוכה, התקרבות לארץ ישראל. כי כאשר בני ישראל יוצאים ממצרים, הרי ב' פנים יש כאן, יציאתם ממצרים והתקרבותם לארץ ישראל. ונמצאת כל תנועה ותנועה בעלת ב' בחינות, מצד אחד יש בה ריחוק ממצרים, ומצד שני היא גופא מהוה קירבה לארץ ישראל. והדבר ברור, כי ככל שמתקרבים לארץ ישראל, אזי מאירה בהם ההארה של ארץ ישראל.

ואם כן, כאשר נבוא להבין זאת בעומק מדרגת הסוכה וכמו שנתבאר, הנה יש בזה את הפנים שהם מתרחקים ע"י הסוכות ממצרים, וזוהי מדרגת הגר, ביטול למה שקדם לכך. ולעומתם יש את הפנים שבזה גופא הם מתקרבים לארץ ישראל. וההתקרבות לארץ ישראל מאירה וממשיכה את אורו של ארץ ישראל למדבר. ומן הבחינה הזו הנה הישיבה בסוכה היא לקבל הארת ארץ ישראל שישנה בסוכה. ואליבא דאמת זהו סוד הפנימי של סוכה כדברי רבותינו,¹ שקדושת הסוכה יש בה הארת ארץ ישראל המתפשטת ומתרחבת.

ואמנם יש בהקבלה זו פנים עמוקות יותר, כי הנה בארץ ישראל עצמה 'ארץ צבי' כתיב בה (דניאל יא' טז'), ואמרו רבותינו (גיטין נד' א'), 'מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושביה עליה רווחא, אין יושביה עליה גמדה'. ועתה, הנה הרי החלק המתרחב הוא בבחינת ארעי, שהרי אינו קבוע בעצם מציאותה של אר"י. ונמצא, כי עצמות ארץ ישראל היא הארת קבע. וכל כך היא קבע, עד שאמרו רבותינו (יומא נד'): שמקה"ק הנמצא בא"י הושתת כל העולם. הא למדת,

¹ ע"י ליקוטי מוהר"ן תורה מח' שם נתבאר שהסוכה יש בה בחינת קדושת ארץ ישראל.

לשכון בישראל לאחר חטא העגל. כי השראת השכינה פקעה מתוכם מכח חטא העגל, וביום כיפור מכוח מחילת חטא העגל חוזר ומאיר הארת הענני כבוד, והיא היא קדושת הסוכה.

והמורם מדברינו א"כ, כי בעומק ההגדרה של סוכה יש בה שני הבחנות. ההבחנה האחת בסוכה היא מ"ש צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי. ובפנים הללו כפי שנתבאר, הישיבה היא בבחינת יציאה ממצרים. היינו יציאה מאותה דירת קבע של ד' מאות שנה ויציאה ל'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה' (ירמיה ב' ב'). וזהו א"כ תוכנו הפנימי של מה שאמרו רבותינו 'צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי', ומצד זה קדושת הסוכה בבחי' ארעי.

ולעומת זאת ישנם הפנים ההפוכות של סוכה. ובהם האדם היושב בדירת קבע מרחיב את דירת הקבע שלו למקום ארעי, ונמצא שעומק קדושת הסוכה הוי התפשטות של קדושת הקבע למקום ארעי. וזהו הנקרא סוכה מהצד העליון. ובוה היא הקבלתה לקדושת ארץ ישראל - 'ארץ הצבי', שמתרחבת לפי יושביה. ובוה הוא סוד הענין שאמרו רבותינו (סוכה כז' ב') 'ראויים כל ישראל לישב בסוכה אחת'. שהוא לפי פנימיות הענין אותו ענין שלימדונו רבותינו ש'כל ישראל ראויים לישב בארץ ישראל', ארץ הצבי.^ה ובפנים הללו לא נאמר כפשוטו 'צא מדירת קבע, ושב בדירת ארעי', דהיינו צא ועזוב את דירת הקבע, רק המשך את הארת הדירת קבע למקום התפשטות, וזהו מצד הפנים הללו עומק גדר הדבר של הארת קדושת הסוכה.

ונתבאר כי זהו עומק ההקבלה של אזרח היושב בסוכה כנגד הגר היושב בסוכה, וכמו שהוזכר, שהגר מקביל ליציאה ממצרים,

כי נקודת הקיום היא ארץ ישראל, וכל העולם אינו אלא התפשטות של אותה הנקודה. אבל התפשטותה של ארץ ישראל, היינו אותה התוספת המתווספת בארץ ישראל כאשר יושביה עליה, הנה היא בבחינת ארעי, שהרי היא מתפשטת ומתרחבת לפי יושביה, וכשאינ בו צורך הוא חוזר ומצטמצם. ונמצא שאותו חלק של תוספת הוא חלק של ארעי. והנה נמצא כי ההקבלה שבין ארץ ישראל היא בתרתי, לא זו בלבד בבחינת האור זורח שבסוכה, שהוא בבחינת המשכת קדושת ארץ ישראל כדברי רבותינו, אלא עוד נכלל בזה, שארץ ישראל גופא יש בה כח הארה המתפשטת בבחינת ארעי. זהו עומק קדושת הסוכה כפי שנתבאר בדברי רבותינו שהוא בבחינת ארץ ישראל.

והנה, לימדונו רבותינו שהסוכה היא בבחינת הארת המשכן. וזה, כי הנה בלכת בני ישראל במדבר היתה צורת השראת השכינה בקרבם באופן של משכן. ובכניסתם לארץ ישראל, בימי שלמה, בנו בניין בית המקדש. והנה המקדש נקרא בית, כפי שנאמר בשלמה 'הוא יבנה בית לשמי' (שמואל ב' ד' יג'), אבל המשכן לא נקרא בית. כי המשכן הוא דירת ארעי. כי השראת השכינה בקרב ישראל היתה לפי ערך לכתם והיותם. ומאחר שבלכתם של בני ישראל במדבר היה מקומם מקום ארעי, אף השראת השכינה בקרבם היתה בבחינת משכן ארעי. ואף אופן השראת השכינה הנוסף שזכו לו ישראל במדבר, והוא ענני כבוד, היה זה ג"כ בבחי' ארעי. ואופן השראת השכינה במשכן וענני כבוד שהיו בלכתם במדבר, הם הם שורש קדושת הסוכה שהיא דירת ארעי.

והם הם דברי הגר"א הידועים (או"ח תרכה' א'), שהארת הסוכה היא זכר לענני הכבוד שחזרו

^ה שזהו עומק ענין התרחבותה בזמן שיושביה עליה, שלכל ישראל יש מקום בארץ ישראל. ובפנים נוספות הוא מש"כ הראשונים, ויסודו בתוס' ב"ב מד' ב' ד"ה דלא, שאין לך אדם שאין לו ארבע אמות בארץ ישראל.

ומצד הפנים הללו, הנה בני ישראל בעת שהיו במדבר היו בהבחנה מסוימת של הרחבה של ארץ ישראל. וכעין מה שלאחר מכן, שניים וחצי שבטים, היינו גד וראובן וחצי שבט מנשה קיבלו את חלקם בעבר הירדן. הנה מעין כך כל המדבר כולו היתה בו קדושת הסוכה שהיא המשכת קדושת ארץ ישראל למקום ישוב המדבר. ושורש לזה במדרגת הדבר שבני ישראל ביציאתם ממצרים נסעו מרעמסס לסוכות (שמות יב' לז'), כי משם כבר התחילה מציאות הבניין. והוא מדויק מאוד, כי 'רעמסס' הוא מלשון 'ראשון ראשון מתמוסס', וכמו שדרשו חז"ל (סוטה יא' א'). כי זהו האופן שהיה במצרים, שלא היה מציאות של בניין, רק הכל היה דירת ארעי. לפיכך כל מה שבנו בני ישראל במצרים, היה בבחינת 'פיתום ורעמסס', 'פי תהום בולעו', ו'רע מתמוסס', (וכמו"ש בסוטה שם), שהיה רעוע ביסודו, הנה זה היה המדרגה של ישיבת בני ישראל בארץ מצרים. כי על אף שישבו שם בדירת קבע, מ"מ היו המה בהבחנה של גרים ולא היה בידם הכח ליצור שם מציאות של בניין. וזוהי א"כ מדרגת יציאתם ממצרים, שכעת נוסעים המה מרעמסס ומגיעים סוכותה, ששם יש ביכולתם לבנות מדרגה של סוכה, ובזה נכנסים ישראל למהלך של בניין.

וזהו עומק הנאמר אצל יעקב אבינו, שלעצמו עשה בית 'ויבן לו בית' אבל 'ולמקנהו עשה סוכות' (בראשית לג' יז). ועומק ההגדרה בזה הוא כמו שהוזכר, כי לא נאמר בזה שיעקב אבינו עשה שני דברים, היינו לעצמו עשה בית ולמקנהו עשה באופ"א, היינו סוכות. רק עומק הדבר, שכך היא מידתו של יעקב, שמאחר שעשה לעצמו בית, שזהו עצם האופן של 'יעקב', שהוא אותיות קבע - 'קבע', לכך היה בכוחו להמשיך משם את ההארה בבחינת 'ולמקנהו עשה סוכות'. ואם כן, 'יעקב נסע

וכפשט ענין 'צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי', שיש לעקור את מה שקדם לו. ולעומת זה היא ישיבת ישראל בסוכה, וכלשון 'אזרח', שתרגם אונקלוס 'ציבא'. ולפי עומק הענין הוא הוא שורש קדושת ארץ ישראל שבסוכה. כי אזרח, היינו 'ציבא', היא היא הגדרת בני"ה להיותם בארץ ישראל, כי שם חלקם ונחלתם. ואך שם הם יציבים, ומשם הוא שמתפשטת הארת הסוכה, וכפי שנתבאר. ונמצא אם כן, שבעצם הסוכה ראשונה של בני ישראל, 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים', כבר גנוזים ב' הפנים הללו, כי קדושת הסוכה שהייתה שם, היא הייתה קדושה מארץ ישראל.

ושורש לזה במה שנחלקו רבותינו בסוכה (יא' ב') אם הסוכה האמורה היינו סוכות כפשוטו עשו להם או שבענני כבוד הכתוב מדבר. והדבר ברור לכל בר דעת, שזהו עומק המחלוקת. כי סוכה כפשוטו היא היא צד ה'גר' שבסוכה, שבבחינת 'צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי'. ולעומתה סוכה שבבחינת המשכת ארץ ישראל היא סוכה של ענני כבוד. שהרי שורש ענינם של ענני הכבוד הלא הוא בקדושת הר המוריה, ומן הקדושה הזו נמשכו ענני כבוד לבני ישראל במדבר. וכעין מה שאמרו רבותינו (מדרש תהילים סח' ט'), שבמת"ת נעקר הר המוריה ממקומו ובא להר סיני. ומעין אותו דבר הוא אשר היה בקדושת הסוכה. כי שורש קדושת העננים היא בארץ ישראל שנאמר בה (דברים יא' יב') 'ארץ אשר עיני השם אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה, לא כארץ מצרים אשר השקית ברגלך כגן הירק', כי ארץ ישראל היא 'ארץ אשר עיני השם אלוקיך בה למטר השמים תשתה מים', זהו שורש קדושת העננים, ומשם נתפשטו העננים למדבר, ואלו הם הענני כבוד שבהם ישבו בני ישראל בהיותם במדבר.

סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות'. הוא שורש קדושת הסוכה המתגלה מארץ ישראל שמתרחבת, ארץ הצבי, ומתפשטת בקדושת הסוכה.

וזה עומק מה שנאמר במדרגתו של יעקב אבינו 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה' (בראשית כח' יד'), ודרשו רבותינו על המקרא הזה (בשבת קיח' ב'), 'לא כאברהם שנאמר בו 'קום התהלך בארץ לאורכה ולרוחבה', ולא כיצחק שנאמר בו 'כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל', רק במדרגתו של יעקב אבינו נתחדש 'ופרצת', שהוא סוד ענין ארץ הצבי. לפיכך אצלו דייקא מתגלה ענין ה'ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות', שסוכה אינה אלא הרחבה של הבית, בבחינת מדרגת ארץ ישראל שמתרחבת. ומן הפנים הללו הנה הסוכה עצמה יש בה צד שהיא קבע, והוא בבחינת היותה המשכה של הבית שהיא דירת קבע. כי אם היא בניין לעצמה, אז יסודה ארעי, אבל אם מהותה של הסוכה היא ההרחבה של מציאות הבית, הנה הרחבה של מציאות הבית הוא טפל למציאות הבית, ובזה מתגלה שהסוכה, על אף שהיא עצמה ארעי, אבל היא נטפלת ונמשכת, ושוב היא האריכות של הבית גופא.

אלו הם אם כן שני השורשים למדרגת הסוכה וכמו שנתבאר, 'מתתא לעילא', ו'מעילא לתתא', והם הם מדרגת 'גר' ומדרגת 'אזרח', והם מדרגת 'ארעי' ומדרגת 'קבע', וכמו שנתחדד בס"ד.

ועתה נבוא בזה להבנה ברורה, כי הנה לחד מ"ד סוכה שהיה במדבר ענני הכבוד היו. והנה, שורש מלחמתו של עמלק בישראל כדברי חז"ל (בתנחומא כי תצא י') היא באותם שפלטם הענן, וכמו שדרשו על הפסוק 'ויזנב בכ כל

הנחשלים אחריו' (דברים כה' יח' והובא ברש"י שם), עמלק היה אוהז באותם שפלטם הענן והיו מחוץ למחנה, ואך רק בהם היה אחיזתו של עמלק. וכלומר, כי מי שהיה בתוך הענן, היינו, שהיה במדרגה של סוכה - ענני כבוד, לא היתה לעמלק אחיזה בו. ורק מי שפלטו ענן, שיצא מן הסוכה, שזהו 'כל הנחשלים אחריו', בהם היתה אחיזה למציאותו של עמלק.^ט

ועתה נבוא להבין הענין, וראשית הנה נתבאר בדברינו פעמים רבות, כי קליפתו של עמלק היא כדברי רבותינו 'ספק', 'ש'עמלק' גימטריא ספק, ונקודת ענינו של הספק הוא 'סוף' - 'פוק'. והיינו שמצד אחד כבר ישנו סוף הדבר, ומצד שני עדיין הוא מתפשט לחוץ.

ונבאר, כי זהו עומק מציאות הספיקות, כי עומק ההגדרה של כל ספק היינו איפה הגבול שבדבר. כי ישנו 'גבול עולם' (משלי כג' י'), שכל דבר יש לו את גבולותיו שלו, וגדר כל ספק שבעולם בפנימיות עניינו הוא ספק היכן הם הגבולות של הדבר, היינו האם הגבול נעצר כאן, והיינו - 'סוף', או שהוא מתפשט לחוץ והיינו - 'פוק'. ובענינא דידן, הנה כמו שנתבאר, מי שהיה בתוך הענן, היה במדרגה של סוכה, ולעומתו מי שפלטו הענן, משמעות הדבר שיצא ממדרגת סוכה. וזהו כוחו של עמלק, שהיה אוהז במדרגת הסוכה ותופס במי שלא נכנס בקדושת הסוכה.

ועתה, נבוא להעמיק מי הוא זה שפלט אותו הענן. והענין בזה הוא כי הנה כבר נתבאר ב' מדרגות בישראל, והם הנרמזות בענינה של הסוכה באמור 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות', אשר שתי פנים עמוקות לסוכה נאמרו בזה כנ"ל. ישנם הפנים מתתא לעילא, ומן הפנים הללו הנה הסוכה היא דירת ארעי,

^ט ע"י פרי עץ חיים שער קריאת שמע פרק ג' שזכירת מעשה עמלק ומחייטו מכוונת כנגד חג הסוכות, לפי שלא היה עמלק מכה בישראל אלא אותם שאין הענן קולטם, וענני כבוד הם סוד הסוכה כנודע. וכע"ז בקצרה בשעה"כ סוף דרוש תפילת השחר.

והוא הענין הנזכר לעיל, ובתוספת דקות, כי הנה כפי שנתבאר ישנה ההבחנה של מלעילא לתתא, ומצד זה הנה ההתפשטות היא בבחינת אור - זורח, זריחה, וכעין שדרשו חז"ל (ב"ב טו' א') בלשון הכתוב 'איתן האזרח' הוא אברהם שנאמר בו 'מי העיר ממזרח צדק', שעצם ענינו של 'מזרח' הוא מה שהשמש זורחת בו. ומצד זה הנה אורח הוא ענין ההתפשטות של ההארה, אור זורח. מאידך, 'אזרח' נוטריקון 'אור חוזר'. ובזה היא הבחנת מתתא לעילא שבאזרח, שבה עולים ממזרים לארץ ישראל.

עתה אם כן נשוב לענין אחיזתו של עמלק, שנתבאר כי כוחו היה נוגע באלו שפלטו ענן, ונתבאר הענין, שיצאו ממדרגת הסוכה. ועתה, כאשר נבוא להקביל הדברים אהדדי, הנה כך היא ההבחנה בזה, כי מי שיצא ממדרגת האזרח ונכנס למדרגת הגר, כלומר, שאין הוא במדרגת 'אור' - 'זורח', רק הוא במדרגה של 'אחר' - ז' של האזרח, הנה עליו גופא נאמר שפלטו ענן, שלא היה לו הגילוי של 'כי באור פניך', אלא מדרגת 'אחורי יראו'. כי אותם שפלטם הענן נקודת הדבר היא שהענן העתיק אותם מהמדרגה העליונה שבאזרח למדרגה התחתונה שבאזרח.

והנה, מי שנקרא בלשון חז"ל (חגיגה טו' א') 'אחר', היינו אלישע בן אבויה, שהוא היה במדרגת 'פלטו ענן', שנעלמו ממנו הפנים והיה במדרגת 'אחר'. ולעומתו תלמידו, רבי מאיר, שעליו אמרו (שם טו' ב') 'תוכו אכל קליפתו זרק', עליו דרשו רבותינו (עירובין יג' ב') היפך הדברים, 'למה נקרא שמו מאיר, על שמאיר עיני חכמים בהלכה'. נקודת הדבר היא, שהיה אצלו גילוי בחינת 'אור פניך'. והנה הוא קיבל מ'אחר', היינו מאחוריים, ונמצא ערך דבר והיפוכו לגמרי, שאצל רבי מאיר מתגלה ההארה, והוא מקבל ממי שחלה בו המציאות ההפוכה של האחר - ז', שהוא אורח בצד

שהאדם עושה לעצמו מקום של צל ארעי, כעין 'קקיון דיונה'. לעומתה ישנה ההבחנה ההפוכה בסוכה, והיא שלריבוי האור של הסוכה, הוכרחנו לעשות צל ע"מ שיהיה בית קיבול וכלי לקבל את הארת הסוכה, והוא בבחינת 'מסוה', ובבחינת 'סוכת שלומך', שנאמר בזה שהסוכה היא בבחינת השלום שהוא כלי מחזיק ברכה וכמו שאמרו חז"ל.

והנה מן הפנים הללו נקראת הסוכה 'אזרח', בבחינת 'אור' - 'זורח', והוא בסוד האמור 'כי באור פניך נתת לנו ה' אלוקינו', כי מהותה הפנימית של הזריחה היא בבחינת אור הפנים, כי אור פני האדם, הוא הוא הארת נפשו של האדם. ואם כן, הסוכה מן הצד העליון שבה היא עומק ההארה. וענין הצל הוא רק בבחינת בית קיבול לקבל את ההארה, וזו הסוכה נקראת 'סוכת שלומך'. אבל מן הצד ההפוך של הסוכה, הרי דייקא באופן של סוכה מתגלה בחינת 'גר', והרי נעלמת אצל הגרים בחינת הארת פנים, וכמו שאמרו רבותינו בגמרא 'מפני מה גרים דווים וסחופים כאן בעולם' (יבמות מח' ב'). נקודת הדבר, שאין להם הארת פנים כאן בעולם. והנה ההפך של 'פנים' נקרא תמיד בלשון רבותינו 'אחור', ומקרא מלא הוא 'וראית את אחרי ופני לא יראו' (שמות לג' כג'), והרי כי המקביל בערך הפכי לראיית הפנים, הוא מדרגת האחור.

ולעניינו. 'פנים' ו'אחור', גנוזים בעומק ההגדרה של 'אזרח' - אותיות אחר - ז', והיא היא אותה הארת אור זרח - פנים, רק באופן של אחוריים. ובעומק, גדר ישראל שבאזרח הוא בחינת הזריחה שבאזרח, וגדר הגר שמתגלה באזרח, הוא האחור שבאזרח, וכמו"ש 'דוויים וסחופים כאן בעולם', שהגרים עצם קיומם הוא בבחינת דירת ארעי, ואין להם מציאות של קיום.

לעזאזל' (ויקרא טז' ח'). אבל בחג הסוכות מתגלה הבחנה למעלה מזה, והוא בשבעים פרים שבחג שאמרו רבותינו (סוכה נה' ב') שהם ניתנו כנגד האומות.

ועומק ההתגלות בזה היא כמבואר, שאור קדושת בית המקדש, ואור קדושת ציון וירושלים, וארץ ישראל, שהוא אור הארת הפנים, הנה בחג הסוכות מתגלה גם באחור. ובהבחנה זו זהו מה שנקרא סוכה מעין משכן, שהוא כמו"ש רבותינו (רש"י פקודי לח' כא', וכע"ז במ"ר שם) על המשכן, שלפיכך נקרא שמו 'משכן העדות', 'שעדות הוא לבאי עולם שכיפר להם הקב"ה לישראל על חטא העגל'. ובהבחנה זו הנה הסוכה היא מעין משכן, היינו שעומק ההארה של חג הסוכות, הנה אין היא רק מתתא לעילא, בבחינת העליה ממצרים לארץ ישראל, כי על זה הרי חל הקלקול של העגל, שעומק ענינו היה במה שאמרו 'אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים' (שמות לב' ד'). ולעומ"ז שורש התיקון הנה הוא בבחינת ההארה שמלעילא לתתא, שהיא המשכת ארץ ישראל למדבר, והיא היא המשכת קדושת בית המקדש וירושלים וארץ ישראל לכל סוכה וסוכה, ומשם אם כן מתגלה עומק התיקון.

וזה כוחו של חג הסוכות, והיא מדרגת הסוכה להאיר ולתקן, היינו להאיר את הארת הפנים גם במקום 'שמצד עצמו מתגלה בו 'אחור'. וכמו שהוזכר שאזרח יש בו הבחנת אחור ג"כ, בבחי' 'אחור - ז', וגם שם מתגלה אור הקדושה, היינו בחינת האזרח של האור - זורח.

והנה מן הפנים הללו, מבואר בדברי רבותינו, בדגל מחנה אפרים (אמור ד"ה או יאמר), ובעבודת ישראל (לסוכות ד"ה ונבאר) ועוד, כי 'אזרח' גימטריה 'גבורה', ואילו 'האזרח' בגימטריה 'ארץ'. והענין, כי אזרח לבדו הנה הוא בגימטריה גבורה, כי עומק כוח הגבורה, הוא

ההפוך שבו, וזהו נקודת 'תוכו אכל קליפתו זרק' לפי פנימיות הדברים.

ולפי זה בענינא דידן, הנה אור קדושת הסוכה, כמו שנתבאר, הוא המשכה מעילא לתתא, כי הוא המשכת ההארה שנמצאת בבית ובבית המקדש, והוא נקודת הסוכה שבמדבר הממשיכה את הארת קדושת ארץ ישראל שתתפשט ותתגלה במדבר. וכך ממש היא הארת הסוכה, הממשיכה הארת ארץ ישראל שתתפשט ותתגלה בסוכה, ובכל העולם כולו, כי קדושת הסוכה היא גופא קדושת ארץ ישראל כדברי רבותינו. ועל ידי כן, אף מה שנראה כפשוטו כמציאות של אחור, מתגלה בו מציאות של פנים.

ובהבחנה זו הנה אלו הם הפנים של סוכות במדרגת ההמשך של יום כיפור, כי יום הכיפורים זמן תשובה לכל, (כלשון הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ב הל"ז), אבל 'אחור' הרי שמע בת קול שאומרת, 'שוכו בנים שובבים חוץ מאחור' (חגיגה טו'), ולפיכך כביכול אין לו תיקון ביום הכיפורים, שזהו עומק 'שוכו בנים שובבים, חוץ מאחור', היינו שהוא אינו מתקבל במדרגת התשובה הכללית.

ואם כן איפה, ביום הכיפורים אין תיקון ל'אחור', אבל בחג הסוכות מתגלה תיקונו של אחור ג"כ. והוא כפשטות דברי רבותינו (ויק"ר ל' יב', וכע"ז מנחות כז'), שבארבעה מינים, אתרוג, לולב, הדס והערבה, הנה בחינת הערבה היא כנגד כת הרשעים, בחינת ערב רב, שהם שורש עמלק. וזהו ענין נטילת ד' מינים בחג הסוכות, כי בחג הסוכות דייקא ישנה עלייה מסוימת לאותה תערוכות. ועומק הוא במה שבחג הסוכות מתגלה שאור קדושת הבית מתפשט גם למציאות של חוץ. והוא ענין מה שביום הכיפורים ישנה עדיין מציאות של הבדלה, שישנו 'שעיר אחד לה' ולעומתו 'שעיר אחד

בתי כנסיות ובתי מדרשות, שהוא מעין דמעין, בבחינת מקדש מעט (וכמו שדרשו במגילה כ"א'). אבל בפנים נוספות, מצד גילוי מדרגת 'ארך', הנה כל חג סוכות הוא המשכה של הארת הבית, וזה מעין בית בבניינו ממש. וזהו מעין הארכה של מציאות הבית.

והוא מעין היסוד שלמדנו בדברי חז"ל, והאריך הרמב"ן לפרש דבריהם בדבריו הידועים בפר' בהעלותך (במדבר ח' ב'), והוא מה שאמרו גבי אהרן הכהן 'שלך גדול משלהם שאתה מדליק ומיטיב את הנרות', ולימדנו הרמב"ן שזה קאי על נר חנוכה. וניחמו הקב"ה במה שלעולם תהיה הדלקת המנורה קיימת, כי הגם שעיקר הארת המנורה היא בהדלקת מנורה במקדש, או בחצרות קדש, אבל בחנוכה מתגלה אור ההדלקה בכל פתח ופתח, ואפילו בחוץ לארץ. והנה זהו בהארת המנורה לבד, אבל יש מעין אותו דבר גם בעצם הבית עצמו, ובהדגשה, שבסוכה מדובר על עצם הבית עצמו. כי הארת קדושת הסוכה היא גילוי מדרגת 'נבנה בימיו', שישנו בכל יום ובכל שעה, כי 'הנבנה בימיו' שלנו בבית המקדש, זהו כוח ההארכה המתפשט במציאות כל סוכה וסוכה. וזהו עצמו בחינת 'ארך' של נקודת קדושת הבית, היינו התפשטות ההארה בבחינת כל סוכה וסוכה, ועל שם כן נקרא 'אורח' גימט' 'ארך' כנ"ל, כי קדושת הסוכה היא הארכת אורו של בית המקדש. והנה נקודת הארך של קדושת הבית היא מתארכת ומתארכת, ושורש הארך דידה הוא עד סוף ימות העולם, ומצד נקודת ארך זו גופא נמשכת קדושת הסוכה, וכמוש"נ.

ונחזור בזה לדברי חז"ל הידועים בריש עבודה זרה (ג' א'), שהוזכרו בתחילת דברינו, שם גילו לנו רבותינו סדר הדין לעת"ל. אמרו, שאומות העולם מבקשים שכר מצוות, שלפי טענתם הוא שלא כדין שלא נתן להם הש"י

כוח של ביטול, והוא בבחינת העליה מתתא לעילא, וכמו שנתבאר, כי זוהי עצם מהותו של כח הגבורה. [ואמנם ודאי ישנה הופעה של כח הגבורה גם בבחינת מעילא לתתא, וכמו בגשמים היורדים בגבורה (תענית ב' א'), אבל עיקר הגבורה היא בתנועה ההפוכה, היינו התנועה מתתא לעילא דייקא, וכידוע מאוד.] ומצד הפנים הללו שבמדרגת האזרח, הנה זהו כוחו של הגר - 'גרים הייתם בארץ מצרים', שהוא כח העליה מתתא לעילא, ומצד זה 'אזרח' בגימטריה 'גבורה'.

אבל 'האזרח', ששם הוא תיקון הגר, והתפשטות מדרגת 'אור זורח', הנה הוא מתגלה בשלמותו מכוח ההארה שהעליון מתפשט לתחתון. אשר זהו נקרא 'ארך אפיים', וענינו של מאריך אפיים הוא, כי יש גילוי של פנים, ולעומתו יש גילוי של אחוריים. וכאשר צד האחור מתגלה בפנים, היינו כאשר ההנהגה היא על פיו, הנה אז הוא נקרא 'חרון אף', כי 'חרון' מלשון 'אחור'. וכאשר נתקן החרון אף, הנה זוהי המידה הנקראת 'ארך אפיים', שעומק ענינה הוא תיקון של החרון אף. ונמצא, שכאשר נשלמה מדרגה זו בתכלית הגילוי, הנה הגילוי שבמדרגת הפנים מתגלה הוא עצמו גם באחור. וזה הוא שלמות ההארה של מדרגת 'האזרח' - גימטריה 'ארך' כמו שהוזכר, כל אזרח ישבו בסוכות, היינו מדרגת ארך תגלה בסוכה, כי ענינה של הסוכה שהיא מאריכה את אור הבית, זהו עומק קדושת הסוכה.

ולהעמיק עוד, הנה 'ארך' ענינה תכונת עומק הבריאה, והוא לומר שכל דבר הנמצא בבריאה, בעומק הרי הוא מתפשט עד אין תכלית, והוא מצד ניצוץ האור נצחי הגנוז בשורשו. וכאשר מתגלה ענין ארך בערכין דידן השתא, היינו בכח הארת הסוכה, הנה כוח הארת הסוכה הוא הארכה של מציאות הבית שמתפשטת עוד ועוד. כי מצד פשטות הדברים אזי כשחרב הבית, אין בית, ונשאר רק

שהיה באותו אדם שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה לבירה ושילח את האם ונטל את הבנים ונטל הגוזלות להביאן אל אביו ובחזרתו נפל ומת. מייד אמר היכן היא אריכות ימיו של זה, עמד ויצא לתרבות רעה. ונמצא לפי עומק הענין, שנפילתו של אחר היתה במה שהוא לא ראה את הגילוי של האריכות. ובזה מכון עומק הענין שהאזרח בגימטריה ארך, הוא הוא התיקון 'לאחר' הגנוז במילה 'אזרח', וכמו שהוזכר, כי זהו תיקון האריכות וגילוי עומק האריכות.

וכמו שנתבאר כי כוח אור הסוכה מלעילא לתתא, ענינו הוא שהוא מאריך את האור בבחינת מעין קו אחד המתארך מריש דרגין עד המקום התחתון ביותר, זהו כוחו בהבחנת מלעילא לתתא, והוא גופא חוזר ומאיר מתתא לעילא. ונמצאת התפשטותו בב' פנים, מהכא להתם ומהתם להכא, כי אותו הקו גופא הוא חוזר ומאיר לשני קצוותיו. והאור הזה, זהו פנימיות מציאות ההארה הגנוזה בחג הסוכות.

ומן הפנים הללו נבין, כי הנה 'אחר', אשר כל סיבת נפילתו הייתה מכח מה שהוא לא ראה את ה'למען יאריכון ימך'. הנה כוח האריכות של חג הסוכות, הוא זה שמאריך את הדבר, ופנימיות הדבר היא שהוא מאריך אותו ומגלה את אותו הענין עצמו, וכאן הוא עומק התיקון של אחר.

ויש להקביל לכך בפנים אחרות, כי הנה כדברי רבותינו (שעה"כ ר"ה דרוש א' פרק א') אלמלא חטא אדם הראשון אזי כל מהלך המועדים של חודש האיתנים, חודש תשרי, שמתגלה כהיום הזה במדרגות חלוקות, ראש השנה ויום הכיפורים, חג הסוכות, שהם כ"א יום עד שמיני עצרת שהוא סיום הכ"ב, הנה כל זה היה צריך להתגלות ביום אחד, יום ראש השנה. ובעקבות החטא עצם התיקון נתארך

מצוות, ואזי אומר להם הקב"ה מצוה קלה יש לי וסוכה שמה. והקשו בגמרא שהרי לעת"ל הם ימים אשר אין בהם חפץ, והיאך שייך שתתחדש אז מצוה, ואמרו אעפ"כ אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה. הנה בעומקן של דברים ביאור דברי הגמרא הוא, לא שהקדוש ברוך הוא נותן להם מצווה חדשה כביכול, שנקראת מצוות סוכה. רק לפי שעצם כוח הסוכה הוא עצם כוח ההארכה, והכוח של הסוכה הוא זה שמעמיד את האור של השראת השכינה שבבית המקדש בכל ימות עולם, הנה משום כך הוא הוא נקודת הממוצע בין מדרגת עולם הזה למדרגת עולם הבא.

והנה עומק המדרגה הזו של אור הסוכה, שהיא הכוח להאריך כל דבר הנמצא, הנה אליבא דאמת שורש אותה הארכה גופא, יש בה את ב' ההבחנות שבסוכה. שמצד אחד שורשה מלעילא לתתא, שמבחינה זו, הרי זה הארכה של האור של עולם הבא המשתלשל כאן בעולם הזה. ומצד אחר שורשה מתתא לעילא, היינו שכאשר נתקן בחינת הגר ע"י בחינת ההארכה, היינו ע"י בחינת אז - רח, הנה יש כאן בחינת א' - חזר, שכל הפרטים חוזרים לא' - אלופו של עולם, ואין זה רק עליה מן הצד התחתון של הגר, של הדירת עראי העוקרת את המציאות שקדמה לה. רק שבזה גופא שהאור העליון משתלשל מלעילא לתתא, הנה על ידי כך גופא הוא חוזר ועולה מתתא לעילא. כי אז מתגלה המציאות שמעשיו של האדם כאן בעולם מביאים אותו לחיי עולם הבא. זוהי עצם המדרגה המתגלה מכוח חג הסוכות, נקודת ההארכה. ונבין בזה, כי הרי מה שגרם לו לאחר לצאת לתרבות רעה, כמו שאמרו רבותינו במסכת קידושין (לט' ב'), הוא לפי שראה מה שנאמר בשני מצוות 'למען יאריכון ימך', היינו בכיבוד אב ואם ובשילוח הקן, והוא ראה את אותו מעשה

לכה"פ שתיים ועוד, הנה נאמר בה במסכת סוכה (יד' ב') דין חדש והוא, 'פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה', שכל שישנה סוכה כשרה עם מחיצותיה, ולאחריה, חוץ למחיצות, יש תוספת סכך היוצא ובולט לחוץ, הנה נאמר בזה שעל אף שאין מחיצות גמורות תחת מקום תוספת הסכך, אבל מכיוון שבעיקרה של הסוכה יש לה מחיצות גמורות, הרי שהסכך המתווסף באותו מקום, שהוא בגדר פסל היוצא מן הסוכה, נידון אף הוא כסוכה.

והעומק על פי המבואר, כי 'פסל' היוצא מן הסוכה, הנה בעניינא דידן נוכל לפרשו מלשון 'פסולת'. ובעומק ענינו הוא בא לתקן את ה'פסל' לך שני לוחות אבנים כראשונים' (שמות לד' א') שהוא תיקון חטא העגל. כי הנה עומק המחיצה שבסוכה ענינה היא לפי מה שתמיד נתפס כעיקר ענינה של הסוכה, להציל מזרם וממטר, ומתוך כך יש בה גם מציאות של דפנות ומחיצה, שעל ידי זה נהפכת היא למקום שיש בו שמירה. ברם, בדין 'פסל' למדנו שישנה תוספת דין בחג הסוכות בעצמותה של סוכה, והוא שפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה, היינו שעצם הסוכה גופא מתפשטת ומתרחבת מעבר לשיעור. ומן הפנים הללו, הנה עומק ההארה המתגלה בסוכה, הוא שיש סוכה שאין לה מחיצות, והיא פרוצה, היינו ההמשך שלה פרוץ, ואפילו הכי יש בה מציאות של דין סוכה.

ובהקבלה למה שנתבאר עד כה. הנה כוח הקלקול דאחר, אשר הוא הוא אותו כוח המתגלה מכוח הענן, היינו 'ויזנב בך כל הנחשלים אחרריך', וכמו שדרשו רבותינו 'אלו שפלטים הענן'. ולמדנו בזה, כי לפי שהענן היה משמר את מי שנמצא בפנים, ומי שפולטו הענן, הרי הענן לא שמר אותו, הנה זהו שורש אחיזת עמלק בבחינת 'ויזנב בך כל הנחשלים אחרריך', וכל עיקרה של יניקת קליפת עמלק

בעוד כ"א יום. אולם בשורש הענין היה צריך להיות כל כללות התיקון הזה גנוז ביום אחד, א' תשרי, שהוא יום שיש למעשה בראשית, רק שנתארך עוד כ"א יום. והנה ענין זה גנוז במילת 'אריך', שמצד הקלקול זה 'כא - ר', היינו רישא רע. אבל מצד עלמא דתיקון, הנה זהו גופא שלימות הארת חג הסוכות, מה שהארה זו באה באופן של התארכות דייקא.

ובפנים נוספות, ענין הארך מתחיל ביום ראש השנה עצמו, וכדברי הגמרא הידועים בריש ביצה (ו' א') ששני ימים של ראש השנה כיומא אריכתא דמו. ונמצא, שעצם ענינו של היום השני של ראש השנה יסודו הוא אריכות. הא למדת, כי יום ראש השנה גנוזה בו נקודת ההתפשטות של האריכות, ואף שאמנם ודאי לדינא גדר האריכות מסתיים בב' תשרי, אבל בעומק יותר, האריכות שמתגלה בכך שיום ראשון דראש השנה מתארך לב' תשרי, לא נעצרת שם. אלא נקודת הארך מתפשטת לעוד כ"א יום, והם אותיות 'כ"א' הנמצאות במילה 'אריך', וארך זה גופא מתפשט לימי חג הסוכות עד שמיני עצרת, שהוא השלמות של כ"א יום. ואם כן נמצא, שכל עצמותם ומהותם של הימים האלה, הם ימים של אריכות. וכדברי רבותינו שהם אינם ימים שהיו צריכים להיות כסדרם מצד צורת מקורם ויצירתם, רק הם ימים שהתארכו מן המקור הראשון שבהם. ואמנם מובן שמהצד של הנפילה שדבר, הנה זהו אריכות רע. אבל מצד התיקון, זהו גופא שלימות ההארה של חג הסוכות, שכל עצמו של הזמן של חג הסוכות, אינו אלא מציאות של אריכות, שהדבר מתארך מראשיתו, ומיום ראש השנה הוא מתארך עד חג הסוכות. והישיבה בסוכה, היא ישיבת סוכה שבעצמותה היא מתארכת מעבר לשיעור הראוי.

ובפנים נוספות, הנה ישנו דין מיוחד בסוכה, שעל אף שסוכה ביסודה צריכה מחיצות,

האומות כולם, עשו. אבל בחג הסוכות מתגלה ההתפשטות של הענפים. וחלוקת הענפים כך היא, כי אצל יעקב אבינו ההתפשטות של הענפים היא בבחינת 'שבעים יוצאי ירך יעקב' (שמות א' ה'), ולעומתו אצל עשו הנה התפשטות הענפים, הם השבעים אומות ששורשם בעיקר הוא מדרגת עשו. [ואמנם בפרטות יותר יש בזה עשו וישמעאל, אבל כהגדרה השורשית, עשיו הוא שורש לשבעים אומות, כדברי רבותינו בכמה מקומות.]

היינו, שנקודת חג הסוכות הוא גילוי הענפים המתפשטים - כח ההתפשטות. ובאמת, נקודת ההתפשטות גופא שורשה אצל יעקב אבינו, וכדרשת הגמרא (תענית ה' ב') שעל אף שמחד נאמר ביעקב שחנטוהו וספדוהו וקברוהו, אבל מאידך 'יעקב אבינו לא מת', וכמו שדרשו רבותינו, 'מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא חיים'. ונקודת ענין זרעו הלא זהו עצם עניינה, כי זרע הוא כח ההתפשטות של האדם. כי כל אדם ואדם יש לו את הגבולות דיליה, איש לפי ערכו, [ובשיעור כללי זהו הענין הנקרא ד' אמות של אדם, זה שיעור מקומו, כמו שכתבו הראשונים (בעה"מ שבת לו' ב').] והתפשטותו של האדם מעבר לגבולותיו היא היא כוח זרעו, שמאריך ומתפשט מעבר לגבולות עצמו. ומצד כך הם גודל 'רחמי אב על הבן' (סנהדרין עב' א'), ושורש ענין רחמי אב על הבן פנימיותו היא מן הפנים הללו, שהוא ארך אפיים לעולם אל בנו. וטעם הדבר שבנו גופה הוא הארך דיליה. ויש לרמז בזה, כי הרגל היא כח ההתפשטות וכדאיתא (ישעיה לב' כ'), 'משלחי רגלי', וזהו אם כן מה שאמרו רבותינו 'ברא כרעא דאבוה' (עירובין ע' ב'), שהבן הוא הוא רגל אביו, כי הוא מאריך את מציאות האב. שאפילו אחר שגבולות האדם יגמרו ויגבילוהו, יתקיים בו מה 'זרעו בחיים אף הוא בחיים', כי הוא הארך דיליה.

והוא הכוח הנקרא חג הסוכות, כי שבעים פרי החג מצד הקדושה הם כנגד 'שבעים נפש

היא מאותו מקום. והנה הלוא המקום שהענין נפרץ ופלט אותם, ענינו הוא מה שהוא מקום בלי מחיצות, ושוב הוא מקום שאין לו שמירה. ומשכך, הנה כאשר מתגלה יסוד חדש והוא דין 'פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה', הנה בזה גופא מתגלה כי הגם אמנם שיש מקום בסוכה שאין לו מחיצות, אבל עם זאת יש לו הדין של סוכה. והרי שהסוכה מתארכת מעבר לשיעור הראוי לה. כי הנה גבול הסוכה ומחיצות הסוכה, הם מחיצות עולם, ובפנימיות הרי הן הן מחיצות עולם, הן גבולות הסוכה. וממילא, כאשר נאמר יסוד הדין של פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה, ועל אף שאין לו מחיצות גמורות, וכאן מתגלה א"כ האריכות של מציאות הסוכה, והיא היא פנימיות האריכות הזו המתגלה גם במקום שאין מחיצות, שאף שם ישנה עדיין הארת קדושת הסוכה, וזהו התיקון שחל על מקומו של עמלק, היינו אף על מקום 'ויזנב בך'.

ולחוסיה בזה, כי הנה כפי שהוזכר ביום הכיפורים יש שעיר אחד לה' ושעיר אחד לעזאזל. וכדברי רבותינו הידועים מאוד, שהשעיר לה' הוא כנגד יעקב אבינו, שהוא 'איש תם'. ולעומתו השעיר לעזאזל הוא חלקו של אדם, עשו. והרי כי שורש הענין המתגלה ביום הכיפורים הוא חלוקת יעקב ועשיו עצמם, כפי שהוא בשורש, יעקב לעומת עשיו. אבל כשמתגלה ענינו של חג הסוכות, אז הוא בבחינת האריכות, שהם 'שבעים יוצאי ירך יעקב' מחד, ומאידך שבעים אומות ששורשם בעשיו. זהו עיקר ענינו של חג הסוכות.

כיום הכיפורים הוא נמצא בשורש, ושם ישנו הדבר כעיקר צורתו, אחד לה' ואחד לעזאזל, והם 'אחד לה' - יעקב אבינו, שהוא 'דמות תם חקוקה בכיסא הכבוד' (ב"ר סח' יח', ובכמ"ק), שהוא מעין צלם דמות של מעלה כביכול. ולעומתו 'האחד לעזאזל', שהוא שורש כל

גם מעבר לגבולות הנקודה, והוא בחינת שתיים עשרה עינות מים (שמות טז' כז'), שהוא מתפשט גם כן ל"ב שבטים, ואף גם שם חל אופן של קביעות בדבר.

אולם כל זה במדרגת יב', שהיא מדרגת בני יעקב עצמם. אבל במדרגת שבעים יוצאי ירך יעקב (שמות א' ה'), הנה בזה כבר לא נאמרה ההבטחה שאינו כלה. ובזה גנוז העומק של חג הסוכות, שמצד אחד הוא דירת ארעי, ומאידך הוא דירת קבע, מצידו האחד הוא גר, ומאידך הוא אורח. וזהו עומק העבודה של חג הסוכות, כי עד השלב של ה"ב, יש בעצמו כח הקביעות, בבחינת 'גמירי שאינו כלה', כי זהו כולו כבר דבר קבוע. ואולם מהות הסוכה היא להאריך את הכוח הזה עד למדרגת הע' יוצאי ירך יעקב אבינו. וזוהי עבודתו של חג הסוכות, לגלות את השבעים נפש הללו באופן של קבע, שנקודת השורש גופא מתארכת בהם עד שהם עצמם הופכים להיות במדרגת קבוע. ודייקא כשעומק זה מתגלה בחג הסוכות, אזי כוחם של אומות העולם, שהם שבעים אומות העולם, בטלים לישראל. כי המדרגה המקבילה שלהם בישראל, היינו מדרגת ע' יוצאי ירך יעקב, נהפכת לקבע, וממילא מדרגתם נהפכת לארעי, ובטילה לישראל.

והוא הוא העניין שלעת"ל גם עכו"ם ישובו בסוכה, וכמו שפתחנו בראשית הדברים. כי הנה בגמרא במנחות עג' שם דרשו גבי דיני הקרבת קרבנות נדבה דעכו"ם, שהגם שמקבלים מהם נדבה, אבל נסכים כשלעצמם אין מקבלים מהם, שרק אורח - ישראל הוא מביא נסכים, אך עכו"ם אינו מביא נסכים. ומזה הרי יש ללמוד שאף גבי סוכה דכתיב בה 'אורח', עכו"ם יהא מופקע מענין הסוכה, והגם אמנם אין צורך בלפאתא אורח למעוטי עכו"ם, שהרי בין כך עכו"ם אינו חייב במצוות כל עיקר, ולכך אמרו בסוכה שביסודו הוא בא

ירדו אבותינו מצרימה', היינו שבעים יוצאי ירך יעקב אבינו. ומן הצד שלעומתו הנה הם כנגד שבעים אומות. כלומר, יום הכיפורים הוא עצם שורש הדבר כמות שהוא, אבל חג הסוכות עומק ענינו הוא כוח ההתפשטות של הדבר. ועצם ההתרחבות עצמה היא הכוח שנקרא 'ארך', שהוא נמשך עוד ועוד עד בלי די. והוא הענין, כי מכוח הארת חג הסוכות מתגלה המדרגה, שמה שבשורש יעקב הוא אחד, לאחר מכן הוא מתפרט מאחד, אבל מאידך הרי בזה גופא מתגלה העומק של כוח האריכות, שהדבר מתרחב ומתפשט והולך.

ועומק הכוח הזה הגנוז בחג הסוכות, הוא המדרגה שהוזכרה בהרחבה עד השתא, בביאור המהות של חג הסוכות. ונבאר הקבלת הדברים, כי האורח היושב בסוכות, הוא מגלה את מדרגת יעקב, היינו מדרגת הקבע, שממנו חלים כל חלקי ההתפשטות. וכל חלקי ההתפשטות האלה אינם במדרגת ארעי, רק יש להם גם כן מציאות של קבע, מכח בחינת התפשטות הקבע שבהם.

ושורש הגילוי לענין זה שההתפשטות היא גם כן קבע, הנה אף הוא גנוז במידתו של יעקב אבינו עצמו, וכלשון הגמרא ביש נוחלין (ב"ב קט"ב) 'גמירי אחד מן השבטים אינו כלה'. וסוד הענין, כי לא רק יעקב אבינו, שהוא במדרגת שורש נקודת הקבע, הוא יש לו עניין של קבע, אלא אף השבטים כן. ואף שהשבטים ענפי האילן הם, וענפים אינם קבועים במהותם, והם ארעי, שהרי הם יכולים להשתנות, ואף 'ענף עץ עבות' עדיין הוא יכול להשתנות, אבל אצל יעקב אבינו מתגלה המדרגה שהיא מ"ש 'גמירי אחד מן השבטים אינו כלה'. ופנימיות העומק שבזה, שכוח הקביעות המתגלה אצל יעקב אבינו, אין הוא מתגלה רק בשורש, דהיינו יעקב - קבוע, אלא כוח הקביעות שמתגלה אצל יעקב אבינו, הוא עצמו, במהותו, מתפשט

יין 'צא סוד', להיות כי 'יין' ו'סוד' בגימטריא 'ע'. ונכנס יין 'צא סוד היינו מדריגת השבעים שיוצא מההעלם אל הגילוי, ונהפכת לבחינת הקבע הגמור. וזהו מה שיתגלה לעת"ל, כאשר ישראל הם כולם קבע, אז ממילא האומות העולם מתעלים במדרגה. ועלייתם היא לחלק של הארעי שבסוכה. ועל דרך מה שהוזכר גבי עלייתם של ישראל ממזרים, שכל כמה שנמשך אורה של אר"י ואורו של בית המקדש - ההארה שבמדריגת קבע, כך הלכה ישיבת מצרים ונהפכה למדריגת ארעי.

ונשוב עתה לדברי הגמרא בריש ע"ז, שם פרשו רבותינו מה עושה הקדוש ברוך הוא לאותם אוה"ע שתובעים את שכרם שלא כהוגן, ואמרו שמקדיר עליהם חמה כימי תמוז והם בועטים בסוכה. עומק הדבר, שהקב"ה מגלה עליהם את האזרח - ה'אור - זורח'. כי אותם חלקים שאין לעכו"ם חלק בהם, אף לעת"ל הם לא יקבלו שכרם. אבל חסידי אומות העולם, הרי יש להם שכר לעת"ל, ושורש שכרם יהיה מאור הסוכה. והוא מה שמבואר שם, שהקדוש ברוך הוא מקדיח עליהם חמה כבימי תמוז, והם מבעטים ויוצאים, כי זהו אותו חלק של אומות העולם שאין להם שכר, והם בטלים והולכים להם. אבל אותם חסידי אומות העולם שיכללו בישראל, הם ישארו בסוכה, וכדברי הנביא שהזכרנו (בזכריה יד' טז), שלעתיד לבוא יעלו האומות שנשארו לירושלים בחג הסוכות. ואז יתגלה ישראל באופן של קבע, ואומות העולם בעניין של ארעי.

והוא הענין שאמרו רבותינו (ב"ב עה' א') שלעת"ל נשב בסוכה של לווייתן. וכפי שמבואר בדברי רבותינו הרי סוכת עורו של לווייתן איננה סוכה של דירת ארעי, כי עורו של לווייתן הרי הוא דירת קבע, ולפיכך איננו כשר לסיכוך, באשר הוא מעין קבע. ונמצא שפנימיות סוכת עורו של לווייתן הוא הוא הענין אשר דיברנו,

להפקיע גר, והה"א באה לרבות את מציאות הגר. אבל הא מיהת ברור הדבר, שהגם שהה"א בא לרבות את מציאות הגר, אין זה ריבוי לעכו"ם, ואדרבה, גר דייקא למדו מזה, כי יש ישראל, ולעומתם ישנן אומות העולם, והממוצע ביניהם הוא הגר. וזהו גילוי כוח האריכות במדרגת נפש, כי כוח ישראל במדרגת הגבול הוא מתגלה במ"ש 'שישים ריבוא נשמות ישראל', אבל כח האריכות, שבו אין גבול לישראל, הוא מתגלה במדרגת הגר, כי הפנים היסודיות של אריכות גבולם של ישראל הוא באופן הנקרא גרים. והיא היא אותה ההבחנה שהוזכרה שסוכות מרחיב את הבית, שהרחבת הבית נקראת סוכה. והוא הוא הגר במדרגת נפש, כי הגרים הם הרחבה של כנסת ישראל.

ובפנימיות הדברים, זהו כוחו של דוד המלך המשיח. להוות הרחבה של קומת הכנסת ישראל. ומצד הפנים הללו, הנה בפשטות ההרחבה של מדרגת כנס"י היא רק עד מציאות הגר, אמנם זה אינו אלא רק מצד המציאות כפי שהיא כאן בעולם. אבל מצד המדרגה דלעת"ל, אזי גם העכו"ם יעלו לארץ ישראל וישבו בסוכה מכוח התפשטות אור הסוכה עצמו למדרגה הנקראת אומות העולם.

והנה הרחבה זו היא גופא עומק נקודת הגילוי, כי גם לעת"ל ישראל הם יהיו במדריגת הקבע הגמור. ואומות העולם הם יהיו החלק שבמדריגת דירת ארעי. כי השתא עיקר מדרגת הסוכה היא דירת ארעי, ומדרגת הקבע שבסוכה, היא המדרגה הפנימית והנעלמת שבסוכה. ומצד זה הנה לאומות העולם אין להם שייכות לסוכה כלל. אבל לעת"ל בישראל יתגלה כוח הקבע שבסוכה, ותחזור להיות כולו קבע, כי לא רק יעקב, ואף לא רק י"ב שבטים, יהיו במדריגת קבע, אלא כל השבעים כולם תתגלה בהם מדריגת הקבע. והוא בסוד, 'כנס

ונמצא, כי אם אדם דבק רק במדרגת הארעי של סוכה, הנה הוא שייך רק לחלקם של אומות העולם דלעת"ל. אולם כאשר קובע האדם את עצמו בסוכה, 'תשבו כעין תדורו' (סוכה כו' א'), ולמדו רבותינו שיהיה לו קביעות בסוכה, הנה נקודת הענין שבדבר מצד הגברא, הוא מה שהוא קובע את עצמו בסוכה. ובזה הוא מצרף את עצמו לאור הפנימי הגנוז בסוכה, שהיא דירת קבע. וזה המעין עולם הבא שנמצא בתוך הסוכה, מדריגת הקבע שבסוכה. דהיינו, שאוכל בסוכה, שותה בסוכה, ישן בסוכה, ומטייל בסוכה. כי בזה הוא קובע את עצמו, ומתחבר לאור הפנימי של הסוכה, היינו הארת הלעת"ל הנמצאת בסוכה. וזהו שלימות ההארה, שכאשר היא תאיר בשלמותה, אז יתהפך להיות, כי עצם מה דהשתא יש בו גילוי של פנים ואחור, הנה מכוח האור של חג הסוכות, יתגלה במדרגת פנים ופנים, דו-פנים משני צדדים. והוא עומק כוח האריכות של הסוכה, שמתארך ומתפשט לכל המדרגות כולם, ועל ידי כן נזכה לשלימות ההארה בסוכת עורו של לויתן.

כי זו תהיה מדרגתם של ישראל בחג הסוכות לעת"ל, מדרגת דירת קבע. ובפנימיות, הרי זהו עיקר ענין עולם הבא, וכמו שאמרו רבותינו (אבות ד' טז) 'עולם הזה דומה לפרוזדור, עולם הבא דומה לטרקלין התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין'. ובהקבלה לענינא דידן, התקן עצמך בסוכה בחינת פרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין, היינו, לסוכה, בבחינת קבע דלעת"ל. וכפי שהזכרנו, הממוצע בין מדריגת עולם הזה למדריגת עולם הבא, היא היא מדרגת הסוכה, וזהו ענין הפרוזדור. ולעומת זאת הרי מדרגתם של אומות העולם, שהשתא הם פטורים מן הסוכה, ומצד מדרגת הסוכה דהשתא אין להם אחיזה כל עיקר. הרי לעת"ל, הם יחזרו ויצטרפו לישראל.

וכאן היא עומק נקודת ההבדלה בין ישראל לאומות העולם בעוה"ב. וכמו שנתבאר, כי ישראל יהיו במדרגה של קבע, ואומות העולם יהיו במדרגה של ארעי. וזהו עומק ההגדרה הידועה של חז"ל, עתידה ארץ ישראל שתתפשט לכל הארצות כולם, (ב"ב עה' ב, פסחים נ' א). כי כבר הוזכר, שהתפשטותה של ארץ ישראל, היינו החלק המתפשט שבה שמבחינת הצבי, הוא בגדר דירת ארעי. ולפיכך, בהקבלה לענין המבואר, הנה לעת"ל מה שארץ ישראל נמצאת במקומה דילה, וכפי שנתבאר שהוא ענין יושביה עליה, היינו התפשטותה בבחינת ישיבת בני עליה, הוא כבר בגדר דירת קבע, וחלק הארעי שבה מעתה הוא מה שהיא מתפשטת לכל העולם כולו, כי זהו מעתה חלק הארעי שבה, היינו ארצם של אומות העולם, כי שם הוא גילוי מדריגת ארץ ישראל, בחלק הארעי שבה.

א-ז אורח בלבכיפדיה מחשבה
מספר שיעור בקול הלשון 42001561

אוצר האותיות

אזרח – זריחה

היא זמן שקיעתו ומיתתו, אזי לשון האסיף שנאמרה בסוכות, היא לשון השקיעה והסיום של המועדות כולן. בנוסף לכך נאמר בחג הסוכות גם לשון 'אזרח', שהוא לשון התחלה, וזריחה, ואם כן קיים בחג הסוכות שתי בחינות, בחינת שקיעה ובחינת זריחה.

נרתיק סוכה עבים

שורש הסוכה הוא להסתיר את ה'חמה' על ידי 'צל', שהרי כאשר 'חמתה מרובה מצילתה' הסוכה פסולה, ואם 'צילתה מרובה מחמתה' היא כשרה כמבואר במשנה (סוכה ב.). בכתוב נאמר (בראשית לג יז) 'ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת'. המילה 'נסע' היא נוטריקון של שלשת כיסויי החמה נ'רתיק ס'וכה ע'בים. שהרי את קרני השמש ניתן להעלים על ידי אחד מג' אמצעים, או על ידי הנרתיק שבה השמש נמצאת, כמבואר בחז"ל (ילקוט ש"ו וירא רמז פב) על הכתוב (בראשית יח א) 'והוא ישב פתח האהל כחום היום', שבאותו היום הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, וכפי שאמרו בגמרא (ע"ז ג:) שלעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר, רשעים נידונים בה וצדיקים מתרפאים בה. א"כ משמע שבשאר הזמנים יש לחמה נרתיק המכסה אותה. והוא כמו הסוכה שהיא המכסה השני, שהרי היא מצילה מפני החמה, ונקראת סוכה על שם הצל שבה הסוכך ומסתיר את השמש. והמכסה השלישי הוא 'יומא דעיבא' (ראה ברכות לב:) שבו השמש נסתרת מהאדם על ידי עננים.

זכר לענני כבוד או זכר לסוכות ממש

בגמרא (סוכה יא:) נחלקו בביאור הכתוב (ויקרא כג מג) 'כי בסוכות הושבתי את בני

לשון זריחה בישראל ולשון שקיעה בגרים

על מצות ישיבת סוכה נאמר (ויקרא כג ב) 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות'. האדם המצווה לשבת בסוכה נקרא 'אזרח', והוסיפו לדרוש בגמרא (סוכה כח:) שריבוי האות ה"א במילת 'האזרח' בא לרבות את הגרים. אם כן מילת 'אזרח' לבדה מתייחסת רק לבני אברהם יצחק ויעקב, ורק האות ה"א מוסיפה את הגרים למצוה זו, ומשמע שלשון 'אזרח' אינה כוללת גרים. לשון 'אזרח' היא מלשון 'זריחה', שהרי אברהם אבינו נקרא 'איתן האזרחי' (תהלים פט א), ונאמר עליו 'מי העיר ממזרח צדק' (ישעיה מא ב). גם נאמר (דברים ד מא) 'אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש', ודרשו חז"ל בגמרא (מכות י.) 'הזרח שמש לרוצחים'. מאחר שמילת 'אזרח' משמעותה 'זריחה', אזי הגרים שאינם כלולים ב'אזרח' הרי הם נחשבים ל'שקיעה', שהרי במהלך השמש יש 'זרח השמש' ו'בא השמש', מצב של זריחה ומצב של שקיעה.

לשון אסיפה היא סיום ושקיעה

'חג האסיף' שהוא חג הסוכות הוא סוף המועדות, דהיינו זמן שקיעת המועדות, שהרי זמן המיתה נקרא 'אסיפה', כמו שנאמר (בראשית כה ח) 'ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל עמיו', ובפרט לשון אסיפת הרגלים המכוונת למיתה ככתוב (שם מט לג) 'ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו'. מאחר שיש שלשה רגלים פסח שבועות וסוכות, ונקראו 'רגלים' כי הם רגלי המקום והזמן, וסדרן הוא שסוכות הוא האחרון לכל המועדות, לכן הוא נקרא 'חג האסיף' (שמות כג טז). כשם שאסיפת הרגליים האמורה באדם

שעל ידי העבים יורד למטה בצורת גשמים, אזי באותו הזמן חסר את הכיסוי שבהם, ולכן נפסלה מצות ישיבה בסוכה. ואף בלשון המשל שמשלו על כך חכמי המשנה הדבר מפורש, כי מאחר שמטרת העננים שבשמיים לכסות את השמש לצורך קיום הסוכה, ועננים הם מים הנמצאים בשמיים וזו צורת ההסתר שבהם, אך כאשר נהפכים העננים הללו למים היורדים על הארץ, אזי באותו הזמן נחסר תפקידם להעלים את מציאות החמה, ולכן באותו הזמן מצות הסוכה נפסלת ופוקעת. ולכן אמרו ש'רבו שפך לו קיטון על פניו', כי רבו שופך לו 'כפניו' את המסתיר חמה שהוא שורש מצות הסוכה, ובכך נסתר תכלית ה'עבד שבא למזוג כוס לרבו'.

גלות וגאולה - שקיעה וזריחה

התבאר לעיל ב' בחינות במצות הסוכה -
'זריחה' ו'שקיעה'. והנה, כתיב (ויקרא כג מג) 'למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים'. גלות שורשה 'שקיעה', גאולה שורשה 'זריחה', והסוכה היא המחברת בין גלות לגאולה. ה'זריחה' שבסוכה היא החמה עצמה, ואילו ה'שקיעה' שבסוכה היא הנרתיקים החוצצים בין האדם לשמש, דהיינו נרתיקה של חמה, עבים, וסוכה עצמה. ובכך מציינים את הגאולה שביציאת מצרים כמו שנאמר (שמות יב לז) 'ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכותה'.

שעבוד מצרים מהותו שקיעה

מהות גלות מצרים עצמה רמוזה בסוכה, שהרי יסודה של גלות מצרים הוא שקיעה, מאחר שדרשו בגמרא (סוטה יא.) בביאור הכתוב (שמות א יא) 'ויבן ערי מסכנות לפרעה את פתם ואת רעמסס', 'שראשון ראשון מתרוסס' ו'שראשון ראשון פי תהום בולעו', דהיינו שהבנין שבנו ישראל בשעבודם, היה בניין עראי ומתרוסס מיד לאחר בנייתו. וכן היה בנין ש'פי תהום בולעו', וזהו השורש למצות דירת ארעי שבסוכות. ורמזו בזה יסוד נוסף,

ישראל, האם הכוונה לענני כבוד, או הכוונה לסוכות ממש. ואם כן להסובר שענני כבוד היו, אזי הצל מהחמה על ישראל היה על ידי עננים, שמהותם 'מים' [וכפי שיתבאר]. ואם כן גם בסוכה יש את כל שלשת החלקים, ששורש מציאות הסוכה הוא נרתיקה של חמה המתגלה בפועל על ידי הסוכה שהיא זכר לענני הכבוד, ואילו החמה עם הכוחות המעלימים את כוחה הם גדרה של מצות סוכה. ואכן מצאנו בדברי חז"ל שבהיעדר כל אחד משלשת המכסים המעלימים את החמה, אזי בטלה מצות סוכה. ולגבי הצל של הסוכה עצמה כבר התפרש, שסוכה שחמתה מרובה מצילתה פסולה, משום שחסר הכיסוי של הסוכה עצמה.

העדר נרתיקה של חמה מבטל מהות הסוכה

לגבי נרתיקה של חמה אמרו בגמרא (ע"ז ג.) שלעתיד לבוא יבואו ישראל לקבל שכרם, ויבואו עמהם אף האומות ויבקשו שינתנו להם המצוות ויקיימום ויקבלו אף הם שכר, והקב"ה יאמר להם מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה, מיד כל אחד הולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא 'מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז', וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא. והנה, הקדרת החמה בימי תמוז היא הסרת מקצת מהנרתיק המכסה אותה בשאר ימות השנה, ומאחר שסוכתם של האומות חסרה את הכיסוי של הנרתיק חמה, אזי התוצאה שאין כאן בכלל סוכה, שהרי הסוכה צריכה להיות כלולה מכל שלשת המכסים, ועל כן כל אחד מבעט בסוכתו ויוצא, וזהו הגילוי העתיד להתגלות לעת"ל.

העדר כיסוי עבים מבטל מהות הסוכה

אף לגבי העדר כיסוי העבים אמרו חז"ל במשנה (סוכה כח:) 'ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה, משלו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו'. היינו, שכאשר כיסוי החמה

תדע כי גר יהיה זרעך, וצורת נבואת אברהם שם הייתה 'ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדולה נפלת עליו' (שם פסוק יב), והתבאר שנבואת אברהם הייתה באופן של שקיעה 'השמש לבוא', ואף מבחינתו הוא היה בשקיעה שהרי 'תרדמה גדולה נפלת עליו', וזהו שורש גלות מצרים. כי כולו באופן של 'פי תהום בולעו', וזכירתו היא על ידי 'לשקועי בחרוסת'.

שקיעת החמה ליעקב ביציאתו ועשיית הסוכה בחזרתו

תחילת שעבוד מצרים היא ב'ארמי אובד אבי', דהיינו ביציאת יעקב לבית לכן. גם שם מצאנו שכשיצא מארץ ישראל נאמר בו (שם כח יא) 'ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש', ואמרו חז"ל שם (ראה רש"י שם) 'ששקעה לו חמה שלא בעונתה', וכאשר יעקב חוזר לארץ ישראל נאמר (שם לג יז) 'ויעקב נסע סכתו ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת'. וכיצאתו כך שיבתו, שכשם שיציאתו נעשתה בדרך של 'שקעה לו חמה שלא בעונתה', חזרתו נעשית בדרך של 'עשה סוכות'. והתבאר הקשר שבין שקיעה בגלות, והיציאה ממנה בדרך של 'עשה סוכות'.

זריחתו של עשיו היא כנגד שקיעתו של יעקב ולהיפך

וביתר ביאור. בעשיו נאמר לשון 'נשר', כפי שמפורש בנבואת עובדיה על אדום (עובדיה א ד) 'אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה'". הנשר שבדמות החיות הוא האמצעי, שהרי פני אריה לימין, פני שור לשמאל, צד האחור צורת אדם, ובאמצע הנשר, והוא הרומז לעשיו. ופני האדם שממולו הם פני יעקב אבינו, שהוא האב שרחמיו על הבנים. ומשום שיעקב אבינו הוי ליה צער גידול בנים, הרי הוא האב המשגיח ומרחם על הבנים. גם בנשר נאמרו 'רחמים', ככתוב (דברים

שמיד לאחר בניית ערי המסכנות, חלה עליהם מציאות של שקיעה, ולשון 'תהום' האמור בזה, נאמר מאחר שבו חלה מציאות של 'שקיעה'.

לשון שקיעה באש ובצרעת

שקיעה היא מציאות של היעלמות הדבר בתוך דבר אחר, כמו שנאמר במתאוננים שלאחר שהאש כילתה בהם מה שכילתה, אמרה תורה (במדבר יא ב) 'ויתפלל משה אל ה' ותשקע האש'. וכן בדיני נגעי בתים נאמר (ויקרא יד לז) 'והנה הנגע בקירות הבית שקערורת' וגו', ודרשו חז"ל (ויק"ר יז ב) שהכוונה לשתי מילים 'שקע' ו'ארורות', לומר 'שקע ביתא באלין לוויטא' שהבית שקוע בקללה. וכן לשון שקיעת החמה, ביארו חז"ל בגמרא (בבא בתרא כה:) ש'כיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע', דהיינו שבזמן השקיעה אין השמש נעלמת, אלא היא טובעת למעלה מן הרקיע, דהיינו שהיא שוקעת בתוך דבר אחר, ומשם היא מתגלה שוב למחרת. ועל כן מה שאמרו על פיתום ורעמסס שפי תהום בולעו, הכוונה שמעשי ישראל בשעבודם למצרים הם בבחינת שקיעה.

מצוה לשקועי בחרוסת לזכור השקיעה שבגלות מצרים

זכר לשעבוד מצרים אוכלים בליל הסדר מרור, ובאכילתו אמרו חז"ל (פסחים קטו:) ש'מצוה לשקועי בחרוסת'. נחלקו שם בגמרא בטעם הדבר, יש אומרים שהוא כדי להסיר מהמרור את הארס שבו, ויש אומרים שהוא 'זכר לטיט', ורמזו בזה ששעבוד מצרים היה במהות של 'שקיעות בטיט'. לכן את המרירות של המרור הרומזת לשעבוד עלינו לשקע גם כן בטיט, וזהו הזכר לשעבוד מצרים שעושים בליל הסדר. וביאור הדברים הוא, שהרי שורש שעבוד מצרים התגלה בברית בין הבתרים, כי שם אמר הקב"ה לאברהם (בראשית טו יג) 'ידע

סוכות היא השלמת המלחמה בענפי עשיו

חג הסוכות הוא כנגד הענפים של שבעים אומות, ולכן הקריבו שבעים פרי החג כנגד שבעים אומות, והמלחמה היא על ידי שבעים יוצאי ירך יעקב. ושם מתגלה הפיכת האדום שבאש ללבן על ידי נרתיק החמה, כי הסוכה היא צל מהחמה, [וכפי שהתבאר ששורש 'נסע' נרתיק סוכה עבים], וזו היא מציאותה של הסוכה.

שקיעתם של ימי החיתום בחנוכה

במצות נר חנוכה אמרו חז"ל (שבת כא): שמצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. כידוע ההמשך של חג הסוכות מדרבנן מתפשט עד חנוכה מצד זמן החיתום, ואם כן אותה הסוכה שהיא לצל, שתכליתה כוח ההסתר שמתגלה בחיוב מצות סוכה כלפי גרים הנלמד ממילת 'האזרח', שהוא רומז לזמן השקיעה, הוא מתגלה בהמשכיותו בנר חנוכה, שמצותו היא משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, דהיינו עד שיכלה זמנם של שלשת הרגלים. שהרי כבר התבאר שסוכות שהוא חג האסיף, הוא סופם של שלשת הרגלים.

הקשר שבין מצות תפילין לסוכות

במצות תפילין אמרו חז"ל (מנחות לו.) 'תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן, כיצד היה משכים לצאת לדרך ומתיירא שמא יאבדו, מניחן וכשיגיע זמנן ממשמש בהן ומברך עליהן. ועד מתי מניחן עד שתשקע החמה, רבי יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק, וחכמים אומרים עד זמן שינח' [וכדעות שהלילה הוא גם זמן תפילין]. התבאר אם כן שאותו הרמז שבנר חנוכה שזמנו כשתכלה רגל מן השוק, נאמר גם במצות תפילין. ומשמע שיש קשר בין סיומם של שלשת הרגלים שבסוכות, שבו נאספים הרגליים שהרי הוא זמן אסיף של הרגלים, למצות תפילין.

לב יא) 'כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף', דהיינו שהוא רחמני על בניו ואינו מופיע עליהם פתאום, וכנגדו בצד הקדושה הוא יעקב אבינו שהוי ליה צער גידול בנים. מאידך 'אדום' היא האדמומיות דקלקול, והוא רומז לאש המתגבהת מעצמה, וזהו 'אם תגביה כנשר', שהאש מתחזקת ועולה מעצמה. על האש הזו נאמר לשון שקיעה 'ותשקע האש', וזו היא ירידתו של עשיו. לכן כשיעקב הולך לבית לבן, אזי עשיו היה בתוקף כוחו נגד יעקב, שהרי אליפז לקח ממנו כל חפציו, ולכן שקעה לו ליעקב חמה שלא בעונתה. אולם כשהוא שב מביתו של לבן, אזי נאמר בו 'ועקב נסע סכתה', ואילו בעשיו נאמר (שם לג יד) 'עד אשר אבא אל אדני שעירה'.

יום הכיפורים הוא

סילוק האדמומיות של אדום

ביאור הדברים. יום הכיפורים [כפי שכבר התבאר] הוא המלחמה בשורשו של עשיו, ועניינו הוא המלחמה ברחמי הנשר שבעשיו, ומאחר שיום הכיפורים הוא יום שכולו רחמים, שהרי מזכירים בו 'ג מידות של רחמים, ומלך רחום מתגלה בו ביום, ואזי לעשיו תשקע החמה, וביום הזה אין תוקף לרחמי הנשר של עשיו ושוקעת שמשו. לכן דייקא משלחים שעיר לעזאזל להכניע שרו של עשיו (כמבואר ברמב"ן ויקרא טז ח בשם המדרש). ומשלחים אותו ביד איש תם שהוא כנגד יעקב. ובהשלכתו מההר שוקעת שמשו, ומתקיים בישראל 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג יליבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו' (ישעיה א יח). דהיינו מסלקים את אדמומיות האש של שמשו של עשיו והיא שוקעת, ולישראל האדום נהפך ללבן. ומטעם זה זמן תפילת נעילה הוא כשהחמה בראש האילנות, דהיינו בזמן שקיעת החמה, וזהו סוף זמן חתימת יום הכיפורים.

תהום בולעו'. בבחינת 'זמן' הוא זמן השקיעה 'משתשקע חמה'. בבחינת 'נפש' הוא נקרא 'בר נפלי', דהיינו שוקע, כי הוא מסמל מצב של שקיעה ונפילה, ואין בו זמן זריחה שהוא זמן הלידה. מתחילתו הוא נחשב נפל דהיינו זמן שקיעה, ולכן דוד המלך הוא כנגד יום הושענה רבא שמהותו זמן שקיעה. ולכן נאמר (עמוס ט יא) 'ביום ההוא אקים את סכת דויד הנפלת', כי הוא מסמל את הנפילה התמידית שמסמלת השקיעה. שהרי בסוכה יש חמה וצל, וסוכת דוד הנופלת היא חלק הצל שבסוכה, חלק הגר והשקיעה שבה, צד החושך שנמצא במציאות של הסוכה, וזו היא בחינת דוד מלכא משיחא.

שקיעה דקלקול ושקיעה דתיקון

ישנם שתי בחינות של שקיעה, יש שוקע וטובע במים, וזו שקיעה מצד הקלקול, והיא רומזת לכליון ולמיתה, כשם שהזריחה רומזת ללידה ולהתחדשות. ויש שקיעה 'כיאור מצרים', כמבואר בעמוס (ח ח) 'ונגרשה ונשקעה כיאור מצרים', ושם (ט ה) 'ועלתה כיאור כלה ושקעה כיאור מצרים'. וזו שקיעה שהיא תחילת ההתחדשות, וכפי שפירש שם רש"י (ח ח ד"ה ונגרשה) 'נילוס עולה אחת לארבעים שנה ומשקה את הארץ, וכשהוא עולה מעלה רפש וטיט על שפתו, וכשחוזר מהשקות חוזר על גדותיו ומימיו מצטללין, והוא קרוי שיקוע, שהטיט העוכר את מימיו נשקע ונגרש'. שקיעה כזו שהטיט והרפש שוקעים והמים נעשים צלולים, זו שקיעה מצד התיקון. וזה, כי בתחילה המים מעורבים ברפש וטיט כחבית יין ששמריה מעורבים ביין, מים כאלו הם מים שאינם צלולים ומאירים. כאשר מתחילה השקיעה המצטללה את המים, אזי המים מתחילים להאיר ומתגלה בהם שורש אור שבבריאה, שהם החסדים הנקראים 'אור מים ורקיע' (ראה זוהר ח"ב קסז). והמים נקראים בשם 'נהר' מלשון 'נהורא נהורא ופשטיה', (ראה רבינו בחי בראשית ב ט), כי הם מסמלים את

תפילין של יד בהסתר בבחינת שקיעה
ישנם שני חלקים במצות תפילין, תפילין של יד ותפילין של ראש. תפילין של ראש הם במקום גלוי, בבחינת 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך' (דברים כח י) אלו תפילין שבראש (ברכות ו). תפילין של יד הם כנגד הלב, שם הוא מקום הדברים המכוסים והנעלמים, ואף לדינא תפילין של יד צריכים להיות מכוסות (רמ"א או"ח ס' כ"ז ס' י"א ובמשנ"ב שם). ונחלקו בגמרא האם זמנה הוא עד שתשקע החמה, או עד שתכלה רגל מן השוק, או עד זמן שינה. וכשם שבסוכה יש את סוכה בבחינת גילוי, דהיינו 'אזרח' זמן זריחה וגילוי, יש תפילין של ראש שהם גילוי, 'לטוטפות בין עיניך', בבחינת ראייה שביראה, ומהם מתפשט אור לחוץ במקום ההארה בין עיניך. וכנגד בחינת 'האזרח' שבסוכה, שהיא בשקיעה ובהסתר, יש תפילין של יד שהם במקום הלב, בהסתר, ולכן תפילין של ראש הם בבחינת זכר המסמלים את עומק הזריחה, ותפילין של יד שהם בבחינת נקבה השקועה ומוסתרת, מסמלים את עומק השקיעה, והם כנגד 'האזרח' בגרים שבמצות סוכה.

שקיעת החמה של יעקב שלא בעונתה

יעקב אבינו הוא סוף האבות, ולכן הוא מקום הכיסוי שב'זריחה לו חמה שלא בעונתה'. ואע"פ שהזריחה התחילה באיתן האזרחי - באברהם, והמשיכה ביצחק, תחילת ההתגלות של השקיעה הייתה ביעקב.

דוד המלך נחשב סוכה נופלת כי הוא רומז לשקיעה

דוד המלך נקרא 'בר נפלי' (ראה סנהדרין צו:), והוא בן גרים שהרי הוא צאצא של רות המואביה בבחינת 'האזרח'. מציאות הגילוי של דוד המלך היא תמיד באופן של שקיעה. בבחינת 'מקום' דוד היה 'אדמוני', ובכך הוא מקביל לעשיו, שחלקו הוא 'ותשקע האש' ו'פי

באור יקרות. אולם עד אז, כשמזכירים את שעבוד מצרים בליל הסדר, צריך לשקוע את המרור בחרוסת, והוא זכר לטיט לחומר וללבנים. אותו הטיט השקוע ביאור העולה ומשקה אחת למ' שנים, שהוא מהות שעבוד מצרים. ולכן היו ישראל במדבר ארבעים שנה דווקא, כי הם השנים שבהם עולה היאור יחד עם הטיט, וזו היא יכולתו של שעבוד מצרים לתפוס את ישראל תחת שעבודם.

שקיעה המתגלה באורו של לויתן

סוכה דלעתיד לבוא תהיה סוכה עשוי מעורו של לויתן, כי לאחר שישקע הטיט שבמים יתגלה בהם עומק ההארה, ובכך היאור הופך להיות מציאות של סוכה. אדם הראשון לאחר שחטא נעשו לו 'כתנות עור', אולם קודם החטא היה מלוכש ב'כתנות אור'. לפי זה סעודת עורו של לויתן תהיה סעודת אורו של לויתן, וזו מהות הסוכה שלעתיד לבוא. בצידת הלוייתן נאמר (איוב מ כה) 'תמשך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשנו', ובפשטות הכוונה היא שהלשון תשקע בחבל. אולם יש שביארו (ראה מלבי"ם בפ"ה המלות שם) שהלשון עצמה שוקעת לתוכו, וזו היא שקיעתה. דהיינו שתתגלה בו בעצמו אורה של השקיעה, וזו היא סעודת אורו של לויתן שלעתיד לבוא. ואף באדם הראשון לאחר שחטא, אמרו בגמרא (ע"ז ח. ט.) שכששקעה עליו חמה אמר אוי לי שבשביל שסרחת עולם חשוך בעדי ויחזור עולם לתוהו ובוהו וכו', כיון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו. והתבאר שהשקיעה שקודם הגאולה אכן מגלה את החורבן ואת ההעדר, ולכן אדם הראשון כשראה את שקיעת החמה אמר 'אוי לי שחרב עולם בעדי'.

שקיעה שלימה ביחס לשקיעת הכיליון

לאחר שראה האדם שזרחה שוב החמה

התגלות האור. לפיכך יאור מצרים נקרא יאור מלשון 'הי אור' גילוי ההארה, וזו בחינת דוד המלך, לגלות את האור על ידי השקיעה של הרפש והטיט. זו התגלות של שקיעה שבבחינת הלידה וההתחדשות. וזהו עומק צד השקיעה והגרים שבמצות סוכה.

גילוי שקיעה דתיקון בסוכה בבחינת ענני כבוד

ענני כבוד יסודם מים, אולם עד כמה שיהיה בהם עכירות של רפש וטיט אין המים הללו יכולים להיות מאירים כמים טהורים, ורק כאשר ישקעו הרפש והטיט, יתגלה האור שבהם. ולכן בסוכה יש גילוי של 'אזרח' ו'גר', של 'זריחה' ו'שקיעה', של 'אור' ו'חושך' משמשים בערבוביה ובהסתרה. רק כשאר מתרחשת שקיעת הטיט, מתגלה אורם של המים בטהרתם. וזה הגילוי של ענני כבוד, זו הסוכה שלעתיד לבוא, 'סוכת דוד הנופלת'. בסוכה של קודם הגאולה מורכבים יחד האזרח והגר, הזריחה והשקיעה, ולכן אור וצל משמשים בה בערבוביה. אולם בסוכה שלעתיד לבוא השקיעה תהיה שקיעת הטיט והרפש, 'והיה לעת ערב יהיה אור' (זכריה יד ז), ולא יתגלו הגרים מצד היותם מעונין ויסורין באין עליהן (ע"פ הגמרא 'במות מח:'), אלא יגאלו כולם לאור גדול. ולכן חג הסוכות הוא חג האסיף, מאחר שהוא מסמל את סוף הגלויות, ואת סופם של כנסת ישראל, בו הם כולם יהיו בבחינת 'ונשקעה כיאור מצרים', בצד האור שבשקיעה, שדווקא 'לעת ערב' סמוך לשקיעה 'יהיה אור', כי הטיט המכסה את האור שבשקיעה ישקע, ואזי יתגלה אורם הגדול של המים.

לעתיד לבוא יתגלה האור שבשקיעה

במציאות זו שעתידה להתחדש בגאולה העתידית, אזי יזכירו יציאת מצרים בלילות (ע"פ ברכות יב:), כי בה יתגלה יאורה של מצרים

בשלימותה לארץ ויוצאת ממנה בשלימותה למחרת, וגילה שאין כל שקיעה מוכיחה כל כילוי של הדבר, ועל כך ביקש להודות לה' והקריב שור באופן של בריאתו בצביונו, שקרניו קודמות לפרסותיו. באדם עצמו לעומת זאת נשארה הקללה של 'כי עפר אתה ואל עפר תשוב', דהיינו ששקיעתו היא כילוי, שהרי על האדם נקנסה מיתה, ורק הצדיקים גופם נשאר שלם גם לאחר מיתתם, ולכן באדם עדיין שייכת הבחינה של שקיעה שהיא פירור וכילוי.

תיקון החטא על ידי הגילוי שבשקיעת התיקון

שורש תיקון חטא אדם הראשון הוא 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים'. שהרי בשעבוד מצרים התבאר שהיו שתי בחינות, הא' 'ראשון ראשון מתרוסס' והב' 'פי תהום בולעו'. 'מתרוסס' הוא הכילוי שבכל דבר, רסיסי לילה, כעפר וכפירורים. 'פי תהום בולעו' הוא נבלע בשלימותו כשקיעת השמש. ביציאת מצרים בני ישראל יצאו מרעמסס לסוכות, מבחינת 'כילוי' שברעמסס לבחינת 'סוכה', דהיינו שלא יהיו בבחינת כילוי כפי שנגזר על האדם לאחר החטא, אלא יהיו במצב של שקוע ובלוע, וזה שורש השקיעה המתגלה בסוכה. כי בחינת הסוכה היא שכאשר הדבר נעלם מעינינו, אין בכך הוכחה שהדבר נעלם ואיננו, אלא הוא הופך להיות שקוע.

האדם שקוע בסוכה

בסוכה ישנם שתי בחינות, צד החמה שבה וצד הצל שבה, מצד החמה הרי הוא אזור, מלשון זריחה, ואילו צד הצל שהוא בגרים [שנתרבו ממילת 'אזורח'], מלשון שקיעה. מצות הסוכה שיהיה האדם שקוע בתוכה, 'אוכל ושותה ומטייל בסוכה' (סוכה כח:), כדבר השקוע בתוך דבר אחר, וכעובר השקוע במעי

עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו, וביאר שם רש"י (בד"ה שקרנותיו) 'דאמר מר כל מעשה בראשית בקומתו נבראו שור עם קרניו מגודלין וכיון שיצא ראשו תחלה נמצאו קרנותיו קודמות לפרסותיו'. דהיינו כל מעשי בראשית יצאו בשלמות מהארץ, ובאופן זה, קודם מתגלה חלקם העליון ולאחר מכן מתגלה חלקם התחתון. לכן שור זה התגלו קודם לכן קרניו ורק לאחר מכן התגלו פרסותיו.

ביאור הדברים. יש נדון בגמרא (נזיר לט.) מהיכן שערתיו של אדם צומחות, מחלקם העליון (מלעיל) או מעיקרן (מלתחת), ומסקנת הגמרא שאכן הם גדלים משורשם (מלתחת). אולם וודאי שיש יכולת צמיחה בשני הצדדים, ויש צמיחה מהראש ויש צמיחה מלמטה. לכן כשאנו רואים צמח שמתחיל להתהוות הוא וודאי צומח מעיקרו, אבל אם נראה צמח יוצא בשלימות מהארץ אזי תחילתו היא מהחלק העליון שלו. ועל כן כשראה האדם את השמש שוקעת הוא סבר שמעתה העולם התקלקל וכלה. אולם כשעלה עמוד השחר למחרת הוא הבחין ששקיעת החמה מעיקרא לא הייתה כילוי, אלא יורדת שלימה ועולה בשלימותה למחרת, ולכן הוא הקריב שור שקרניו קודמות לפרסותיו, שעולה בשלימות בצביונו מהארץ.

הכילוי שחל עם קנס המיתה על האדם

נמצאנו למדים, שבכל דבר יש גדר של קודם החטא, וגדר של אחר החטא. קודם החטא שקיעתו היא בליעתו בארץ, אבל אין בשקיעה כיליון. לעומת זאת לאחר החטא, שקיעת הדבר היא כילוי וחזרתו לעפר, כמו שנאמר בקללת האדם (בראשית ג יט) 'כי עפר אתה ואל עפר תשוב', היא התפוררותו חזרה למצבו הראשון שהוא עפר. ולכן כשראה האדם את השמש שוקעת, סבר שאף היא כלתה עם שקיעתה. למחרת כשראה ששוב זורחת החמה, הסיק שאין השמש כלה בשקיעתה, אלא היא נכנסת

שבשקיעה, בדרך של זה לעומת זה. הסוכה שהיא דירת ארעי מגלה את ההיפך מהגילוי של 'ותשקע האש', כי בשקיעת האש מה שהיה קודם לכן היה ארעי ובר כילוי ונהפך ל'פירורים' הרמוזים במילים 'עפר' ו'אפר', ואילו השקיעה שבסוכה היא שקיעה שהדבר שוקע בשלימותו מבלי להתכלות ולהתפורר, שהרי האדם נכנס בשלימותו אל הסוכה ובכך הוא כביכול שוקע בה, והנשאר שלאחר שקיעה זו הוא כמים בטהרתם, שכולה טוהר וזכות כענני כבוד.

יעקב ועשיו נאבקו בגילוי השקיעה
ישנה מלחמה איזו מין שקיעה תתגלה במים. נאמר בבארות יצחק (בראשית כו יט-כ) 'ויחפרו עבדי יצחק בנחל וגו'. ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו'. והרי 'עשק' אותיות 'שקע'. והתבאר שהייתה ליצחק מריבה עם אנשי גרר איזו שקיעה תתגלה במים, האם שקיעה של כילוי, או שקיעה של צהירו של אור וזכות. והמחלקה התמשכה אף בזרעו של יצחק, שהרי גם ליעקב שקעה חמה שלא בעונתה, ואותה השקיעה חזרה וזרחה לו שלא בעונתה אצל יהושע ב'שמש בגבעון דום' (יהושע יב), דהיינו שהשקיעה כעת היא השלמה למקום אחר, ואין בשקיעה זו כילוי אלא גילוי, והכל נותר בשלימות. גילוי 'שקעה לו חמה שלא בעונתה' של יעקב נתגלה לו לאחר שלן בעומקה של הלכה י"ד שנה בבית שם ועבר, שבשנים אלו הוא לא שכב כמבואר בחז"ל (בר"ר סח יא). דהיינו שהשקיעה שהתגלתה אצל יעקב היא השקיעה של שלימות, שהרי היא חוזרת וזורחת. לעומת זאת שקיעת החמה המתגלה אצל עשיו שהיא בבחינת 'ותשקע האש' היא שקיעה של כילוי, והשקיעה עצמה היא מציאות של קלקול.

לעשיו השקיעה היא הסוף ולישראל היא התחלה

כאשר אדם הראשון ראה את השמש שוקעת

אמו, שנאמר בו (תהלים קלט יג) 'תסוכני בבטן אמי' מלשון סוכה, שאף שיש לו קיום ומציאות בפני עצמו, הוא שקוע בדבר אחר.

שקיעת הכילוי שבעשיו ביחס לשקיעת התיקון שבלויתן

הבחנה זו היא גם ההבדל שבין יעקב לעשיו. דרכו של עשיו הייתה לצוד את אביו על ידי 'ציד בפיו', מהותו היא הציד, והוא היה צד באמרי פיו, להיפך מצורת הצידה של הלויתן, שהוא ניצוד על ידי שלשונו שו קעת (איוב מ כה) 'תמשך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשנו'. ומאחר שכבר התבאר שיש שקיעה שהיא כילוי ויש שקיעה שהיא הטבעת הדבר בשלימותו, ומתוכה יכול שוב לצמות הדבר חזרה, אם כן צידת הלויתן היא צידה שהלשון נכנסת ונבלעת לתוכו, וזו צידה שבה הדבר איננו מתכלה. אולם 'ציד בפיו' של עשיו היא צידה בה הדבר מתכלה ונמוג. שקיעת הכילוי אף רמוזה בשמו של עשיו, שהרי 'עשיו צד' בגימטריא 'שקע'. 'ותשקע האש' היא שקיעה של כילוי, שהרי כאשר שוקעת האש לא נותר ממנה זכר רק אפר ועפר. לעומת זאת כאשר 'פיתום' נבלע ב'פי תהום', אזי הבנין כולו קיים, אך הוא בלוע בתוך האדמה, ויתכן שבדרך של תחיית המתים הוא שוב יצוץ ויעלה מהארץ בדרך של 'מקרין מפריס'. והתבאר אם כן, שכוחו של עשיו ב'ציד בפיו' הוא לשקע את הדבר בלא להותיר ממנו זכר, ולעומת זאת הסוכה מלמדת על שקיעה של 'מקרין מפריס', שקיעה שממנה יכולה להיווצר מציאות חוזרת של אותו הדבר שיעלה מהארץ.

שקיעת האדם בסוכה היא שקיעת התיקון

'דירת ארעי' שבסוכה רומזת לכך שהיא עומדת כנגד הכילוי של 'ותשקע האש' של שקיעתו של עשיו, שהרי 'ארעי' בגימטריא 'אפר', ותכליתה היא להיות נוגדת לכילוי

לישראל (בני יעקב). האותיות ש' וק' משורש 'שקע' רומזים ל'וישקהו' (בראשית לג ד), שעל אף שהלכה ב'ידוע עשיו שונא ליעקב', אבל באותה שעה נשקו בכל לבו (ספרי בהעלותך פי' טט). 'נשיקה' היא מלשון 'השקה' דהיינו חיבור כמים הנושקים זה עם זה. היינו שהמלחמה של ע' אומות שהחלה ביום הכיפורים, והושלמה בחג הסוכות, עלתה למדרגה של ש' ק' ו'ישקהו' שנשקו בכל לבו, דהיינו שהושלמה המלאכה והנצחון של יום הכיפורים. וכפי שנאמר (תהלים קמ ח) 'סכתה לראשי ביום נשק', דהיינו שיש בסוכות בחינת נישוק.

נשיקת השמים לארץ

באגדות דרבה בר בר חנה אמרו (ב"ב עד.) 'תא אחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי'. היינו שיש בחינת חיבור בין השמים לארץ, וחיבור זה נקרא 'נשק'. וזה עומק בחינת הסוכה, שהרי כבר הבאנו לעיל המחלוקת שבגמרא (סוכה יא:) האם סוכה היא זכר לענני כבוד, או זכר לסוכות ממש. ואם כן ישנו חיבור במחלוקת זו בין השמים לארץ, ולכן יש לסכך בדבר שגידולו מן הארץ, כי הסכך שנמצא בשמי הסוכה עליו להיות עשוי מן הארץ, דהיינו שבסוכה עצמה נשקי ארעא ורקיעא.

נשיקת ניסוך המים

כמו כן בסוכות מתגלה נשיקה, בבחינת 'ישקני מנשיקות פיהו' (שיר השירים א ב), וזה במצות ניסוך המים. שהרי יש הבדל בין המים שבארץ ישראל למים שבמצרים. על המים של מצרים נאמר (דברים יא י) 'והשקית ברגלך כגן הירק', ואילו במימיה של ארץ ישראל נאמר 'למטר השמים תשתה מים' (שם פסוק יא). היינו 'מים' דארץ ישראל הם בחינת 'שמים' ואילו מי חוצה לארץ הם 'מי הארץ'. בשאיבת המים שבשמחת בית השואבה, מתגלה גילוי חדש של 'נשקי ארעא ורקיעא', שהרי בית המקדש הוא שער השמים שבארץ, ובו תחתונים מתעלים

הוא חשש שהעולם חשך בעדו, ששקיעה זו היא שקיעה של כילוי שהעולם כלה. רק כשראה למחרת שהחמה שוב זורחת נחה דעתו. אולם לעתיד לבוא יהיה זמן שהחמה תשקע לגמרי ולא תזרח שוב, וכפי שעשיו אומר 'הנה אנכי הולך למות' (בראשית כה לב), שהרי אצלו השקיעה היא באמת כילוי אבדון וביטול מוחלט.

לאחר המאבק בעשיו התחדשה מצות סוכה ליעקב

יעקב אבינו נלחם בעשיו והתעקש על חלקו, וזכה ש'העקשן יצליח', דהיינו שה'עקש' הפך ל'שקע', ונתחדשה לו השקיעה של סוכה, דהיינו שקיעה שיש בה התחדשות, בניגוד לשקיעתו של עשיו שיש בה רק כילוי. שהרי לאחר המאבק שבין יעקב לעשיו נאמר (שם לג טז) 'וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה', דהיינו שעשיו חזר לחלקו ולמקומו. לעומתו ביעקב אבינו נאמר (שם פסוק יז) 'ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת'. דהיינו שיעקב יצא מהמפגש עם עשיו עם שקיעה מחודשת, שהצליח להכניס את השקיעה לבחינה של סוכה, שזו שקיעה שתחזור ותזרח.

לא תהיה שקיעה לעתיד לבוא

לעתיד לבוא תשתנה מציאות האור בעולם ולא יהיה עוד שקיעה וזריחה, ככתוב (זכריה יד ז) 'והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור'. היינו שמציאות העולם כיום הוא בבחינת 'וזרח השמש ובא השמש' (קהלת א ה), ו'עד שלא שקעה שמשו של זה זרחה שמשו של זה' (יומא לח:). לעת"ל תשתנה למציאות 'אורו של לותן', עומק ההארה שאין בה מציאות של שקיעה. במהלך זה השקיעה תשתנה למדרגתה העליונה. דהיינו, ש'ק' ע' הוא שורשה של השקיעה, והאות ע' שבשורש זה רומזת לסוכות, לשבעים פרי החג, וכן למלחמה שבין שבעים אומות (ששורשם בעשיו)

וה'גר' אינם נבדלים זה מזה אלא נוצרת נקודת החיבור שביניהם. אמנם כעת הם נבדלים זה מזה, וכל אחד מהם צריך ריבוי לעצמו, אולם לעתיד לבוא 'מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת' (סוכה כז:) וזו היא מהות 'סוכת שלומך'.

חיבור האור לחושך

ביום הראשון לבריאה נאמר (בראשית א ד) 'ויבדל אלהים בין האור ובין החשך', אולם בחג הסוכות ובאור העתיד להתגלות שהוא 'אורו של לויתן' האור והחושך מתחברים יחד, 'והיה לעת ערב יהיה אור'. כי שם יתגלה הצירוף של האור והחושך יחד, שעד עתה היו שתי נקודות נבדלות זו מזו.

גמרה של תורה לאחר גמרה של שנה
הצירוף שמתגלה בחג הסוכות הוא ביום שביעי של ערבה, שהוא כנגד דוד המלך כי הוא שורש הגרים, ולכן הוא נקרא 'הושענא רבה', מאחר שיש בו 'שועה רבה'. ביום זה מתקנת השקיעה שב'ויהי ערב' כי מתגלה גם הזריחה שב'ויהי בקר', ונבררת מציאותו של כל אחד מהם במקומו. מטעם זה שלימות החג היא שמחת גמרה של תורה שבחג שמיני עצרת. שהרי כשם ששמחים בחג האסיף שהוא גמרה של שנה, שמחים גם בגמרה של תורה. והקשר שבין הדברים מבואר, שהרי הקב"ה 'איסתכל באורייתא וברא עלמא' (זוהר ח"ב קסא.), דהיינו שההסתכלות בתורה היא שורשו של העולם, והרי קודם בריאת העולם הייתה התורה 'כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה' (מדרש שוח"ט צ יב), וממילא אין הבדל בין הגילויים, אלא הכל מאותו שורש, האור והחושך שניהם מציאות אחת של אש, ורק המראה שלהם הנגלה לעין הוא שונה, שזה נראה בולט וזה נראה שקוע, כדוגמת השקיעה המגלה במראה 'שקערוות' שבנגע צרעת, אולם ללא 'הארור' שבה, מאחר שזו שקיעה המגלה את הקיום ולא

למעלה, ומנסכים שם מים שירדו מלמעלה למטה, ואז מעלים אותם שוב לגבוה. זהו גם סוד מה שאמרו חז"ל (תענית ז.) 'גדול יום הגשמים כיום שניתנה בו תורה', שהרי התורה ירדה מלמעלה למטה, בבחינת 'ירד ה' על הר סיני' (שמות יט כ), כדוגמת הגשם שבארץ ישראל שהוא מטר השמים.

סוכת שלום כנגד מחלוקת מים העליונים ומים התחתונים

ביום השני לבריאת העולם נבראה המחלוקת, ככתוב (בראשית א ו) 'יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים'. אז נחלקו המים התחתונים מהמים העליונים. לעומת זאת חג הסוכות הוא 'חג השלום' שהרי הסוכה נקראת 'ופרוס עלינו סוכת שלומך'. ובחינת השלום שבה, שהיא מחברת בין מים עליונים למים התחתונים. וזו הכוונה 'ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה', כי השמחה והששון המיוחדים בכך היא ההשלמה בין עליונים לתחתונים, בבחינת 'סוכת שלומך'. בכל ימות השנה המים התחתונים בוכים, שהרי 'לא פירשו המים התחתונים מן העליונים אלא בבכיה' (בר"ר ה ד), אבל בזמן שמחתנו הם נשאבים בששון, כי מצטרפים חזרה מים תחתונים למים עליונים. גם במהותה של שקיעת החמה כפי שהיא נראית לעינינו היא, שגלגלי השמים העליונים יורדים למטה, ואז מצטרפים השמים העליונים לתחתונים, והרקיע המבדיל בין מים למים אינו מבדיל יותר, זו המדרגה העליונה של שקיעה, שקיעה של תיקון.

סוכת שלום לגר ולאזרח

'עשיו' בגימטריה 'שלום', אלא שמעיקרו הוא 'שונא ליעקב', וזו הנהגתו ועניינו בכל ימות השנה. אולם ב'סוכת שלומך' אזי מתגלה ה'נושקו בכל לבו', כי שם מתגלה נקודת החיבור של האור והחושך, של השקיעה המגלה את הקיום. בסוכת שלום ה'אזרח'

את הכילוי, גילוי אמיתי של שני מיני אש. ועל כן גמרה של תורה ביום השמיני הוא הפרי של גמרה של שנה ביום השביעי, כי מאחר שכבר התגלה השקיעה של השנה בגילוייה האמיתי, מעתה מתגלה שקיעתה של תורה בגילוייה השלמה בשמחת תורה.

גילוי האור אין סוף שבסוכה ובתורה
הצל המתגלה בסוכה, וחיוב הגר שנאמר בסוכה, הוא שורשו של דוד מלכא משיחא, כי זהו גילוי האור שלעתיד לבוא, שהוא יתגלה באורו של לויטן בבחינת 'אש שחורה על גבי אש לבנה'. שניהם מאירים, אבל באופן של שקוע זה מזה, וזהו האור שנאמר בו 'ויהי אור'. האדם מוקף באור אין סוף והוא עצמו שקוע בתוכו, ועומקם של חג הסוכות ושמחת תורה הוא, לגלות שהאור אין סוף ממלא את הכל,

והאדם כביכול נמצא גנוז בתוכו. למעלה מכך 'אין עוד מלבדו' כפשוטו. בעולם הנבראים המקום העליון ביותר הוא חג האסיף, האסיפה העליונה, שבו זוכים למדרגה כמדרגת זמן תפילת נעילה שהיא בזמן השקיעה כשהחמה בראש האילנות, לגלות את האור הטמון בשקיעה. והקומה שמעליה היא ההארה המתגלה בחג שמחת תורה, שבו מגלים את האש שחורה שעל גבי אש לבנה, ששם שקועות נשמותיהם של כלל ישראל, שהם טמונים באורו יתברך.

סוכות 061 האזרח הושענה רבה תשע"ט
מספר שיעור בקול הלשון 30484555

סוגיות במחשבה

אורח

לעור, ולעת"ל חוזר לאור, וזהו עורו - אורו של לויתן. עיין ב"ר (כ, יב). ורבינו בחיי (בראשית, ג, כא), ועוד.

וכפשוטו, הטעם שנקרא אורח, כתב ביריעות שלמה (חוברת ו, יריעה ג) וז"ל, לפיכך נקרא אורח, על שם התחלת התגלותו וגידולו, שתחלת צמיחתו היה כאן, לא במדינה אחרת, עכ"ל. עוד פירש בספרו חשק שלמה (השורשים, שורש גר) וז"ל, ששם אורח מלשון זריחה, שפעל זרח מורה על כל תחלת התגלות הדבר, כמו והצרעת זרחה במצחו (דה"י, ב, כו, יט), שלשם כך יקרא תחלת התגלות השמש על האופק מזרח, מזרח שמש (יהושע, א, ט). ולא יפול ענין זריחה כשהשמש כבר מאירה על הארץ, כי אם על תחלת צאתה והתגלותה על האופק, זהו בלבד נקרא זריחה. לפיכך היושב בארץ מולדתו נקרא אורח, דהיינו המציאות במקום זריחתו ותחלת התגלותו על פני תבל, עכ"ל. ועיין ברד"ק (ספר השורשים, ערך אורח) שכבר כתב כן, אולם במלבי"ם (ויקרא, טז, כט) כתב וז"ל, שם אורח הוא מענין "השרשה", כמו כאזרח רענן, עכ"ל, עיי"ש. וכן כתב בתהלים (לז, לה). ועיין רש"י שם. ובאבן עזרא (בראשית, טו, יג) כתב, שהאיש הדבוק בשורש, נקרא אורח, מטעם אורח רענן. עיין הכתב והקבלה (ויקרא, טז, כט).

וברש"ר הירש (ויקרא, יט, י) כתב וז"ל, ומזרח, המקום שממנו מפיצה השמש את קרניה ממעמקים, מקום הנץ החמה. אורח, יישות הנמצאת באותו מקום בו עלתה מחשכת האין אל היש, עכ"ל, עיי"ש. ועיין עוד מילון ערכים בארמית, ערך זה.

כתיב (ויקרא כג, מב) בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת. וכן בכמה מצוות ודינים נאמר לשון אורח.

ושורש מי שנקרא אורח, הוא אברהם, כמ"ש (ב"ב, טו, ע"א) אמר רב, איתן האזרחי זה הוא אברהם, כתיב הכא (תהלים, פט א) איתן האזרחי, וכתיב התם (ישעיה, מא, ב) מי העיר ממזרח צדק. וא"כ, אורח מלשון זריחה.

ושורש הזריחה הוא בתורה אור. ולכן כתב בפנים יפות (ויקרא, יט, לד) וז"ל, כאזרח יהיה לכם הגר וגו', בת"כ, כאזרח, מה אורח שקיבל כל התורה אף גר שקיבל עליו כל התורה, וכו'. ומצינו באברהם שלמד כל התורה כולה, כדאיתא במתני' במס' קידושין (פב, ע"א) וכו', והיינו דאמר כאזרח מכם, כאברהם שנקרא אורח וכו', שקיים אברהם אבינו אפילו עיבורי תבשילין (יומא, כח, ע"ב), עכ"ל, עיי"ש. וכן כתב פעמים הרבה. ועיין אמרי מנחם (האזינו).

והשורש זהו באור אין סוף, וכמ"ש באור המאיר (בראשית) וז"ל, טעם לשבח למה נקרא אברהם אורח, אותיות א-זרח, להיות זריחה ראשונה בעולם, לגלות ולפרסם אלהותו יתברך בעולם, עכ"ל. ולכך כל הנקרא אורח זוכה לישב בצילא דמהימנותא, כי שם יש רוב אור, הארה של א"ס, ונצרך לישב בצל, והבן. ועיין ישמח ישראל (האזינו, אות ז). ולעת"ל יעלו מצל לאור.

וכתב בספר הליקוטים (אמור, כו) וז"ל, בשכר שתשבו בסוכות ז' ימים בעוה"ז, תזכו כל אורח בישראל לישב בעוה"ב בסוכות בעורו של לויתן, עכ"ל. ונודע שתחילה היה אור, כמ"ש בתורתו של ר"מ, ובחטא הנחש, נפל מאור

מדור רל"א שערים

צירוף

א-ז / א-ר / א-ח / ז-ר / ז-ח / ר-ח

א-ז

שנברא ביום שני, שמחד מבדיל בין מים עליונים לתחתונים, ומאידך מחבר, אותיות עיקר, כמ"ש חז"ל. וזהו בחינת אחז, אז-ח. בבחינת אוחז את החבל בשני קצוותיו, נקודת אמצע המחבר. וזהו בחינת אזהרה, אז-הרה. אזהרה וזהירות לא לילך לקצוות ללא כח המחבר. והוא בחינת אזל, הלך. הולך ממקום למקום. כי במדרגת נפש הוא כנ"ל אזנים, ובמדרגת שנה-זמן הוא עבר הוה עתיד כנ"ל. ובמדרגת עולם מקום, הוא כח ההולך ממקום למקום, אזל, שמצרף בהליכתו את המקום, בבחינת קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, כי לך אתננה, הנאמר לאברהם, שע"י הליכתו צירף את כל מקום הליכתו.

ושורש הכל הוא מדרגת אברהם אבינו, כנ"ל. הנקרא איתן האזרחי, אורח, אז-רח. כי מחד נאמר בו "באברהם נברא העולם", בהבראם, כדרשת חז"ל כנודע. ומאידך נאמר בו "מגן אברהם", בכחותמים. והוא בחינת האזרח שמצרף עבר ועתיד כנ"ל, ע"י הוה. וכן גבי סוכה נאמר, "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות". כי סוכה ממצע בין עוה"ז לעוה"ב. לכך בסוף ימי עוה"ז ונתינת שכר לעוה"ב מנסה הקב"ה את אוה"ע במצות סוכה, כמ"ש בריש פ"ק דע"ז.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אגוז, אזוב, אזור, אחז, אכזר, אליפז, ארז, אזרח, זאב, זאת, מאזנים, אשכנז, אזל, אזהרה.

מילת אז משמשת מלשון עבר, כגון (בראשית יב, ו) והכנעני אז בארץ, ועוד רבות. וכן משמשת מלשון הוה, כגון (שם ד, כו) "אז הוחל לקרוא בשם ה'". וכן משמשת מלשון עתיד, כגון (שם כו, מא) "אז תנקה מאלתי" וכן (שמות טו, א) אז ישיר משה, וכן רבות. והרי שלשון אז כולל בקרבו, עבר הוה ועתיד. והוא בחינת 'אזנים' לשון איזון בין כל הצדדים, בבחינת "ואזן וחיקר תקן משלים הרבה". ובמדרגת נפש, צורת אדם, האזן מאזנת בין פנים לאחור, שהרי מקומה באמצע בצדדים, בין הפנים לאחור, ומאזנם ומחברם. ובמדרגת זמן, מאזנת בין עבר לעתיד ע"י כח ההוה. וכן אזרח, תרגום יציבא, קביעות וחוזק, כי כח המאזן קבוע וחזק ויציב.

וכאשר חל קלקול באיזון זה, זהו מדרגת אגוז, אז-גו, גו לשון תוך, כי אמצע המאזן בין לבין נפגם, שהרי אגוז בגימטריה חטא, כנודע, שיש בו שורש לג' קליפות הטמאות. וז"ש בגמ' (ב"מ צג ע"א) "ארי ודרס, זאב וטרף". וכמ"ש באור החיים (בראשית לא) וז"ל, כי טורף ובורח לצד, שמפחד. כי אין את התוך המחבר, אלא בורח לצד. זאב, אז-ב. ב' קצוות ללא האמצע המחבר. וכן הוא בחינת אזוב, אז-בו, כמ"ש (ויקרא יד, ד) "ושני תולעת ואזוב". ופרש"י, ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב. בחינת קצה תחתון "אזובי הקיר". והפוכו מ"ש שם, "עץ ארז". ארז, אז-ר. קצה עליון. ובקלקול הוא גסות הרוח. והרי שארז ואזוב שני קצוות אין להם כח המאזנם. וכדברי הרמב"ם בשמונה פרקים הנודעים, שתקנת השב לילך לקצה השני ואח"כ לאמצע. וזוהי המדה הנקראת אכזריות, אכזר אז-כר. לשון מתנכר. שהולך לקצוות ללא כח המחבר. וזה נתגלה בעשו שהפריד עצמו מיעקב ושלח את אליפז להורגו. אליפז. אז-יפל, נפל.

ובתיקון הוא בחינת אזור, חגור הנמצא במקום קרוב לטיבורו של אדם שהוא מקום אמצע כמ"ש בריש פ"ק דמגילה, טבריה שיושבת בטיבורו של א". ומחד הוא מבדיל בין חלק עליון לחלק תחתון שבאדם, ומאידך מחבר, מעין הרקיע

א-ר

והפיל אברהם פול לכבשן האש. ונפילת האור מן הראש מתגלה בצואר, אר-צו. אור-צר. בחינת אסור, אר-סו. כי מהות אסור ענינו בית האסורים, קשר, ובשורשו זהו צמצום ואסירת האור. אור-צר. וזהו אסתר, אר - סת, סיתום האור.

וכאשר מתגלה הטוב זהו בחינת אור, אורים. ארון שבו תורה אור. והתפשטות האור הוא בבחינת אורך אור-ך. והוא מדרגת אברהם, אר-בהם. הנקרא איתן האזרחי, אר - זח, מי האיר ממזרח צדק, וזו הארה בראשית, והארה באחרית בחינת חודש אדר. אר-ד. קבלת התורה "הדר קבלוה". תורה אור. וזה נעשה ע"י אחשוורוש אר-חשוש. וע"י אסתר אר-ס"ת, ר"ת ספר תורה. וע"י מרדכי בן יאיר. ושם מתהפך האחר אר-ת, כנ"ל להארה שגם האחר בחינת פנים, כולו פנים, תאיר פניו.

ובמתן תורה היה גילוי של יראה, ירא אר-י, אור של י' דברות וממנו היראה, למען תלמדו ליראה אותי כל הימים. וכשם שניתנה תורה ע"י משה כן היתה ראויה להינתן ע"י עזרא אלא שקדמו משה כמ"ש בפ"ב בסנהדרין. עזרא אר-עז. ובתורה אסתכל וברא עלמא. ברא, אר-ב. שהוא גילוי הארתו ית"ש.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אביעזר, אביר, אבנר, אביתר, אברהם, אבר, אברך, אשר, אגרת, אדיר, אדר, אדרעי, אדרת, אהרן, אופיר, אוצר, אור, אוריאל, אוריה, אורך, אורים, אושר, אזור, אזר, אחור, אחיעזר, אחריע, אחרי, אחר, אחרון, אחרית, אחשוורוש, אחשדרפני, אטר, איסר, איתמר, אכזר, אכר, אלעזר, אליצור, אמר, אמרפל, אסור, אסנפר, אסתר, אפר, אפרוח, אפרת, ארב, ארבה, ארבע, ארגמן, ארון, ארוה, ארה, ארח, אריה, אריאל, ארם, ארמון, ארמי, ארנון, רפא, ארפכשד, ארץ, אררט, ארש, אשור, אשר, אשריו, אתר, אגרוף, צואר, ירא, בורא, ביאר, ישראל, בלשאצר, ברא, ראש, בריא, גבריאל, דראון, יאור, יאיר, יזרעאל, ארג, תפארת, פאר, נבוכדראצר, נורא, קרא, עזרא, ראובן, ראה, ראם, רבוא, רעואל, רצוא, שאר, שדיאור, אזרח.

אר-גמן. ונודע שארגמן ר"ת אוריאל, רפאל, גבריאל, מיכאל, נוריאל. ובכולם יש אותיות אר-זולת מיכאל, והשורש במילת בראשית אר-בשית.

וזה לעומת זה עשה האלקים, טוב לעומת רע. ובחינת הרע, כאשר אלף מתהפך לעין נעשה מר-א, לר-ע. ובשורש דקלוקל זהו אר לשון ארה, קללה. ועיקר הקללה הוא מות, קללת אדה"ר, אר, ר"ת אדם ראשון, מות תמות. ועיקר מקום המיתה, "רגליה יורדת מות". ממקום מתנים ומטה, שע"ש כן נקראים מתנים. מת-נים, שינה, אחד מששים שבמות. ושם מקום החגור. שלבשו אדה"ר וחוה מפני חטאם כמ"ש "ויעשו להם חגורות", אזור במותניו. אזור. אור-ז. אר-זו. או-זר.

וכאשר הקלקול עולה משליש תחתון לשליש אמצעי שבאדם, מקום גופו וידי, מתגלה בצורת איטר, שידו הימנית מתהפכת לשמאל (ובעומק זהו סוד התיקון, החלפה). בחינת השיב ימינו אחר. וזהו איטר, אר-יט, יט גימטריא חוה כנודע. שימין אדה"ר מול שמאל של חוה, וע"כ בעומק מתהפך ימינו לשמאל. ויתר על כן מתגלה בלבו מידת האכזריות. אכזר, אר-זך. שרש קללה, ארה על זכותו. והוא מדרגת אפרוח אר-פוח, שאין ככוחו לעוף, לעלות למדרגת ראש.

וכאשר זהו בתיקון אזי זהו בחינת פני אריה לימין. אריה אר-יה. אולם בקלקול כאשר הימין מתהפך לשמאל ששורשו מיכאל בימין, לשון מך-יאל. ואזי נעשה מהיד אגרוף, אר-גוף. שתוקף הגוף מתגלה ביד כאגרוף המכה. ומכה זו נקראת מכת ארבה, אר-בה. ובה מתגלה הריבוי, כדלהלן.

וכאשר עולה למדרגת שליש עליון אזי נעשה מפנים אחר, אר-חו. שבחינת פנים מאירות, אור, אר - ו, מתהפך ונעשה מאיר אור, אש השורפת. ודבר הנשרף נעשה אפר, אר-פ. כי האור מצרף ומחבר, בחינת אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, לעומתו אפר, פרור. ואזי מה שקודם היה בחינת ראש, אר-ש. הופך לארש. והוא בחינת אמרפל, אר-מפל. שאמר

א-ח

'וידו אותות בעקב עשו', חיבור שאינו אלא אחיזה, בחינת 'אחזתיו ולא ארפנו'. וע"ז חל בעומק רפיון ידיים מכחו של עמלק, שרפו ידיהם. כלומר שמעיקרא החיבור היה במדרגת 'ידו אותות'. ומדרגה זו נקראת אפרוח, אח-פור. במקום פור, רפו אוחז, אח.

ויתר על כן ישנה מדרגה הנקראת אחיסמך, אחי-סמך, אחוי ע"י שנסמך לדבר, ושם שורש הרע, סמוך - סמך, לשון סטן, שטן, כמ"ש חז"ל שפעם א' שכתוב סמך בתורה אות ס' 'ויסגר בשר תחתנה', נברא שטן עמה. ושם נצרך סומך נופלים. ואחיסמך נצטרף ליהודה בעשית המשכן שיהודה בחינת יה-וה-ד. שמו יתברך אחד. צרופ הסמוך לאחד.

ויתר על כך יש אחוי נפול יותר, והוא בחינת אחיתופל, אחי-תופל, בחינת תופל עליו דברים, וזהו מהות חיבורו. ולכך אחריתו שהמית עצמו. גמולו ישיב לו בראשו.

ותיקון האח, שעולה ממדרגת אחו, אחוה כנ"ל, למדרגת 'חיבה', מתחבא, אח-מתב. שהינו מהות שמתחבא בתוך החיבה, ושם הכל מתאחה, בחינת 'כפה עליהם הר כגיגית', שכלי מצרפם בחינת אור אין סוף הסובב, שכל הנמצא בתוכו מתאחה. ויתר על כן בחינת ה' אחד ושמו אחד.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אחאב, אחד, אחו, אחוה, אחור, אחות, אחז, אחזיה, אחיה, אחיהוד, אחימלך, אחימן, אחימעץ, אחינדב, אחינעם, אחיסמך, אחיעזר, אחריע, אחיתופל, אחר, אחרון, אחרית, אחרנית, אחשדרפניא, אחשורוש, אלחנן, אפרוח, ארתחששתא, האח, מתחבא, חטא, חטאת, חמאה, חרבונא, חנמאל, חננאל, יחזקאל, אנחה, אזרח.

אח. לשון אחוי וחיבור של חלקים. והכח המפריד בין האחים הוא בחינת חטא, אח-ט. כי חיבור שלם הוא עשרה, ששכינה שורה בתוכה. והחטא נותר בפרוד ט, ללא הגעה לעשרה, שכינה. והוא בחינת אנחה ששוברת גופו של אדם - כלומר שוברת, אח - נה, לקיחת דבר מאחד, אח-ד. ופרודו לארבע, חצי, וחצי לחצי.

ובחינת שורש קלקול זה הוא אחאב כמ"ש בסנהדרין, אח לשמים, ואב לע"ז. כי שמים בחינת אחדות אש ומים כמ"ש בחגיגה, ואח לשמים מפריד גם במקום האחוה. והיפוכו הוא אחיה השילוני. שילה, של-יה. אחיה, אח-יה. בחינת 'יוד' באיש ו'הה' באשה מחוברים.

וירידה זו מן האחדות לפרוד נקראת שבירה כנ"ל, וכן מוגדרת בלשון רבותינו ירידה ממדרגת אדם למדרגת בהמה, "נמשלו כבהמות נדמו". והכח המאחד בין בהמות הוא המאכל, בחינת אני וחמורי נאכל מאבוס אחד. וכח המאחד בין הבהמות נקרא אחו, מקום מאכלם, מקום מרעה, שהוא מאחם ומחברם. בחינת אח-ו. ו' המחברת, אולם גם מבדלת. משא"כ אצל אדם הוא מדרגת אחד, אח-ד, כנ"ל, קיבוץ כל ד' כנפות הארץ, ומי שמעיקרא נמצא ואוחז חזק בארץ נקרא אזרח, אח רז.

והכח הממוצע בין מדרגת אדם, אחד, כנ"ל, לבין מדרגת בהמה, אחו, כנ"ל, היא מדרגת אחוה. אח-וה. ובדקות סדר המדרגות מתתא לעילא. אחו, אחוה, אחיה, אחד. והוא כביכול גילוי ית"ש, ה' אחד ושמו אחד.

וכאשר החיבור בבחינת אחוה ולא בבחינת אחיה, כנ"ל, הוא נקרא אחור באחור. היפך מדרגת פנים בפנים חיבור של פנימיות עם פנימיות. אחור, אח-ור. וזהו חיבור חיצוני, בערכין, היפך פנים, פנימי, כנ"ל. ובחינת חיבור זו נקראת אחז, אח-ז. ובדקות, יש חיבור מצד האחור, היפך פנים. ויש חבור מצד העקב היפך ראש - פנים. ועל זה נאמר

ז-ר

וכאשר זה במדרגת מקום, זהו בחינת היפך מקום שיש בו חומה, מקום פרוז, פו-רז, אין לו חומה ולכך יושביו מתפזרים יותר למרחוק, כי אין להם חומה המגבילתם. והוא בחינת זורק דבר ממקום למקום, זרק, זר-ק. והיינו שנעתק ממקום למקום בזריקה ולא בדרך המשכה. והבן שהזריקה מהותה פירוד, היפך משיכה, המשכה. והיפוכו אזרח, קבוע ויציב במקומו ואינו מתפזר.

ובשורש השורשים, הוא בחינת כח האחדות שכולל בקרבו את כל הפרטים, והוא בחינת זר-נזר, בחינת כתר, כללות הכל. והוא סוד רז, גימט' אין סוף, כנודע, גימט' אור. וכאשר אור זה מתפשט ונגלה לתתא, נגלה מדרגת כרוז, כ-רז, כרוז עניינו לצרף יחד את השומעים. וכן משזר, מש-זר, חיבור פרטים. ובנפש זהו כח הזוכר, רז-כו, היינו שמצרף הפרטים בזכרוננו. והוא בחינת ארגז, אג-רז, שמצרף הפרטים בתוכו. וזהו סוד ארז, א-רז, הכל ארוז באל"ף, בשורש, ארוז בלבנון ישגה.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אביעזר, אדרגוריא, אדרזדא, אזור, אור, אזרה, אחיעזר, איעזר, אכזר, אליעזר, אלעזר, ארגז, ארזה, ארז, גזר, גזרה, גזרין, גרזים, גרזן, הגזרים, הדדעזר, העזרי, מוזר, מזור, מזכיר, מזכרת, מזרה, מזמור, מזרח, ממזר, מרוז, מרזח, משזר, נאזר, מזרק, נבזראדן, נזיר, נזר, נזריה, עזור, עזרא, עזראל, עזרה, עזרי, עזריאל, עזריה, פזר, עזריהו, עזריקם, פרזון, פרזות, פרזל, פרזלא, פרשז, רגז, רגזה, רגזו, רוזנים, רז, רזא, רזה, תרזה, זכר, אזכרה, זמר, גזרים, אזרח, פרזלא, זהיר, זרא, זרחי, נגרז, איעזרי, גזהר, הזיר, פרזים, פרזי, זורר, כרוז, אבן, העזר, ויעזר, זורח, זכרון, זכריהו, זכרי, זכריה, זמורה, זמיר, זמירה, זמרי, זמרא, זמרה, זמריא, זמרן, זמרת, זעיר, זפרנה, זר, זרבבל, זרד, זרו, זרוע, זרות, זרזיף, זרחיה, זרזיר, זרע, זרענים, זרק, זתר, זרש, חזיר, יזרחיה, יזרעאל, יחזרה, יעזר, ירזמון, לזרות, עזריקם.

זר, לשון פיזור, "זורה לרוח", פזר, פ-זר. וזהו בחינת גזר, ג-זר, חילק לחלקים. וכל חלק נעשה זר לרעהו. וזהו בחינת נבזראדן "רב טבחים", נבזראדן, זר-נבו-אדן. וכולו זרות, רב טבחים, שוחט. ושורש הדבר ביצירת האשה שנלקחה מן הצלע, ונעשה לו זר, ובתיקון נעשית עזר כנגדו, עזר, ע-זר. והיא עזר לזכר, זר-כ. וכח פיזור זה בנפש, נגלה בפרטות אצל פרזי, פי-זר. ופרטות התיקון אצל עזרא הסופר, עא-זר. ואצל כל אלו שיש אותיות ז-ר בקרבם, כגון אליעזר, אלעזר, יעזר, אחיעזר, עזראל, זרחיה, ועוד. והוא בחינת עזר - אור, לשון תוקף וחוזק, היפך הפיזור המחליש. בחינת אזור במותניו. והוא בחינת זרוע עז, זרוע, זר-עו.

וכאשר כח קלקול זה בנפש, נופל למדרגת בעל חי, עיקר כח הקלקול הוא בחזיר, חי-זר, כל חיותו זרות. ושורשו באדם, במזר, מום-זר, כמ"ש רבותינו. והשורש הדק לכך הוא זר לעומת כהן. ובכוחות הנפש נגלה בכעס, רוגז, גו-רז. ועיקר בכעס, חרון "אף", בחינת ניאוף, לשון אף, נ-אף, כמ"ש חז"ל, ונגלה במעשה זמרי בן סלוא, זמרי, זר-מי.

וכאשר זה נגלה בקומת גופו של אדם, זהו בחינת רזה, רז-ה, בחינת זעיר, עי-זר. ונגלה בפרט אצל בעל חי הנקרא זרזיר, ב' פעמים אותיות רז בקרבו. זר-רז-י.

וכאשר זה נגלה במדרגת זמן, זהו זמן הזריחה, זרח, זר-ח, כי בשעת הזריחה קרניה של השמש מתחילות בפיוזור. כי תחלה יוצא רק ניצוץ אחד, בחינת נץ-ניצוץ. ובאור זהו בחינת ניצוץ, ובמים (שמשתלשלים מן האור כנודע, בבחינת אמ"ר), זהו זרזיף, זר-זיף. ובעצים זהו עץ הזמיר, זר-מי. וחלק העץ נקרא זמורה, זר-מוה. וכן זרד, זר-ד. והוא בחינת מזמר, ממ-זר. והגרעניים נקראים זרעונים, רז-עונים. וחלק ממלאכות הפת, זורה, זר-וה, כנ"ל.

ז-ח

ושורש התיקון תחילתו באברהם שנקרא "אורח", אר-זח. וכתוב ביה "מי האיר ממזרח צדק", כמ"ש (ב"ב, טו, ע"א) אמר רב, איתן האורחי זה הוא אברהם, כתיב הכא איתן האורחי, וכתבי התם מי האיר ממזרח צדק. מזרח, רמ-זח, והיינו מרומם ומעלה בחינת זח תחתון לזח עליון. והזריח, ז-ח, עולה גימט' י-ה, עוה"ב נברא ביו"ד, עוה"ז בה"א, והקנה שמים וארץ לקב"ה (עיין נדרים, לב, ע"ב). ואמרו (תנחומא, אחרי מות, יד) אברהם אבינו הקנה לו הקב"ה שמים וארץ. שהעלה אות ה"א לאות יו"ד.

וזהו בחינת חז עליון, לשון חזה, חזיון, ראייה, חכם "הרואה" את הנולד, בשמים רואים את הארץ, כמ"ש (ב"ר, יב, ח) "בהבראם" באברהם, בזכותו נברא שמים וארץ. והיינו מדרגת "חזה". וכנודע, שהש"ס משתמש בלשון "תא שמע", מדרגת און, אולם הזוה"ק משתמש בלשון "תא חזי", ראייה, בבחינת אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: מזבח, חזק, אחז, אחזת, זרח, אחוז, אחיעזר, זבח, חפז, חזה, חזון, חפזון, גחזי, אזרח, זנח, החזיק, חזיר, מזרח, אחזיה, פחז, חזיאל, חזקיה, מזבח, מזיח, זחל, חזאל, חזיז, יחזקאל, יהואחז, מחוז, זח.

אחז, א-חז. הנה מצד הקלוקל עניינו זחה דעתו עליו. ופירושו, עיין שפתי חכמים (האזינו, לב, מד, כ) וז"ל, ומלת זחה פירוש גבה לב וגס הרוח. ועיין רש"י (כתובות, סט, ע"ב ד"ה מר) ודעתו זחה עליו ומעותקה מעליו. ועיין רמב"ן (תצוה, כח, כח) ולא "יזח" החשן, לשון ניתוק. ועיין אבן עזרא (שם) וז"ל, פירושו, מהטעם כנו יסור, ואין לו אח במקרא. ועיין רש"ר הירש (שם) וז"ל, "יזח" משורש זחה, קרוב לזעזע, שהוראתו כהוראת "זוע", לזוז מן המקום. וכאשר זז למעלה, זהו בחינת זחה דעתו עליו. וכאשר זז לצדדים וקבוע שם נקרא זנח, זח-נ. תנועת הזזה זו בלתי מדויקת, נקראת חזיר, חז-יר. והיא בחינת פחז, פ-חז, חפזון, חז-פון. פחז, כמים, מים זוחלים, זחל, זח-ל.

ומצד התיקון אמרו (כתובות, י, ע"ב) מזבח "מזיח" גזירות. מזח, מ-זח. ועיין רש"י (ישעיהו, כג, י) וז"ל, מזח, לשון אזור כמו ולמזח תמיד יחגרה, וכל אזור לשון חזק. חז-ק. בחינת "אחזתיו ולא ארפנו", אחז, א-חז. היינו כח של תוקף וחוזק לאחוז הדבר במקומו בלתי נטות לצדדים וכדו'. וזהו שורש הכפרה, כי החטא, בחינת היפך "קולע את השערה ולא יחטא", היינו נטייה לצדדים. והכפרה קביעות במקומו, "אורח מישר", קו אמצע בלתי נטות לצדדים, כמ"ש המהר"ל. ובדרך רמז, אותיות אחרי ז-ח, ח-ט, שורש של חטא. והוא בחינת חזקיה, חז-קיה, שבקש הקב"ה לעשותו משיח כמ"ש בחלק. והיינו שהוא עצמו בחינת מזיח, מכפר לכל כמזבח. והיפוכו גיחזי, גיי-חז. שכתוב בו (מלכים, ב, ד, כד) ויגש גחזי להדפה. ואמרו (ברכות, ד, ע"ב) אמר ר' יוסי בר' חנינא, שאחזה בהוד יפיה. והיינו מעשה של פחז, הוד יפיה, חזה, חז-ה.

ר-ח

להתחבר. בחר, ב - חר. ותינוק שבורח בחינת אפרוח שפורח והולך מאמו. אפרוח, אפו-רח. ואזי נתהפך מדרגתם מלובן עליון, צחר, צ-חר, לשחור, שו-חר. ונתרחקו יותר מן האם, מרחם האם, רח-ם.

אולם אף שחטאו מ"מ נשאר ריח של קודם החטא, ריח, רח-י. וזה מכח מדת הרחמים, רחם, רח-ם, שלעולם נשאר ריח מן המדרגה שנסתלקה.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אחור, אחיעזר, אחירע, אחר, אחרון, אחשדרפנים, אחשוורוש, אליחרף, ארח, אפרחים, ארחות, אריח, ארתחשסתא, ארתחששתא, אשחור, בחור, בחיר, בחר, חרט, ברח, ברית, גחר, אחשתרנים, החרגל, ירחמאל, זורח, זרחיה, חבור, חבורה, חבר, חברון, חגור, חגורה, חגר, חדר, חובר, חוקר, חור, חורב, חורון, חורי, חורש, חזיר, חטר, חירה, חירום, חירם, חמור, חמר, חמרא, חמרמרו, חמרון, חסר, חפר, חצצרות, חציר, חצור, חצרמות, חקר, חצרות, חצרון, חרב, חרבונה, חרד, חרה, חרול, חרון, חרוץ, חרוצים, חרות, חרטם, חרייונים, חריף, חריש, חרלים, חרם, חרמון, חרמש, חרן, חרס, חרפה, חרץ, חרצבות, חרק, חררים, חרש, חרת, חתר, טרחיהם, יורחיה, יחר, ירה, ירחמאל, יריחו, יצחר, מחירה, מזרח, מחמר, מחסור, מבחר, מרזח, מרחב, מרחק, מרחשת, מחר, נחר, סחר, סחר, סנחריב, נחור, עמיחור, פחר, פרח, פשחור, סרח, צרח, צריח, קרח, רוח, צחר, רוקח, רחב, רחבה, רחביה, רוצח, רחוב, רחום, רחוק, רחיטנו, רחבעם, רחם, רחמים, רחץ, רחק, רחל, ריח, רמה, רצח, רקח, רחש, שחור, שחר, שיחור, שרח, רתח, אחרית, שחרות, אזרח, מסחר, תרח.

חור, חר-ו, היינו מקום מלא ונעשה בו חלל. והוא ע"י תוקף מדת הדין שמחלל ומחסר, חסר, חר-ס. והוא מדתו של יצחק אבינו גבורה, יצחק גימט' ח"ר, בחינת בחור גבור מלחמה, בחור, בו - חר. והוא בחינת רוח, רח-ו.

וסילוק זה הוא סילוק בפנימיות, לשון פנים, והיפוכו אחור, או-חר. כי צד האחור היינו סילוק הארת הפנימיות, ודו"ק. וכאשר נגלה האחור בפנים זהו בחינת חרון אף, חר-ון. בחינת רתח, רח-ת. ונגלה בנקב, בחור, שבחוטם. וע"ז הקרוב נעשה רחוק, רח-וק. וכאשר נעשה ריחוק וסילוק גמור, זהו בחינת חרם, חר-ם. ובמהלכי זמן מתהפך אותיות חרם לאותיות מחר, כי נדחה מהיום - הוה, לעתיד - מחר. ובתיקון מתהפך לחמר, חמורו של אברהם אבינו, כדלהלן.

ובדקות, במדרגת מקום זהו חרב, בונה עולמות ומחריבן. חר-ב. ובמדרגת זמן זהו מחר, כנ"ל. ובמדרגת נפש זהו חרון אף כנ"ל. וכאשר נגלה בפועל אצל קין, ויחר לקין מאוד, נעשה קם על הכל אחי ורצחו, רצח, רח-צ. והמשיך כח זה בתרח, תח-ר, ובכנו נחור, נו-חר. ונתקן ע"י אברהם הנקרא איתן האזרחי, אזרח, אז-רח. בחינת מזרח, מז-רח. ובפרטות אצל יצחק גימט' ר"ח, כנ"ל. ונתקן במקום קבורתם של האבות והאמהות, חברון, חר-בון. וביתר נתקן אצל רחל, רח-ל. ובפרט בבשורת בנה. עוד יוסף חי, ע"י סרח בת אשר, סרח, ס-רח. שנתקן החלל שסברו שמת ונעשה חלל.

ושלמות תיקון חלל זה במ"ת בלוחות שהיו חלולים. והיה הכתב חרות על הלוחות, חרות, חר-ות. וניתנה התורה בחורב, חר-בו. אולם "עלובה כלה שזינתה תוך חופתה", חטא העגל, בחינת חרפה, חר-פה. ונפל התיקון ועשו העגל, כמ"ש (שמות, לב, ד) ויקח מידם ויצר אתו בחרט, חר-ט. ואמרו במדרש, ויסעו מהר ה', שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים, כתינוק הבורח מבית הספר. ברח, ב-רח. וזו בחירה לברת, היפך בחירה

מדור קבלה

בלבביפדיה קבלה
אזרח
מילון ערכים בקבלה
אזרח

בלבביפדיה קבלה

אורח

אור א"ס

אורח, א-זרח. אלופו של עולם זורח ומאיר, אור אין סוף. ולעומתו גר (ר"ת ג' ראשונים). אולם אף גר נכלל בישראל, ומאיר בו אור א"ס, כמ"ש (סוכה, כז, ע"ב) ור"א, האי "כל" האורח מאי עביד ליה, מיבעי ליה לגר שנתגייר וכו'. ועיין כתבי רמ"מ משקלוב (ביאורי הזהר, דף קנח) ובהן סוד ה' מיני גרים של סוד אורח (היינו ששורש הגרים באורח) ר"ת, אימים, זוזים, רפאים, חרי (עיין בראשית, יד), אבל עמלקי לא אמר, רק שדה העמלקי (שם), ונגדן היו אצל אברהם (הנקרא איתן האורח, עיין ערך קטן חסד) ה' מיני גרים, ענר, אשכול, ממרא, אליעזר, הגר המצרית. ועיין עוד בדבריו (דרושים על סדר ההשתלשלות, דף רפו. וביאור משנת חסידים, דף קנט).

ועיין כלבו (סימן קמז) גר צדק שנתגייר מפני "יחודו של הקב"ה", ולפיכך משלו כאורח, האורח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם (במדבר, טו, כג), ומהו כאורח, אמר הקב"ה חביב עלי זה כאברהם, דכתיב (ישעיה, מא, ב) מי העיר ממזרח צדק.

צמצום

אורח, א-זרח (עיין מאור ושמש, ויקרא, עקב, ועוד. ואור המאיר, בראשית). והזריחה באה בצמצום הגמור, עלות השחר, חושך גמור. ובספר השורשים לרד"ק כתב אורח בערך זרח, ודו"ק. ונאמר בחינת צל, הסתרת הזריחה, במועדים פסח וסוכות. בפסח אוכלים אותו צלי, צל-י. ובסוכות יושבים ב"צל" דמהימנותא, בחינת צל. שורש צמצום האור, ודו"ק.

קו

כל הבריאה נטועה באור א"ס ע"י הקו. ועיין מצודות ציון (תהלים, לו, לה) אורח - ענין אילן הנטוע מזמן רב, והוא שאול מלשון כגר כאורח (ויקרא, כד), אשר יאמר על תושב הארץ. וזהו אורח, אור-זרח. אור א"ס זורח ע"י הקו. ועיין ליקוטי אמרים (אות י') היהודי בכל מקום נקרא אורח ואינו גר ואכסנאי, כי יש לו קרוב והוא השי"ת.

ועוד. קו גימט' דבק. ועיין מצודות ציון (מלכים, א, ז, לו) כמעד - ענין חיבור ודיבוק, כמו ומתערה כאורח רענן.

עיגולים

סביב. ועיין מלבי"ם (ישעיה, יט, ו) ומתערה כאורח רענן, התפשטות השורשים והסתובבותם "סביב". ועוד. עיין שפת אמת (על עץ חיים, שער לה, פ"ז) ודע כי עגל הוא בגימט' ק"ג, ס"ג עם יו"ד אותיות שהם ע"ג, והיא בעצמה מספרה וכו', ועם ד' אותיות יעלה הכל ק"ג כמנין עגל (עכ"ל העץ חיים). נלע"ד דר"ל בזה וכו' דבשער השמות פ"ז כתב רז"ל, ואמנם הת"ת הנקרא ז"א, בימי החול דעת חיצון שלו הוא שם ב"ן, והפנימי הוא שם ס"ג וכו', יע"ש. ונודע מכמה מקומות שהיסוד נקרא משכיל לאיתן האורח (עיין ערך קטן אבא) להיותו עולה עד הדעת להמשיך טיפת הזיווג ממנו, ועיין בשער השבירה פ"ג, לכן עג"ל שהוא בגימט' ס"ג וכו' בו ירמוז סוד היסוד המזדווג במלכות התחתונה רחל וממשיך טיפת הזיווג מן הדעת שבו שם ס"ג.

ועוד. אורח לשון זורח, "גלוי". עיגול, גלוי-ע. כי הקו גנוז בתוך העיגול, ולכך הקו נעלם והעיגול גלוי. ובעומק, קו - השגחה פרטית, נעלמת יותר. עיגול - השגחה כללית, גלויה יותר. עיין ספר השורשים, ערך זרח.

ישר

עיין כתבי רמ"מ משקלוב (ליקוטים דף שנה, ד"ה וזהו בגדי שש) רא"ש תו"ך וסו"ף, מש"ה שלמ"ה משי"ח, עשויים באמת וישר, והמשכילין יבינו מאיתן האורח עד הים המערבי, בקו הישר, עיי"ש

שערות

שערות בחינת שגגה, מותרי המוח. ודו"ק היטב. כי כל שגגה נובע מ"השערה". וכתוב (במדבר, טו, כט) האורח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה.

אז

עיין מגלה עמוקות (וישב) תעיין באותיות שדה, כזה, שי"ן דל"ת ה"א, הרי הנעלם י-נ-ל-ת-א (אותיות לאיתן) סימן משכיל לאיתן האורח, שהוא בגימט' אנכי - שמע, ר"ל בתורה שמתחלת אנכי, ובשמע, ומבטלין שדה של סט"א (עשו איש שדה).

ועוד. אורח, אז-רח. עיין ערך קטן גבורה. שורש יצחק באזן כנודע.

חוטם

כתיב (במדבר, טו, יג) כל האזרח יעשה ככה את אלה להקריב אשה ריח ניחח לה'. אזרח, אזרח, לשון ריח.

פה

דיבור. וכתוב (ויקרא, כד, טז) ונקב שם ה' מות יומת רגם ירגמו בו כל העדה כגר כאזרח בנקבו שם יומת. ועיין מגלה עמוקות (שם) ר"ל הוצא את המקלל מחוץ למחנה שהוא אינו בכלל מחנות ישראל, אע"פ שהוא גר, ניצוצו מן מצרי הוא, אבל מכאן ואילך גר ואזרח דין אחד להם, גר ממש אזרח.

ועיין אור המאיר (ויחי) מי הוא המשכיל לדיבור, האזרחי, היינו מדת האהבה מדתו של אברהם הנקרא אזרח (כ"ב, טו, ע"א) מכאן נולד אצל המשכיל להוציא דיבור, וכו', ולכך ר"ת משכיל לאיתן האזרחי, מל"ה. עיי"ש פרשת פנחס. ועיין בן ביתי (תהלים, פט, א) משכיל לאיתן האזרחי, ר"ת שם מל"ה מע"ב שמות. וכן על פי הוי"ה, גימט' אזרח.

עינים - שבירה

מיתה, באדם ובבהמה, בהמה גימט' ב"ן כנודע, שבו היה השבירה. וכתוב (ויקרא, יז, טו) וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר.

ועוד. כתיב (תהלים, לז, לה) ראיתי רשע עריץ ומתערה כאזרח רענן. ובדרך רמז, כתיב (איוב, כז, יג) זה חלק אדם רשע, ר"ת אזרח. וכן "חרבו" בגימט' אזרח. ועוד "עוד נגע אחד" גימט' אזרח.

ועוד. אזרח בגימט' ראיה.

עתיק

סוד הדילוג, היפך אריך תהליך ארוך. וכתוב (שמות, יב, מח) וכי יגור אתך גר (גר, נעתק מעכו"ם לישראל) ועשה פסח לה', המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו והיה כאזרח הארץ. פסח - דילוג כנודע. וכן כתיב גבי ימי הפסח (שם, שם, יט) כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ. וכן כתיב (במדבר, ט, יד) וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה' כחקת הפסח וכמשפטו כן יעשה חקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ. פסח הוא להוי"ה, גימט' אזרח. וכן היום הזה הוציא הוי"ה (בא, יב, נא).

ויים אחרון של פסח, קרי"ס. ואמרו (זוה"ק, ח"ב, קע, ע"ב) לאיתנו, כתיב הכא לאיתנו, וכתוב התם (תהלים, פט, א) משכיל לאיתן האזרחי, ועל דא לפנות בקר, בההוא זמנא דא קדים אברהם למעבד רעותא דמאריה, כדין אתקרקע ימא.

אריך

עיין עבודת ישראל (סוכות) האזרח בגימט' ארך, עיי"ש. ועיין צמח צדיק (לשמחת בית השואבה) גימט' רוי"ה, עיי"ש.

ועוד. אורך, אור-ך. והיא בחינת ארון, אור-ן. כ - כתר. נו"ן, נו"ן שערי בינה, ששער הנו"ן בחינת כתר כנודע, סוד נתיב לא ידעו עיט, חיבור חו"ב, כנודע. וכתוב (יהושע, ח, לג) וכל ישראל וזקניו ושטרים ושפטיו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נשאי ארון ברית ה' כגר וכאזרח. ועיין מגלה עמוקות (ואתחנן, אופן קו) וזה נרמז במלת ז"א, נוטריקון נתיב אהיה, שהוא סוד נתיב לא ידעו עיט, ר"ל אברהם נקרא עיט, אע"פ שזכה לא", ונקרא איתן, ואיתא בזוהר משפטים (ק, ע"ב) שאותו נתיב של אהיה בסוד ואהיה אצלו אמון, נקרא איתן, שכן אברהם נקרא עיט, כמ"ש רש"י (ישעיה, מז, מא) על פסוק קורא ממזרח עיט שהוא אברהם. ועיין כתבי רמ"מ משקלוב (ביאור זוהר, דף קמב) וסוד האזרחי, הוא הסוד המתגלה ברל"א שערים, גימט' האזרחי, והם פנים ואחור, זו"ן, גימט' נתיב, ואחד הנעלם השער הנ' הכולל הכל הוא איתן, הכולל תס"א שערים מסוד האזרחי, עיי"ש.

אבא

ממנו נמשך הטיפה מן המוח לבן. ועיין שער הכוונות (דרושי חג הסוכות, דרוש ה) ולפי שיוסף סליק בחיבו לעילא עד המוח ויורד למטה בסוד בנימין, כנזכר בפרשת פקודי בהיכלות וגם בפרשת שלח לך וגם בפרשת משפטים, בענין ההוא סבא בפסוק משכיל לאיתן האזרחי, וסליק עד מוחא להמשיך משם טיפת הזרע, ולכן הלולב גבוה מכל שאר המינין (ועיין עץ חיים שער שבירת הכלים, פ"ג, ושער ההקדמות, כה, ע"ב. ושער הפסוקים). וספר הליקוטים (וזאת הברכה, ד"ה ואמר כלביא). ופע"ח (שער הלולב, פ"ב). ומחברת הקודש (שער השבת, דרושים ובורא את הכל, ושער הלולב וד' מינין). ועיין עץ הדעת טוב (וישב) יוסף, יסוד, עלה בדעת המכריע בין אבא ואמא, בסוד משכיל לאיתן האזרחי, הנזכר בסבא דמשפטים, ואז נקרא "היוסף", בסוד עדות אותיות דעות, וז"ש עדות ביהוסף שמו, וכו' נרמז שם י"ה.

אמא

סוכה סוד אמא, כנודע מאוד. וכתוב (ויקרא, כג, מב) בסכת תשבוע שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסכת. ובזוה"ק (ח"ג, קג, ע"א) כל מאן דאיהו משרשא וגזעא קדישא דישאל, ישבו בסוכות תחות צלא דמהימנותא וכו'. ועיין אור לשמים (וזאת הברכה)

ועוד. סוד האין. ועיין רש"ר הירש (בא, יב, מח) "זרח" - להפיץ ממעמקים, מכאן "זריחת" השמש, ו"מזרח" המקום שממנו מפיצה השמש את קרניה ממעמקים - מקום הנץ החמה. "אזורח": יישות הנמצאת באותו מקום בו עלתה מחשבת ה"אין" אל ה"יש".

חכמה

אמרו (ב"ר, יט, ה) "ונחמד העץ להשכיל", מכאן שמוסיף חכמה, היך מה דאת אמר (תהלים, פט, א) "משכיל" לאיתן האזורח. ועיין ויק"ר (לה, ז) ואין משכיל אלא רוח"ק (בחינת חכמה מאין תמצא) כד"א משכיל לאיתן האזורח. וכן הוא שם (במדבר, רבה, יד, ה), ועוד מקומות. וכתוב (מלכים, א, ה, יא) ויחכם מכל האדם, מאיתן האזורח (שהוא אברהם, כמ"ש חז"ל). ועיין זוה"ק (ח"ב, קי, ע"א). ועיין פרדס (שער כג, פ"ג, ערך משכיל) ויש משכיל דהיינו משכיל לאיתן האזורח והיא בבינה המתעלה למעלה במח ומתדבק בחכמה, ומפרש ומתרגם לאזורח ' שהוא אברהם המאיר מן העולם העליון בכח חכמה. ועיין עוד ליקוטי תורה (חב"ד, ראה) אזורח, בחינת עלו במחשבה, וכו', יו"ד של שם, עי"ש.

בינה

יין. והוא נסכים. ואמרו (זבחים, מה, ע"א) ת"ר, אזורח, אזורח מביא נסכים ואין העכ"ום מביא נסכים. ועי"ש (צא, ע"ב. ומנחות קד, ע"א). ואמרו (מנחות, קז, ע"א) ת"ר, אזורח, מלמד שמתנדבין יין, וכמה, שלשה לוגין. ועיין אמרי אמת (מוציא יוה"כ, ד"ה כתיב לך אכול) בשם הפנים יפות, אבד מביא את זבחיו היום ונסכין מכאן ועד עשרה ימים, אלו עשי"ת, שכולם סוד בינה, כנודע. ועיין דן ידן (מאמרו) ומיתת האזורח מוכיח והוא בשורה טובה וכו', פירש מיתת אברהם הנקרא איתן האזורח שמת בטבת כנודע מספרי המקובלים, בסוד תקבר בשיבה טובה, ר"ת למפרע טבת, והוא הבשורה הטובה וכו', והוא המבטל קליפה כנגדה וכו', ר"ל יש בקליפה ג"כ נקראת טבת בסוד (ובת טבת) הכתוב בספר דניאל, והיא באה מצינור השמאלי שבבינה שדינן מתערין מינה כנודע, ושם נקודת צירי, עי"ש.

דעת

דעת דקלקול, זנות. וכתוב (ויקרא, יח, כו) ולא תעשו מכל התועבות האלה האזורח והגר. ודעת דתיקון - דעת - עתד, שורש של עתיד. ועיין ליקוטי תורה חב"ד (דרושים לשמ"ע, ועוד) כל האזורח בישראל ישבו בסוכות, דהיינו מה שאני עתיד להזריח בתוך ישראל ובפנימיותם לעת"ל, עכשיו ישבו בסוכות, שמתגלה עליהם בבחינת סוכה ומקיף.

"כל", פירוש הכולל הכל, רומז לאור המקיף, האזורח - שזורח לכל, ישבו בסוכות - שזוכה להמשיך הארה וקדושה מאור המקיף. ועיין דגל מחנה אפרים (אמור, ד"ה כל). ומחשבת חרוץ (אות יב). ועיין עוד ליקוטי תורה (חב"ד, דרושים לשמ"ע).

ז"א

עיין רמ"ז (זוהר, ויקרא, אות תסד, הגהות) אזורח גימט' רי"ו, ה"ס שם ע"ב דויסע ויבא ויט, שהם טיפת החסדים (וגבורות), ונזכר בכמה מקומות, ומשם נשמות ישראל, ולכך לא נקלטו הערב רב תחת העננים. ועיין מגיד מישרים (תרומה) דבהאי נדבה יהיו בני האזורחים גבאים ולא מערב רב. ועיין שפת אמת (סוכות, תרס"ד) בסוכות נבדלין בני מן האומות ע"י מצות סוכה שהיא דירה מיוחדת לכל האזורח בישראל וכו'. ולכך דוקא בחג מקריבין ע' פרים מול ע' אומות, לומר דכל מה שבני נבדלין לעצמם מזככין ג"כ כל העולם.

נוק'

בנוקב את השם כתוב האזורח. נוקב מלשון נוק'. ועיין ערבי נחל (ר"ה שחל בשבת). (עיין ערך קטן פה). ועוד. אמרו (סוכה, כח, ע"א) דת"ר, אזורח זה אזורח, האזורח להוציא את הנשים וכו'. אמר מר, האזורח להוציא את הנשים, למימרא דאזורח בין נשי בין גברי משמע, והתניא האזורח לרבות את הנשים האזורחיות שחייבות בעיניו, אלמא אזורח גברי משמע, וכו', עי"ש. ועיין ספר הפליאה (ד"ה ונקראים מצות עשה, וד"ה זה ספר תולדות אדם). ועיין ספר הקנה (ד"ה ענין יום הכיפורים, וד"ה סוד הסוכה). ועיין עבודת ישראל (סוכות, ד"ה בפרשת אמור) אזורח, אז-רח. כי אז מספרו ח' הרומז לח' אותיות הוי"ה ואדנ"י ששם נרמזים על עלמין דדוכרא ונוק' וכו', והכי פרושא דקרא, אזורח, פירושו דוכרא ונוק', ישבו בסוכות, וא"כ גם נשים חייבות, להכי כתב האזורח דהאי שמספרו רכ"א - ארך, להורות שסוכת אר"ך מגין עלינו מעלמא אריכא, וממילא נשים פטורות כיוון שאין להם שם עליה.

כתר

כתר - כרת. וכתוב (שמות, יב, יט) כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזורח הארץ. ועיין של"ה (מסכת תמיד, נר מצוה, צה, סימן פט), משכיל לאיתן האזורח וגו', בזה המזמור רומזים לספירת הכתר. ובסוד הכתר, יוה"כ. כתיב בה (ויקרא, טז, כט) בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו האזורח והגר בתוכם.

ועוד. חסד, יד הגדולה. גבורה, יד החזקה. ת"ת, יד רמה, כנווד. וכתוב (במדבר, טו, ל) והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר וגו'.

ועוד. יעקב. "ויחי יעקב" גימט' אורח. ועיין ליקוטי אמרים (אות י') וביעקב אגלאי למפרע (בסוד יעקב אשר פדה את אברהם) שגם אברהם נקרא אזרחי ויצא מכלל גרים. אולם יעויין בדבריו (דברי סופרים, אות לו) ואברהם אבינו ע"ה עדיין נקרא תחילה לגרים (חגיגה, ג, ע"א), רק משזכה להוליד יצחק הנימול לשמונה, זכה לשם איתן האזרחי, להיות כאזרח בישראל. ובעומק יש אזרח במדרגת יצחק (עיין ערך קטן גבורה), ולזה זכה ביום השמיני של יצחק, אז-רח. אז-ח, מילה. רח - יצחק. ואח"כ זכה למדרגה עליונה יותר של אזרח, שהוא בחינת תורה אחת יהיה לאזרח ולגר. וזה מכח יעקב שהוא בחינת תורה. ויעויין עוד בדבריו במחשבת חרוץ (אות יט) שכח אזרח הובר בגלות מצרים שהיו גרים, עיי"ש. ואז הובר אזרח במדרגת מלכות. עיין ערך קטן מלכות. ועיין עוד בדבריו בפוקד עקרים (אות ד) נקרא איתן האזרחי, להיות אזרח בישראל, ותיקן ג"כ הילדות כאילו נולד בקדושה. וזה תיקון עצמו, שהוא ההתחלה. ועיין עוד בדבריו בריסיס לילה (אותיות לד, לד, מד, מז). ועוד.

נצח

חג"ת - שורשים. נו"ה - ענפים. וצורתם כצורת ענף. וכתוב (תהלים, לו, לה) ראיתי רשע עריץ ומתערה כאזרח רענן. ועיין אבן עזרא (שם) וטעם אזרח, כאילו בעל ענפים רבים, וכמוהו מי שיש לו משפחה רבה, והפך זה הגר, כי הוא כמו גרגיר נכרת מהעץ.

ועוד. נצח ישראל לא ישקר. ועיין אמרי אמת (ימים ראשונים של סוכות) כל האזרח, זה אברהם, איתן האזרחי, שהבטיחו הקב"ה שנפש יהודית לא תאבד ולא תשתקע.

הוד

נו"ה, רגלין. ועיין מושב זקנים (ויקרא, כג, מב) כל האזרח, פירוש כל אשר הוא כאזרח רענן בביתו, להוציא מפורשי ימים והולכי דרכים. וכתב הריטב"א (סוכה, כא, ע"ב) שהולכי דרכים פטורים מן הסוכה ילפינן מאזרח, מי שהוא כאזרח רענן, פרט לאלו, כ"כ שם בשם הרמב"ן. ועיין צל"ח שם. ועיין רמב"ן (אמור, כג, מב). ועיין לבוש (תר"מ) שאף מצטער פטור מן הסוכה, מפני שאינו יושב כאזרח רענן שליו שקט ושאנן. ובדרך רמז, "אלה מסעי", בגימט' אורח, ועוד. חגורה, במקום נו"ה. חגורה, גימט' אורח, ודו"ק.

ולכך המצוה למען "ידעו", ודו"ק. ובדרך רמז, "לא ידענו מה" (כי תשא, לב, א) גימט' אורח.

חסד

עיין צמח צדיק (סוכות, ד"ה וסוכת הוא בט"ו) האזרח, ר"ל ה' פעמים אזרח, גימט' אלף פ', כמנין ט"ו פעמים חסד, שהט"ו ימים מן ר"ה עד סוכות הם נעשים כולם חסד ע"י ישיבת סוכה. ועוד. אזרח, ר"ת זה חסדך את רעך (שמואל, א, טז, יז). וכן זכרו את רוב חסדיך (תהלים, קו, ז).

ועוד. אהבה. וכתוב (ויקרא, יט, לד) כאזרח מכס יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך.

ועוד. אברהם. ונקרא איתן האזרחי כמ"ש (ב"ב, טז, ע"א). וכתוב (תהלים, פט, א) משכיל לאיתן האזרחי, "חסדי" ה' עולם אשירה וגו'. ועיין זוה"ק (בראשית, רל, ב) פתח ר"י ואמר, משכיל לאיתן האזרחי, האי תושבחתא אברהם אבינו אמרה, בשעתא דאשתדל בפולחנא דקב"ה, ועביד חסד עם בני עלמא, וכו'.

ועוד. ימין. ועיין רש"י (סוכה, כח, ע"א) כתיב האזרח - "מיומן" שבאזרחים. והיינו שהאיש ימין שבאזרח (וזהו לשון מיומן) והנשים שמאל שבאזרח. על ימינו, גימט' אורח. ועיין זוה"ק (ח"א, רל, ע"ב. ח"ב, קי, ע"א). ועיין ספר המפואר (דרוש על בהעלותך).

ובסליחות מטבע הלשון, עשה למען אזרח תמימך. ועיין משנת חסידים (מסכת הסליחות, פ"ו). ועיין כתבי הרמ"ע מפאנו (מאמר מאה קשיטה, סימן פד) נטית ימינך תבלעמו ארץ, ר"ת "איתן" האזרחי, זה אברהם ימין האצילות, חסד תחתון מחסד עליון.

גבורה

לוי. ומבני לוי המשווררים היה הימן האזרחי, כמ"ש (תהלים, פח, א). אזרח, גימט' גבורה, יראה, אזרח, אז-רח. מידת יצחק שמינית, אז. ויצחק עולה ר"ת. ועיין דגל מחנה אפרים (אמור, ד"ה או) כל האזרח, גימט' גבורה, ר"ו, וזה ה-אזרח, שהם ה' גבורות מנצפ"ך כידוע. והיינו כל מי שיכול להמתיק גבורות הנ"ל, אז ישבו בסוכות שהיא כולה חסדים ושורה עליו החסדים. ועיי"ש (כי תבא, ד"ה עוד). ועיין מאור ושמש (סוכות, ד"ה בסוכות תשבו). ועיין צמח צדיק (סוכות, ד"ה בסוכות תשבו). ושפת אמת (ליקוטים לסוכה, ד"ה כל האזרח). ואוצר החיים (שמיני, ד"ה ודע אחי). ובדרך רמז, "אלהים עמך", גימט' אורח. וכן "ידין הוי"ה עמו".

תפארת

תורה. וכתוב (שמות, יב, מט) תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם.

ועוד. משפט. וכתוב (ויקרא, כד, כב) משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח יהיה.

עולים ששים רבוא שבתות, כמספר בני", שכל אחד מישראל שהוא אורח, נשמתו אצולה משבת אחת. ועיין שפת אמת (סוכות, תרנ"ד-תרנ"ו ד"ה כתיב) ועיקר הסוכה הוא תיקון הנשמות, כדכתיב כל האורח בישראל, ואז"ל כל ישראל ראוי לישב בסוכה אחת, כי הנשמות קרובים (סוכה - אמא - נשמה), ולולב ומיניו הוא תיקון הגופות.

חיה

מקור החיות בשורשים, ומתפשטים לענפים. ועיין מלבי"ם (ויקרא, טז, כט) כאזרח רענן - העץ הלח והרטוב שהוא מגולה ונראה ביופיו ולחלחותו. כן הוא לשון הרד"ק (תהלים, לו, לה). ועיין בדבריו בספר השרשים (ערך זרח).

ועיין שומר אמונים קדמון (ויכוח ראשון) כי בהשפיע האי"ס אל כתר א"ק, יורד השפע ממנו אל השרשים, שהם שאר ספירות א"ק, ואל הענפים שהם ספירות עולם האצילות. וכמו השקאת האילן, שאין משקין הענפים אלא מכח לחות השרשים ומתערים כאזרח רענן הענפים. ועיין מחברת מנחם (ערך אורח) פתרונו כאזרח רענן מתלחלח ומצמח כאשל הנשרש.

יחידה

אמרו (סוכה, כז, ע"ב) יוצא אדם ידי חובתו בסוכתו של חבירו, דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסכת, מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה "אחת". והוא בסוד יחידה, שכולם אחד. אולם בפועל עדיין לא מאיר אור היחידה, ולכך פירש"י שם, שישבו בה זה אחר זה. אולם יעויין ביונת אלם (ח"ד, פ"ז) שהוא סוד מעט המחזיק את המרובה, עיי"ש בפנים אחרות.

ועוד. "איתן". ואברהם נקרא "איתן האזרחי", כל העולם מעבר אחד ואברהם מעבר השני, יחיד. ועיין זוה"ק (בראשית, רל, ב) משכיל לאיתן האזרחי, האי תושבחתא אברהם אבינו אמרה וכו', ואיתן אקרי בגין דאתקף בתקיפו ביה בקב"ה. ועוד אמרו (שם, שמות, קי, ע"א) משכיל לאיתן האזרחי, ודא איהו אברהם סבא, ואקרי איתן, וכו'. ועיין ליקוטי אמרים (אות ו).

ועוד. עיין אמרי אמת (ימים ראשונים של סוכות, ש"ק) כל האזרח הכוונה לנקודה הפנימית (שהיא הזוהרת, א-זרח) שישנה בכל אחד מישראל, שלאחר ר"ה ויוה"כ שהנקודה נעשית נקיה (גילוי היחידה) צריכים להשגיח שתשאר כן בקביעות, וזהו ישבו בסוכות. ועיין דובר צדק (ע"פ, אות ג'). ועיין ליקוטי תורה (חב"ד, דרושים לסוכות, ד"ה ביום השמיני, ג').

יסוד

כתיב (שמות, יב, מח) וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו והיה כאזרח הארץ, וכל ערל לא יאכל בו. ובתוספתא למדו, האזרח, לחייב טומטום שביציו מבחוץ.

ועוד. משכיל לאיתן האזרחי. יסוד נקרא משכיל, כמ"ש בעץ חיים (שער השבירה, פ"ג) היסוד נקרא משכיל לאיתן האזרחי כמ"ש בזוהר וכו', עיי"ש. וכן נקרא איתן, בסוד ותשב באיתן קשתו (עיין שם שער הנקודים, פ"ג). ועיין מקדש מלך (סבא דמשפטים, קי, ע"א). וכתבי, יש צדיק אובד בצדקו ורשע מתערה כאזרח רענן.

ועיין נועם אלימלך (שלה) יש צדיק אשר כבר תימן את מעשיו והוא זך וצלול ונקרא בשם אורח, ע"ש שנתיישן בצדקו. ועיין ליקוטי הלכות (יו"ד, הלכות שילוח הקן, ה"ד). ויערות דבש (ח"א, ד"ו).

מלכות

סוד ארץ. וכתבי (יחזקאל, מז, כב) וחלקתם את הארץ הזאת לכם לשבטי ישראל, והיה אשר תפלו אותה בנחלה לכם ולהגרים הגרים בתוכם אשר הולדו בנים בתוכם והיו לכם כאזרח בבני ישראל. ואמרו (עירובין, ט, ע"א) יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. ופירש"י, יציבא - אורח. ועיין מלבי"ם (תהלים, לו, לה) אורח העץ הנשרש במקום שנטבע שם בתחילתו, ומזה אורח הארץ על התושב. ועיין ליקוטי אמרים (אות י') ולכן נקרא האזרחי, שהוא אורח הארץ באמת. ועוד. בדרך רמז, אדנינו המלך, גימט' אורח.

נפש

כתיב (שמות, יב, יט) כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ.

רוח

אזרח מלשון א-זרח. תחלה אחד, ואח"כ זרח, מלשון זורה לרוח. בטבע החמה שבשעה שזורחת, זורקת קרני אורה לצדדים. עיין ערך קטן כתר. ברוח, גימט' אורח.

ועוד. אמרו (תנחומא, עקב, ו) שכל דא "רוח" הקודש, שנאמר משכיל לאיתן האזרחי. ועיין במדבר רבה (טו, מה) שכל את ידיו, כי מנשה הבכור, השכילו ידיו לרוה"ק, כד"א משכיל לאיתן האזרחי. ועיין ויק"ר (לה, ז).

נשמה

עיין של"ה (הגהות למסכת שבת, יג) מצאתי כתוב במגילת סתרים, אם תחשב כל השבתות של השמטה,

מילון ערכים בקבלה

אזרח

נקרא איתן, שבחסדו מקיים כל העולמות, ומשכיל הוא יסוד, ויש התחברות גדול ביניהם, לפי שיסוד כולל כל ה' חסדים ביחד, וביסוד נאמר בו משכיל על דבר ימצא טוב, שהוא חושב על המלכות לעולם איזה מחשבות כדי להוציאה מן הגלות, ומחשבתו אינה מועלת אא"כ נתחזק בו החסד בכח גדול, בסוד כללות החסדים כמ"ש, וזהו משכיל לאיתן האזרחי, החסד שצריך להתחזק בכח גדול בסוף הגלות, עכ"ל. ועיין באריז"ל במקורות שהובאו לעיל.

והארה זו של ה"ח של אברהם, מכוחה נעשה לו ה' גרים, כמ"ש רמ"מ משקלוב (ביאור משנת חסידים, דף קנט) וז"ל, והם סוד ה' מיני גרים, ענר אשכול ממרא אליעזר הגר, הם נדבקו באברהם והבינו על בוריו, ולקח ארץ כנען עי"ז ונעשה אזרח בישראל, עכ"ל. וזהו הארת החסדים בגבורות, והבן. וכח זה גנוז באזרח אותיות אזר-ח, בחינת אוזר ישראל בגבורה, ודו"ק.

ושורשו של אזרח, ברל"א שערים פנים ואחור, כמ"ש רמ"מ משקלוב (ביאור הזוהר, דף קמב) וז"ל, וסוד האזרחי, הוא הסוד אשר מתגלה ברל"א שערים, גימט' האזרחי, עכ"ל, עיי"ש.

אזרח זה אברהם, שמידתו אהבה - חסד. עיין זוה"ק (ח"ב, קי, ע"א: ח"א, ע"ב: ח"ב, קע, ע"ב). וכתב במשנת חסידים (מסכת הסליחות, פ"ו) וז"ל, עשה למען אזרח, יכוין חסד, נעקד גבורה וכו', עכ"ל. וחסד גימט' ע"ב. וכתב ברמ"ז (ויקרא) וז"ל, אזרח, גימט' רי"ו, ה"ס שם ע"ב דויסע ויבא ויט, שהם טיפת החסדים, עכ"ל, עיי"ש.

ולפ"ז מובן מה שדרשו (סוכה, כח, ע"א) האזרח, להוציא את הנשים. והיינו מדרגת חסדים - זכר, ולכן נקבה בחינת גבורה, פטורה. ודרך רמז, אזרחי, גימט' זכר. והאזרחי, גימט' רל"ב, סוד ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, כנודע, כללות כל המדרגות.

ושורש החסד בחכמה, קו ימין. וכתב בפרדס רימונים (שער כג, פרק יג, עריך משכיל) וז"ל, אזרחי, אזרח-י, שהוא אברהם המאיר מן העולם העליון בכח החכמה, עכ"ל. ועיין שם מהו משכיל לאיתן האזרחי, ובענין זה עיין עוד בעץ חיים (שער ט, פ"ג, מ"ה), ושער הכוונות (דרושי חג הסוכות, דרוש ה), וספר הליקוטים (וזאת הברכה, ד"ה ואמר כלביא).

וחסד דאריך, הוא יומין דאזיל בכולהו כנודע, והוא שורש כל הו"ק. וכתב בשל"ה (הגהות למסכת שבת, יג) וז"ל, מצאתי כתוב במגילת סתרים, אם תחשוב כל השבותות של השמטה, עולים ס' רבוא שבתות כמספר בני ישראל, שכל אחד מישראל שהוא אזרחי, נשמתו אצולה משבת אחת, וכן המדות, כל אחד כלולה מ', והי' כל אחת כלולה מ', עד שיעלו ס' רבוא, עכ"ל. וא"כ, אזרח, זורח בכל הו"ק, והבן.

וזהו סוד ה' חסדים שמתפשטים ויורדים עד ליסוד כנודע. וכמ"ש הרמח"ל (כתובים, תהלים, אות ו') וז"ל, משכיל לאיתן האזרחי (פט, א), אברהם

מדור ארמית

מילון ערכים בארמית
אזרח - יציבא

מילון ערכים ארמית

אזרח – יציבא

היטב היטב בארעא. אולם גר שאין לו יציבות ומקפץ ומתגלגל ממקום למקום, קרוב יותר למעלה, מצד העדר מקום קבוע עבורו. אולם בשורש העליון יותר, שורש הגרים, סוד משיח, ולכן שורשו גבוה ועליון, ודו"ק היטב.

ובעומק, לשון אזרח, שנכלל בתוכו גר שחייב בסוכה, והיינו שיש אזרח שלא כלול בתוכו גר, וזהו פשוטו של מקרא, אולם אחרי שנתרבה הגר, מעתה אף הגר כלול באזרח, ודו"ק. ומצד כך יש אזרח כפשוטו, שמשורש ויציב בארעא, ומצד כך גר אינו אזרח, אולם יש אזרח שמושורש לעילא, ובו כלול הגר, וכמ"ש הרמ"ז (ויקרא) וז"ל, כל האזרח וגו' - פירוש, אותם שהם מושרשים "למעלה", ישבו בסוכות אחרות, שהם רזא דמהימנותא, וז"ש ומזרעא ושורשא, עכ"ל. ודו"ק היטב שסוכה תחתונה שורשה לסכך בדבר שגידולו מן הארץ, אולם סוכה עליונה הכיסוי הוא ענני כבוד, כמו שנחלקו במסכת סוכה האם סוכה כפשוטו או ענני כבוד. וסוכה כפשוטו זהו אזרח כפשוטו, מושרש כעץ רענן בארץ, שהוא שורש הסכך, אולם סוכה עליונה, שם אזרח כולל גר שהוא גיורא בשמי שמיא, ודו"ק.

כתב בערוך, ערך יציב, וז"ל (יזמא, מז) יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא, משל הוא, כלומר, האזרח למטה והגר למעלה וכו'. א"ב, תרגום כל האזרח, כל יציבא, עכ"ל.

ואזרח נקרא יציב, כי לשון אזרח, לשון השרשה, כמ"ש רש"י (תהלים, לו, לה) וז"ל, כאזרח רענן, כאחד מאזרח הארץ הנשרשין וממולאים בנכסים. וכן פירש מנחם, כאזרח רענן, מתלחלח ומתצמח כאשל הנשרש, ואזרח מאזרחי בני אדם, אנשי שרשים המה, עכ"ל.

וכתב האבן עזרא (בראשית, טו, יג) וז"ל, נקרא בלשון הקודש האיש שיש לו משפחה כסעיף שהוא דבק בשרש, על כן נקרא אזרח, כי טעמו כאזרח רענן, עכ"ל. ומעין כך כתב המלבי"ם (ויקרא טז, כט) וז"ל, שם אזרח הוא מענין השרשה, עכ"ל.

וע"ש כן נקראים ישראל אזרח, כמ"ש בזוה"ק (אמור, קג, ע"א) מאן דאיהו משרשא וגזעא דישראל. והיינו כי ישראל דבוקים בשורש, אולם האומות אינם אלא ענפים. ומעלת האזרח לא רק ששייך לשורש, אלא אף יש לו ענפים, כמ"ש במלבי"ם (תהלים, לו, לה) וז"ל, כאזרח רענן - שהוא מלא שרשים וענפים וסעיפים, עכ"ל. וכתב רבינו שם טוב (אבות, ו, א) וז"ל, ולשון יציב משמש בשני לשונות, האחד מלשון עמידה (כמ"ש קמה אלומתי וגם נצבה), והשני מלשון אזרח, כי תרגום אזרח הוא יציב, והאזרחי מלשון מזרח, ששם השורש, עכ"ל.

ובהבחנה זו יציבא בארעא, היינו שמשורש

